

PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

PROJEKTU STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WIERZCHOWO

mgr inż. arch. Marcin Erdmann

1.	WSTĘP.....	4
1.1	PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA.....	4
1.2	CEL SPORZĄDZENIA PROGNOZY	6
1.3	ZAKRES MERYTORYCZNY PROGNOZY.....	7
1.4	METODY ZASTOSOWANE PRZY SPORZĄDZANIU PROGNOZY ORAZ WYKORZYSTANE MATERIAŁY ..	8
2.	INFORMACJE O ZAWARTOŚCI I GŁÓWNYCH CELACH PROJEKTOWANEGO STUDIUM ORAZ JEGO POWIĄZANIACH Z INNYMI DOKUMENTAMI	10
3.	CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA OBSZARU OBJĘTEGO SPORZĄDZENIEM STUDIUM	14
3.1	SKRÓCONA CHARAKTERYSTYKA GMINY WIERZCHOWO	14
3.2	ISTNIEJĄCY STAN ŚRODOWISKA ORAZ POTENCJALNE ZMIANY TEGO STANU W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU.....	15
3.2.1	<i>Warunki fizyczno-geograficzne, rzeźba terenu, krajobraz</i>	<i>15</i>
3.2.2	<i>Walory krajobrazowe, krajobraz kulturowy</i>	<i>18</i>
3.2.3	<i>Klimat</i>	<i>20</i>
3.2.4	<i>Geologia, geomorfologia</i>	<i>21</i>
3.2.5	<i>Złoża surowców.....</i>	<i>23</i>
3.2.6	<i>Hydrografia, zasoby wodne, melioracje</i>	<i>24</i>
3.2.7	<i>Gleby</i>	<i>32</i>
3.2.8	<i>Flora</i>	<i>33</i>
3.2.9	<i>Fauna</i>	<i>43</i>
3.2.10	<i>Powietrze atmosferyczne</i>	<i>45</i>
3.2.11	<i>Klimat akustyczny.....</i>	<i>46</i>
3.2.12	<i>Promieniowanie elektromagnetyczne.....</i>	<i>47</i>
3.3	POTENCJALNE ZMIANY ŚRODOWISKA W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU	48
4.	ISTNIEJĄCE PROBLEMY OCHRONY ŚRODOWISKA ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU	50
4.1	FORMY OCHRONY PRZYRODY.....	50
4.1.1	<i>Rezerwat przyrody „Sośnica”</i>	<i>50</i>
4.1.2	<i>Obszar Natura 2000 „Ostoja Drawska” PLB320023</i>	<i>51</i>
4.1.3	<i>Obszar Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Drawskie”</i>	<i>54</i>
4.1.4	<i>Użytek ekologiczny</i>	<i>56</i>
4.1.5	<i>Pomniki przyrody.....</i>	<i>57</i>
4.1.6	<i>Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.....</i>	<i>58</i>
4.2	PROJEKTOWANE FORMY OCHRONY PRZYRODY	59
4.2.1	<i>Proponowane zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.....</i>	<i>59</i>
4.2.2	<i>Proponowane użytki ekologiczne</i>	<i>62</i>
4.2.3	<i>Proponowane pomniki przyrody.....</i>	<i>66</i>
4.3	KORYTARZE EKOLOGICZNE	66
4.4	SIEĆ ECONET	68
4.5	OCHRONA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO	69
5.	STAN ŚRODOWISKA NA OBSZARACH OBJĘTYCH PRZEWIDYWANYM ZNACZĄCYM ODDZIAŁYWANIEM	71
6.	CELE OCHRONY ŚRODOWISKA USTANOWIONE NA SZCZEBLU MIĘDZYNARODOWYM, WSPÓLNOTOWYM I KRAJOWYM, ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA PROJEKTOWANEGO STUDIUM ORAZ SPOSOBY, W JAKICH TE CELE I INNE PROBLEMY ŚRODOWISKA ZOSTAŁY UWZGLĘDNIONE PODCZAS JEGO OPRACOWANIA	72

7.	OCENA SKUTKÓW WPŁYWU USTALEŃ STUDIUM NA ELEMENTY ŚRODOWISKA. PRZEWIDYWANE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA, W TYM ODDZIAŁYWANIA BEZPOŚREDNIE, POŚREDNIE, WTÓRNE, SKUMULOWANE, KRÓTKOTERMINOWE, ŚREDNIOTERMINOWE I DŁUGOTERMINOWE, STAŁE I CHWILOWE NA ŚRODOWISKO, A W SZCZEGÓLNOŚCI NA: LUDZI, WODĘ I POWIETRZE Z UWZGLĘDNIENIEM ZALEŻNOŚCI MIĘDZY TYMI ELEMENTAMI ŚRODOWISKA I MIĘDZY ODDZIAŁYWANIAM NA TE ELEMENTY	77
7.1	OCENA WPŁYWU PROPONOWANYCH ROZWIĄZAŃ ZAWARTYCH W STUDIUM NA CELE I PRZEDMIOT OCHRONY OBSZARU NATURA 2000 ORAZ INTEGRALNOŚĆ TEGO OBSZARU	77
7.2	ODDZIAŁYWANIE USTALEŃ ZMIANY STUDIUM NA ŚRODOWISKO.....	80
7.2.1	<i>Oddziaływanie na bioróżnorodność, faunę i florę</i>	<i>80</i>
7.2.2	<i>Oddziaływanie na ludzi</i>	<i>81</i>
7.2.3	<i>Oddziaływanie na środowisko wodne</i>	<i>82</i>
7.2.4	<i>Oddziaływanie na powietrze atmosferyczne i klimat.....</i>	<i>83</i>
7.2.5	<i>Oddziaływanie na powierzchnię ziemi i glebę.....</i>	<i>84</i>
7.2.6	<i>Oddziaływanie na krajobraz, zabytki i dobra materialne.....</i>	<i>85</i>
7.2.7	<i>Oddziaływanie na zasoby naturalne</i>	<i>86</i>
7.2.8	<i>Oddziaływanie na klimat akustyczny</i>	<i>86</i>
7.3	RYZYKO WYSTĄPIENIA POWAŻNYCH AWARII	86
7.4	OBSZARY PROBLEMOWE.....	86
7.5	PODSUMOWANIE PRZEWIDYWANYCH ZNACZĄCYCH ODDZIAŁYWAŃ	87
8.	INFORMACJE O MOŻLIWYM TRANSGRANICZNYM ODDZIAŁYWANIU NA ŚRODOWISKO .	89
9.	ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE DO ROZWIĄZAŃ ZAWARTYCH W PROJEKTOWANYM DOKUMENCIE WRAZ Z UZASADNIENIEM ICH WYBORU ORAZ OPIS METOD DOKONANIA OCENY PROWADZĄCEJ DO TEGO WYBORU ALBO WYJAŚNIENIE BRAKU ROZWIĄZAŃ ALTERNATYWNYCH, W TYM WSKAZANIA NAPOTKANYCH TRUDNOŚCI WYNIKAJĄCYCH Z NIEDOSTATKÓW TECHNIKI LUB LUK WE WSPÓŁCZESNEJ WIEDZY	90
10.	PROPOZYCJE DOTYCZĄCE PRZEWIDYWANYCH METOD ANALIZY SKUTKÓW REALIZACJI POSTANOWIEŃ PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU ORAZ CZĘSTOTLIWOŚCI JEJ PRZEPROWADZANIA	91
11.	STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM.....	92
12.	SPIS ZAŁĄCZNIKÓW	97
13.	SPIS RYSUNKÓW.....	98
14.	SPIS TABEL	99

1. Wstęp

Przedmiotem opracowania jest prognoza oddziaływania na środowisko ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchowo (zwana dalej Prognozą) opracowanej zgodnie z uchwałą Nr XXXIII/187/2017 z dnia 29 czerwca 2017 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchowo.

Dotychczas obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchowo (zwane dalej studium) przyjęte zostało Uchwałą Nr XXXII/ 175/2001 Rady Gminy Wierzchowo z dnia 25 października 2001 r. i od tego czasu nie było zmieniane, nawet pomimo zmiany granic gminy od 2004 r.

Obecna prognoza aktualizuje stan prawny związany z planowaniem przestrzennym, stan zagospodarowania przestrzennego gminy oraz odnosi się do elementów zmienianych zapisami studium.

Wszystkie informacje zawarte w prognozie opracowano stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny oraz dostosowano do zawartości i stopnia szczegółowości projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchowo.

1.1 Podstawa prawna opracowania

Obowiązek sporządzania prognozy oddziaływania na środowisko wynika z art. 46 oraz art. 51 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 247 ze zm.). Niniejsza Prognoza w myśl wyżej przywołanego art. 46 stanowi element strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Do głównych dokumentów prawnych odnoszących się do prognozy oddziaływania na środowisko należy zaliczyć:

- 1) ustawę o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 741 ze zm.);
- 2) ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.);
- 3) ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1219 ze zm.);
- 4) ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1098);
- 5) ustawę z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1275);
- 6) ustawę z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz. U. z

- 2017 r. poz. 1161 ze zm.);
- 7) ustawę z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 624 ze zm.);
 - 8) ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 914 ze zm.);
 - 9) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (t.j. Dz. U. z 2014, poz. 112);
 - 10) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1839);
 - 11) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000 (t.j. Dz. U. z 2014, poz. 1713);
 - 12) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. z 2011 r. Nr 25, poz. 133 ze zm.);
 - 13) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. 2016. poz. 2183);
 - 14) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. 2014. poz. 1409);
 - 15) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów (Dz. U. 2014. poz.1408).
 - 16) prawne zobowiązania wynikające z konwencji międzynarodowych ratyfikowanych przez Polskę w zakresie ochrony środowiska:
 - a) Konwencja o ochronie europejskich dzikich gatunków zwierząt i roślin oraz ich siedlisk naturalnych, tzw. konwencja berneńska (paneuropejska) zobowiązująca do ochrony dziko żyjących roślin i zwierząt oraz ich naturalnych siedlisk, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków ginących i zagrożonych wyginięciem.
 - b) Konwencją o obszarach wodno-błotnych, mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, tzw. konwencja ramsarska, której celem jest ochrona i czynne zabezpieczenie terenów podmokłych o międzynarodowym znaczeniu a w szczególności uchodzących za wybitne miejsca występowania ptaków wodno-błotnych.
 - c) Konwencja o ochronie gatunków wędrownych dzikich zwierząt (tzw. konwencja bońska) dotycząca ochrony wędrownych dziko żyjących gatunków zwierząt.
 - d) Konwencja o ochronie światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.
 - e) Akta prawa Wspólnoty Europejskiej:
 - dyrektywa Rady EWG w sprawie ochrony dziko żyjących ptaków zwana dyrektywą ptasią,

- dyrektywa Rady EWG w sprawie ochrony naturalnych siedlisk oraz dziko żyjącej fauny i flory zwana dyrektywą siedliskową.

1.2 Cel sporządzenia prognozy

Sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko wynika z konieczności przeprowadzenia analizy istniejącego stanu środowiska, konsekwencji jakie mogą spowodować w środowisku ustalenia studium oraz wskazanie ewentualnych zmian, które mogą nastąpić w środowisku na skutek braku realizacji projektowanych rozwiązań. Odnosi się to zwłaszcza do obszarów chronionych. Prognoza powinna również ocenić negatywne oddziaływanie na obszarach sąsiadujących. W związku z powyższym, należy przeprowadzić analizę stanu i projektowanych zmian w zagospodarowaniu terenów, a jej wyniki przedstawić w niniejszym opracowaniu. Jeżeli występuje zagrożenie znaczącego oddziaływania ustaleń na środowisko przyrodnicze sąsiednich krajów, konieczne jest uwzględnienie tego w tekście prognozy.

Rozwiązania przyjęte w projekcie studium należy zbadać pod kątem stopnia negatywnego wpływu na środowisko. Jednym z głównych celów prognozy jest wyznaczenie sposobu eliminacji, bądź ograniczenia niepożądanych następstw realizacji ustaleń studium. Opracowanie powinno zawierać ponadto informacje o metodach wykorzystywanych przy jego tworzeniu oraz streszczenie w języku niespecjalistycznym.

Celem opracowania prognozy jest:

- wypełnienie wymogów ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym oraz innych ustaw związanych z ochroną środowiska, w tym ustawy o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
- przeprowadzenie czynności w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w związku z opracowaniem nowego studium, zgodnie z uchwałą inicjującą Rady Gminy Wierzchowo;
- wskazanie przewidywanego wpływu na środowisko, jaki może być spowodowany realizacją ustalonych lub dopuszczonych w studium form zagospodarowania terenów;
- analiza uwarunkowań lokalizacji i zagospodarowania terenu zawartego w projekcie studium na tle uwarunkowań istniejących pod kątem konsekwencji, jakie przedsięwzięcia mogą spowodować w zakresie ochrony lub utraty walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego w kolejnych etapach planistycznych, a w końcu na etapie realizacji i eksploatacji.

1.3 Zakres merytoryczny prognozy

W związku z art. 53 i art. 58 ust.1 pkt 3 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko zwrócono się do Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Drawsku Pomorskim o określenie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Brzeżno.

W związku z art. 53 i art. 57 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy zwrócono się do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie o określenie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Brzeżno.

Zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko jest zgodny ze stanowiskiem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie przedstawionym w pismach z dnia 17 grudnia 2020 r., znak pisma: WOPN-OS.411.145.2020.KM. Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Drawsku Pomorskim nie przedstawił swojego stanowiska.

Prognoza została opracowana w sposób zbliżony do prognoz sporządzanych do planów miejscowych, ale z pewnym uproszczeniem, wynikającym z małej skali opracowania studium (1:15 000) oraz zgeneralizowanej formy treści studium. Istotą prognozy studium jest ustosunkowanie się do konsekwencji dla środowiska wynikających z polityki przestrzennej wyrażonej w postaci uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Z uwagi na bardzo ogólną formę studium, prognoza opracowana na potrzeby studium zawiera uproszczenia i uogólnienia.

Dokument prognozy przedstawia oddziaływania rozwiązań funkcjonalno–przestrzennych, które przyczyniają się do degradacji środowiska i powodowania uciążliwości dla mieszkańców.

Prognoza przedstawia opis stanu i funkcjonowanie środowiska, przy jednoczesnej ocenie jego odporności na degradację oraz zdolność do regeneracji. Dokument podaje również ewentualne zmiany, których występowanie może być uzależnione od braku realizacji ustaleń studium. Omawiane są ponadto skutki realizacji wspomnianych ustaleń w stosunku do zagospodarowania i użytkowania terenów objętych zakresem realizacji. Skutki te rozpatrywane są pod kątem zgodności z przepisami prawa dotyczącego ochrony środowiska, skuteczności ochrony bioróżnorodności oraz zachowania odpowiednich proporcji między terenami o różnych formach użytkowania.

W wyniku szczegółowej analizy i konfrontacji terenowej dokonano zmian w częściach wnioskowych opracowań specjalistycznych (środowisko przyrodnicze, kulturowe,

infrastruktura techniczna).

Prognoza przedstawia wyniki analiz i ocen w formie opisowej i kartograficznej.

1.4 Metody zastosowane przy sporządzaniu prognozy oraz wykorzystane materiały

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu studium została opracowana w trakcie prac nad projektem studium. Tworzenie prognozy oparte jest na rozpoznaniu terenowym uwarunkowań ekofizjograficznych, określeniu walorów krajobrazowych, jak również opisaniu możliwych zagrożeń i uciążliwości mogących wystąpić w sąsiedztwie.

Lokalizację i identyfikację terenów chronionych (istniejących i projektowanych) zlokalizowanych w obrębie gminy, jak również rodzajów oddziaływań wynikających z realizacji projektowanych ustaleń studium, przeprowadzono na podstawie:

- Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (uchwała Nr XLV/530/10 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 19 października 2010 r., zmieniona uchwałą nr XVII/214/20 z dnia 24 czerwca 2020 r.);
- Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 (uchwała Nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 czerwca 2019 r.);
- Regionalnego Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021-2027;
- „Waloryzacji przyrodniczej województwa zachodniopomorskiego” (2010);
- opracowania „Klimat województwa zachodniopomorskiego” Akademia Rolnicza w Szczecinie, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2007 r.;
- opracowania „Waloryzacja przyrodniczej gminy Wierzchowo” wykonanego w 2004 r. przez zespół Biura Konserwacji Przyrody w Szczecinie;
- opracowania „Charakterystyka przyrodnicza Gminy Wierzchowo” wykonanego w ramach prac nad studium w latach 1999-2000, tom IV;
- „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Wierzchowo na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024”, Zakład Analiz Środowiskowych Eko-precyzja;
- Strategii rozwoju gminy Wierzchowo na lata 2016 -2025, Instytut Rozwoju Regionalnego w Szczecinie;
- Lokalnego programu rewitalizacji gminy Wierzchowo na lata 2018-2023, zespół ds. Rewitalizacji Gminy Wierzchowo pod przewodnictwem Tomasza Suchońskiego;
- opracowania ekofizjograficznego podstawowego do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchowo – EQD GÓRA PROJEKT Sp. z o.o.; mgr Kowalski Łukasz; mgr inż. Paweł Góra; mgr Kowalska Dominika;

- Raportów o stanie środowiska w województwie zachodniopomorskim opracowanych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie;
- informacji Głównego Urzędu Statystycznego;
- informacji Starostwa Powiatowego w Drawsku Pomorskim;
- Raport o stanie Gminy Wierzchowo za rok 2019;
- innych dokumentów, w tym uwagi i uwarunkowania jednostek opiniujących i uzgadniających studium.

Prognozę oddziaływania na środowisko sporządzono przy zastosowaniu metody indukcyjno-opisowej. Metoda ta polega na ogólnej charakterystyce istniejących zasobów środowiska, łączeniu w logiczną całość posiadanych informacji o dotychczasowych mechanizmach funkcjonowania środowiska oraz wskazaniu potencjalnych następstw mogących wystąpić w środowisku w wyniku realizacji ustaleń studium.

Pierwszym etapem prac nad prognozą oddziaływania na środowisko było rozpoznanie uwarunkowań środowiska przyrodniczego i kulturowego w oparciu o wizję terenową oraz dostępne materiały i dokumenty planistyczne. W czasie wizji terenowej przeprowadzono inwentaryzację urbanistyczną i uzupełniającą w stosunku do zawartej w różnych dokumentach inwentaryzację przyrodniczą polegającą na rozpoznaniu stanu środowiska.

Posłużono się również metodą porównawczą, wykorzystując wiedzę o funkcjonowaniu środowiska jako całości. Skonfrontowano zaproponowane rozwiązania planistyczne z istniejącymi uwarunkowaniami środowiskowymi. Prognozę oddziaływania na środowisko przedstawiono w zakresie, jaki umożliwia obecny stan dostępnej informacji o środowisku oraz stopień ogólności ustaleń studium.

Prognoza sporządzana była równoległe z opracowywanym studium, w związku z czym na bieżąco w studium nanoszone były zmiany wynikające z zapisów prognozy.

2. Informacje o zawartości i głównych celach projektowanego studium oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami

Sporządzane studium, jest opracowaniem jednolitym, przygotowanym jako nowy dokument planistyczny. Studium opracowywane jest ze względu na fakt, iż zapisy poprzedniego studium w wielu miejscach uległy dezaktualizacji w zakresie podstaw prawnych, uwarunkowań, zamierzeń inwestycyjnych gminy oraz oczekiwań jej mieszkańców.

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, celem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego, po uprzednim rozpoznaniu uwarunkowań rozwoju gminy. Studium nie jest aktem prawa miejscowego, stanowi akt kierownictwa wewnętrznego kształtowania polityki gminnej, poprzez określenie celów oraz zidentyfikowanie uwarunkowań, ograniczeń i możliwości rozwoju oraz ustalenie kierunków zagospodarowania przestrzennego. Studium sporządza się dla obszaru w granicach administracyjnych gminy.

Mimo, że opracowanie to nie stanowi aktu prawa miejscowego, to jednak jego zapisy są wiążące dla organów zarządzających gminą i jako takie zobowiązują władze do prowadzenia określonej w nim polityki przestrzennej. Ustalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego są wiążące przy sporządzaniu planów miejscowych.

Prace związane ze sporządzeniem przedmiotowego studium zostały podjęte na mocy uchwały Nr XXXIII/187/2017 z dnia 29 czerwca 2017 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchowo.

Przedmiotem opracowania studium jest, zgodnie z art. 9 ust. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, obszar w granicach administracyjnych gminy Wierzchowo. Zakres przedmiotowy opracowywanego studium jest zgodny z przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz rozporządzeniem wykonawczym do tej ustawy. Dotyczy on przede wszystkim uaktualnienia zapisów tekstu oraz rysunku studium. W studium wyznaczono główne kierunki rozwoju gminy. Wskazane kierunki zapewniają kształtowanie przestrzeni w sposób przemyślany oraz zgodny z potrzebami mieszkańców i władz gminy.

Na rysunku studium wskazany został podstawowy układ komunikacyjny. Zapisy studium dopuszczają (po spełnieniu odpowiednich warunków, m.in. zgodności z przepisami odrębnymi) na wszystkich terenach lokalizację dróg oraz wszelkich sieci i urządzeń infrastruktury technicznej.

Na terenach, gdzie studium dopuszcza różne formy zagospodarowania w obrębie jednego przeznaczenia dopuszczono określenie w planach miejscowych przeznaczenia terenu pod wybraną funkcję. Projekt studium dopuszcza pozostawienie terenów rolnych w

planach miejscowych mimo wyznaczenia ich w studium pod zainwestowanie, a w szczególności w przypadku nie uzyskania zgody na wyłączenie gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne.

Problematyka studium uwzględnia i obejmuje zagadnienia, takie jak:

- aktualizacja zagospodarowania i użytkowania terenów zgodnie ze stanem istniejącym,
- aktualizacja projektowanego zagospodarowania i użytkowania terenów,
- powiązania strukturalno-przestrzenne oraz funkcjonalne zarówno na terenie samej gminy, jak i w powiązaniu z gminami sąsiadującymi,
- weryfikację stref ochrony konserwatorskiej oraz zabudowań objętych ochroną,
- weryfikację obszarów ochrony przyrody,
- weryfikację rozwiązań w zakresie infrastruktury technicznej.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wyróżniono podstawowe kierunki polityki przestrzennej:

- rolnictwo i związany z nim przemysł rolno–spożywczy,
- gospodarkę leśną i przemysł drzewny,
- działalność gospodarczą związaną głównie z różnorodnymi działami gospodarki i usługi wraz z rzemiosłem,
- rozwój mieszkalnictwa w oparciu o istniejące jednostki osadnicze, z uwzględnieniem ochrony gruntów najwyższej bonitacji, głównie w oparciu o istniejące drogi powiatowe i gminne,
- przy wykorzystaniu istniejącego wyposażenia w infrastrukturę techniczną, produkcję energii elektrycznej w oparciu o elektrownie fotowoltaiczne.

W studium założono następujące, główne kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz przeznaczeniu terenów:

- zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańcom gminy, poprzez zaspokojenie ich aspiracji w sferze mieszkaniowej, socjalnej, kulturalnej, zdrowotnej, zatrudnienia i organizacji dnia codziennego;
- konieczność koncentracji procesów urbanizacji tam, gdzie przede wszystkim istnieje już infrastruktura techniczna lub są plany jej realizacji w najbliższym okresie;
- zrównoważony rozwój przestrzenny, w oparciu o istniejące jednostki osadnicze i sieć infrastruktury technicznej z uwzględnieniem ochrony gruntów najwyższej bonitacji, głównie w oparciu o istniejące drogi powiatowe i gminne;

- powstrzymanie procesów niekontrolowanego rozproszenia terenów zurbanizowanych ze szczególnym uwzględnieniem przeciwdziałania suburbanizacji, co pozwoliłoby na uzupełnienie struktury osadniczej i optymalizację wykorzystania istniejącej infrastruktury, a także racjonalizację kierunków rozwoju sieci uzbrojenia oraz układu drogowego;
- ochrona zasobów przyrodniczych gminy - zachowanie ciągłości obszarów przyrodniczo aktywnych, w tym w szczególności terenów chronionych lub o wysokich walorach przyrodniczych;
- ochrona i kształtowanie systemów przyrodniczych obszarów otwartych, zachowanie istniejącego układu naturalnych powiązań przyrodniczych;
- zabezpieczenie elementów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów i elementów cennych, poprzez wprowadzenie odpowiednich ograniczeń w zagospodarowaniu i wykorzystaniu terenów, jako składników niezbędnych do budowania i wzmacniania tożsamości lokalnej mieszkańców;
- wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych gminy dla potrzeb turystyki oraz dla rozwoju usług sportu i rekreacji;
- nie dopuszczenie do lokalizacji funkcji o znacznej uciążliwości dla ludzi i środowiska;
- rozwój gospodarstw ekologicznych, agroturystyki i w szerszym zakresie upraw i hodowli ekologicznej, przy zachowaniu i wyeksponowaniu walorów przyrodniczych oraz krajobrazowych gminy.

Warunkami utrzymania równowagi przyrodniczej i racjonalnej gospodarki zasobami środowiska przyjętymi w studium jest racjonalne wykorzystanie ziemi polegające na:

- przeznaczeniu głównie gruntów niskich klas pod zalesienie i zabudowę;
- przeznaczeniu głównie gruntów wysokich klas na cele rolnicze;
- wskazaniu do ochrony prawnej cennych siedlisk (bagien, torfowisk, terenów różnorodności biologicznej, lasów, zadrzewień, parków, alei);
- zachowaniu w naturalnym stanie i nie dopuszczeniu do przekształceń dolin rzecznych, kotlin jeziornych, oczek wodnych, dużych arealów terenów otwartych;
- ochronie krajobrazu kulturowego i krajobrazu otwartego poprzez wyłączenie z zabudowy.

W studium wyznaczono następujące możliwe przeznaczenie terenów:

- M – teren wiejskiej zabudowy wielofunkcyjnej
- MW – teren zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej

- U – teren usług
- UT – teren zabudowy usług turystyki
- ML – teren zabudowy rekreacji indywidualnej (letniskowej)
- RU – teren produkcji i obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych
- P – teren obiektów produkcyjnych, składów i magazynów
- US - teren sportu i rekreacji
- Tereny rolnicze - grunty orne (R) oraz łąki i pastwiska (RL)
- ZL – lasy, tereny zadrzewione i zakrzewione
- ZD – tereny ogrodów działkowych
- ZP – tereny zieleni urządzonej
- ZC – cmentarz
- Zc – cmentarz (nieczynny)
- WS – teren powierzchniowych wód śródlądowych
- N – nieużytek
- WR – teren lokalizacji zbiornika retencyjnego
- PE – tereny produkcji energii elektrycznej - fotowoltaika
- TK – teren kolejowy
- KS – teren garaży i parkingów
- E – teren infrastruktury technicznej - elektroenergetyka
- W – teren infrastruktury technicznej - wodociągi
- K – teren infrastruktury technicznej - kanalizacja
- T – teren infrastruktury technicznej - telekomunikacja
- TZ – teren zamknięty (wojskowy)

Projektowany dokument posiada powiązania z większością dokumentów wymienionych w punkcie 1.4. Metody zastosowane przy sporządzaniu prognozy oraz wykorzystane materiały.

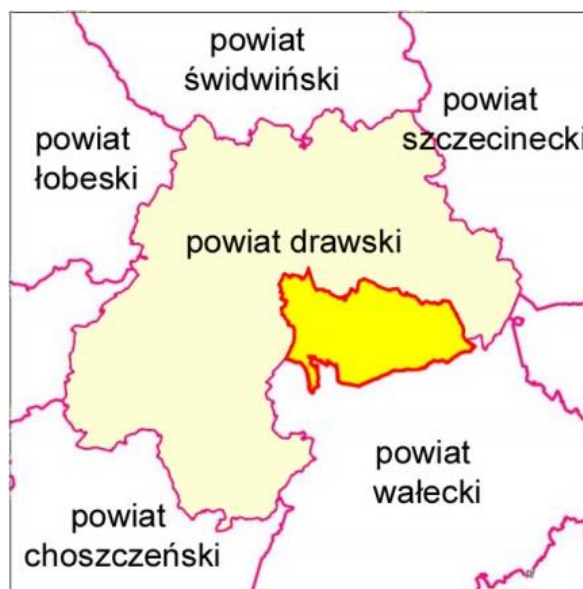
3. Charakterystyka środowiska obszaru objętego sporządzeniem studium

3.1 Skrócona charakterystyka gminy Wierzchowo

Gmina Wierzchowo została stworzona w 1973 r. Współczesne granice gminy zostały ustanowione 1 stycznia 2004 r., kiedy dokonana została zmiana granic gminy polegająca na wyłączeniu z jej powierzchni części obszaru wsi Żeńsko o pow. 740,11 ha i przyłączeniu do gminy Mirosławiec w powiecie wałeckim, w związku z włączeniem obszaru lotniska wojskowego do gminy Mirosławiec. Gmina Wierzchowo stanowi specyficzną jednostkę administracyjną ze względu na swoje położenie na południowym skraju województwa zachodniopomorskiego oraz bliskie sąsiedztwo z województwem wielkopolskim. Gmina znajduje się w części południowo – wschodniej województwa zachodniopomorskiego, na terenie powiatu drawskiego, jej powierzchnia wynosi 229,19 km² stanowiąc 13% ogólnej powierzchni powiatu drawskiego. W jej skład wchodzi 19 miejscowości zgrupowanych w 13 sołectwach.

Gmina Wierzchowo sąsiaduje z następującymi gminami:

- od północnego wschodu z gminą Czaplinek (powiat drawski),
- od północnego zachodu z gminą Złocieniec (powiat drawski),
- od zachodu z gminą Kalisz Pomorski (powiat drawski),
- od południa z gminą Mirosławiec (powiat wałecki),
- od południowego wschodu z gminą Wałcz (powiat wałecki).

Rysunek 1. Położenie gminy na tle województwa, powiatu i sąsiadujących gmin (opracowanie własne)

Pod względem geograficznym dominuje charakterystyczny krajobraz typowy dla Pojezierza Wałeckiego oraz Równiny Wałeckiej. Gmina rozcięta jest rynną polodowcową o przebiegu południkowym, w której położone są jeziora Busko i Dramienko, jej długość to ok. 5 km, szerokość 200 m, w rejonie Żeńska rynna jest sucha, zadrzewiona. Wysokości bezwzględne przyjmują wartości od ok. 120 m n.p.m. w okolicach jeziora Wąsosze do 211,3 m n.p.m. Racza Góra.

Gminę Wierzchowo zamieszkiwało w dniu 31 grudnia 2020 r. 4192 mieszkańców (dane BDL GUS), co daje średnią gęstość zaludnienia na poziomie 18,29 osoby/km². Najważniejszym ośrodkiem administracyjnym gminy jest miejscowość Wierzchowo, stanowiąca centrum życia społeczno-gospodarczego i kulturalnego.

3.2 Istniejący stan środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu

3.2.1 Warunki fizyczno-geograficzne, rzeźba terenu, krajobraz

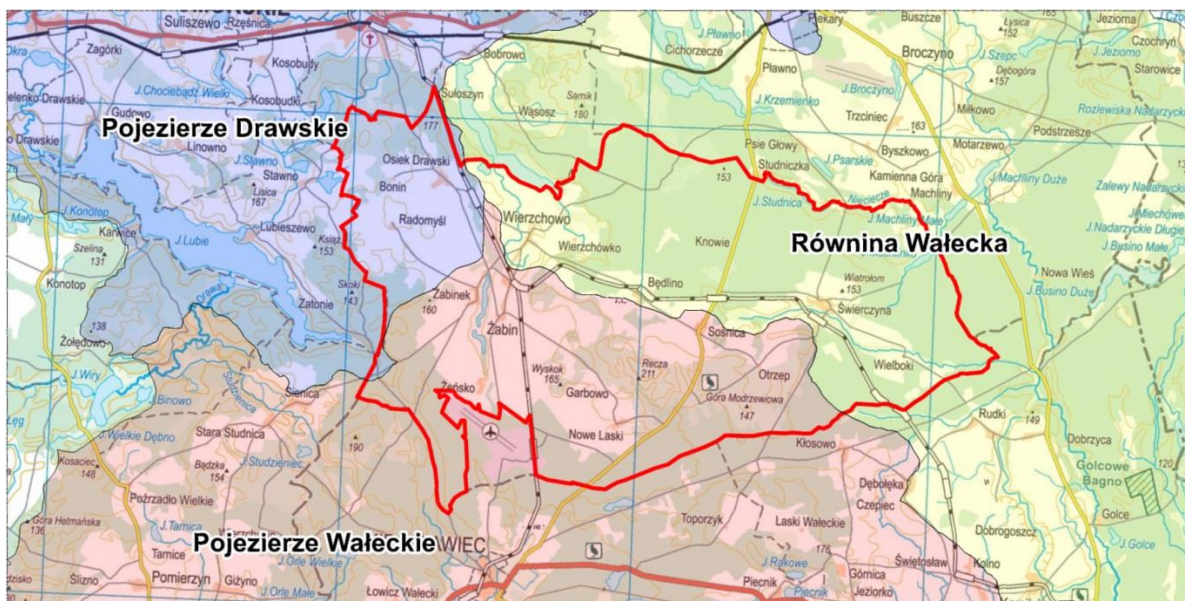
Środowisko geograficzne gminy Wierzchowo zostało ukształtowane podczas ostatniego zlodowacenia plejstoceńskiego. W obrębie omawianego obszaru wyróżnić można: wzniesienia moreny czołowej, powierzchnie moreny dennej o pagórkowatej lub falistej rzeźbie, równinę zastoiskową, rozległe równiny sandrowe oraz rynny polodowcowe i zagłębienia wytopiskowe.

Pod względem fizyczno-geograficznym gmina Wierzchowo położona jest w obrębie następujących jednostek fizyczno-geograficznych (wg. Kondrackiego 1998):

Prowincja	Niż Środkowoeuropejski (31.)
Podprowincja	Pojezierze Południowobałtyckie (314.)
Makroregion	Pojezierze Zachodniopomorskie (314.4)
Mezoregion	Pojezierze Drawskie (314.45)

Pojezierze Zachodniopomorskie to obszar obejmujący strefę marginalną fazy pomorskiej ostatniego zlodowacenia. Wzgórza morenowe osiągają dość znaczne wysokości przekraczające 250 m. Występują tu żyzne gleby brunatne wytworzone na glinach zwałowych, stanowiące potencjalne siedlisko lasów bukowych. Makroregion ten o powierzchni 9,7 tys. km² jest podzielony na 7 mezoregionów, w tym mezoregion Pojezierza Drawskiego.

Pojezierze Drawskie o powierzchni 1,9 tys. km² położone jest w górnych dorzeczach Drawy, Gwdy, Parsęty oraz Regi. Występują tu duże deniwelacje i bardzo urozmaiczone formy terenu. Wyróżnia się trzy ciągi moren czołowych. Najwyższe wzniesienie wypiętrzone jest na wysokość 222 m (rejon Połczyna Zdrój). Jest to strefa wododziałowa bezpośredniego zlewiska Bałtyku i Odry. Fragment tego mezoregionu zajmuje północno-zachodnie rejony omawianej gminy.

Rysunek 2. Położenie gminy na tle jednostek fizyczno-geograficznych (opracowanie własne)

Prowincja	Niż Środkowoeuropejski (31.)
Podprowincja	Pojezierze Południowobałtyckie (314.)
Makroregion	Pojezierze Południowopomorskie (314.6)
Mezoregion	Pojezierze Wałeckie (314.64)
	Równina Wałecka (314.65)

Pojezierze Południowopomorskie położone jest na zewnątrz moren czołowych

pomorskiej fazy zlodowacenia bałtyckiego. Zajmuje powierzchnię ok. 17,8 tys. km². Obejmuje rozległe równiny sandrowe usypane wzdłuż: Drawy, Gwdy, Brdy. Miejscami spod piasków glaciofluwialnych wystają wzniesienia morenowe. Największe wysokości bezwzględne nie przekraczają jednak wysokości notowanych na Pojezierzach: Zachodniopomorskim i Wschodniopomorskim. Pojezierze Południowopomorskie jest podzielone na 12 mezoregionów. W granicach gminy Wierzchowo występują dwa z nich.

Pojezierze Wałeckie to obszar wysoczyzn morenowych położonych pomiędzy sandrami Równiny Wałeckiej i Równiny Drawskiej. Powierzchnia tego mezoregionu to około 830 km². Pod względem krajobrazowym występuje duże urozmaicenie; wały moren czołowych o przebiegu równoleżnikowym przeplatają się z obszarami moreny dennej. Formy glacialne występujące w jej obrębie są starsze od głównej fazy pomorskiej. Największa kulminacja w obrębie Pojezierza Wałeckiego to położona w gminie Wierzchowo góra Racza – 211 m n.p.m. Licznie występują jeziora, ale głównie w centrum mezoregionu. Największe z nich to Bytyń – 823 ha. Mezoregion ten zajmuje południowo-zachodnie i zachodnie tereny omawianej gminy.

Równina Wałecka to obszar sandrów występujących w dorzeczu górnej Gwdy, po obu stronach jej dopływu Piławy. Jest zalesiona i rzadko zaludniona. Krajobraz jest tylko pozornie monotony. Jego powierzchnia wynosi 706 km². Mezoregion ten zajmuje wschodnie i południowe tereny gminy.

Rysunek 3. Widok z drogi Żabin - Nowe Łaski w kierunku południowo-wschodnim na nienazwany zbiornik wodny, w tle zabudowa fermy trzody chlewnej oraz kompleks leśny

Rysunek 4. Kompleks leśny kryjący najwyższe wzniesienie gminy – górę Rzeczca. Krajobraz charakterystyczny dla Pojezierza Wałeckiego (zdjęcie w miejscowości Nowe Laski)

3.2.2 Walory krajobrazowe, krajobraz kulturowy

Zgodnie z prawną definicją, pod pojęciem walory krajobrazowe należy rozumieć „wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, estetyczno-widokowe obszaru oraz związane z nimi rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody oraz elementy cywilizacyjne, ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka”. Z kolei krajobraz kulturowy definiowany jest jako „postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka”.

Gmina Wierzchowo nie wyróżnia się tak wybitnymi walorami krajobrazowymi jak gminy sąsiednie graniczące (Czaplinek, Złocieniec), nie mniej występują tu elementy atrakcyjne jak:

- rozległe tereny moreny dennej falistej przeplatające się z moreną denną pagórkowatą;
- zalesione równiny sandrowe położone na południu i północy gminy;
- doliny rzek Wąsawy i Świerczyńca oferujących wspaniałe rozległe widoki;
- jeziora położone w rynnach polodowcowych;
- zalesione wzgórza moreny czołowej z kulminacjami, posiadające charakter seminaturalny – starodrzewia bukowo-dębowe, parowy o stromych zboczach z licznymi głazami polodowcowymi.

Teren gminy Wierzchowo cechuje się różnorodnością krajobrazową. Jej obszar jest

urozmaicony, falisty lub pagórkowaty, co związane jest z położeniem w obrębie pojezierzy lub płaski, co wynika z fragmentarycznego położenia obrębie Równiny. Wysokie walory krajobrazowe posiadają jeziora: Busko, Dramienko, Studnica, Studniczka oraz Machlinko. Wszystkie wymienione zbiorniki położone są w rynnach polodowcowych.

Na krajobraz składają się również inne składniki, w tym w szczególności specyfika wykorzystania terenu, względnie zachowania jego naturalnej formy. Największy udział w tej taksonomii mają formy użytków rolnych, lasów, wód i terenów zabudowanych. Powierzchnia użytków rolnych w gminie w 2014 r. stanowiła 30,4 % ogólnej powierzchni gminy. Główne kompleksy leśne w gminie zlokalizowane są w centrum oraz na wschodzie gminy oraz wzdłuż jej zachodniej granicy. Lesistość gminy jest bardzo wysoka i wynosi 64,6%.

Typ obszarów	Powierzchnia w ha	Udział w powierzchni gminy w %
użytki rolne	6972	30,4
grunty leśne	14815	64,6
tereny zadrzewione i zakrzewione	136	0,6
nieużytki	272	1,2
wody	172	0,8
zabudowane i zurbanizowane	537	2,3
różne	15	0,1

Tabela 1. Struktura użytkowania gruntów w gminie Wierzchowo w 2014 r., materiały pozyskane w 2021 r. (Bank Danych Lokalnych GUS)

Wśród elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy należy wymienić przede wszystkim prawnie chronione zabytkowe obiekty architektury wpisane do rejestru zabytków, jak:

- zabytek archeologiczny - osada średniowieczna i obozowisko na zachodnim brzegu jez. Busko;
- kościół św. Wojciecha wraz z otoczeniem w Wierzchowie;
- kościół pw. Św. Antoniego Padewskiego wraz z otoczeniem, w miejscowości Osiek Drawski;
- kościół pw. św. Stanisława BM we wsi Żabinek.

Rysunek 5. Widok na kościół św. Wojciecha w Wierzchowie

Cenne kulturowo są także m.in.:

- parki podworskie w Garbowie, Radomyślu, Wielbokach, Osieku Drawskim;
- towarzyszące parkom zabudowania, w Radomyślu (stary dworek) i Osieku (zabudowania folwarczne z domem zarządcy);
- cmentarze ewangelickie i ich pozostałości m.in. w Wierzchowie, Nowych Laskach, Będlinie, Osieku Drawskim;
- budynki gorzelni, młyna i dworca w Wierzchowie;
- ruiny kościoła w Żeńsku;
- droga z kostki granitowej w Osieku Drawskim.

Ponadto, na terenie gminy znajduje się wiele budynków mieszkalnych oraz zabudowań gospodarczych (stajnie, obory, stodoły, chlewy, drewnutnie, spichlerze i inne) zbudowane u schyłku XIX wieku i na początku XX wieku.

3.2.3 Klimat

Obszar gminy Wierzchowo położony jest w strefie przenikania się wpływów powietrza polarnego, arktycznego i zwrotnikowego. W zależności od podłoża, znanego jakiego napływają, mówimy o masach powietrza: morskich i kontynentalnych. Jest to strefa klimatu umiarkowanego, przejściowego środkowej Europy, którego charakterystyczną cechą jest przejściowość, zmienność i kontrastowość.

Klimat przejściowy charakteryzuje się zmiennymi stanami pogody, co uwarunkowane jest rodzajem napływających mas powietrza. Głównie są to masy powietrza polarnego, z przewagą bardziej wilgotnego powietrza polarno-morskiego. Powietrze zwrotnikowe (znad

Półwyspu Bałkańskiego lub Wysp Azorskich) dociera tutaj jedynie sporadycznie przynosząc latem upały, a zimą gwałtowne ocieplenie.

Rejon Pomorza Zachodniego charakteryzuje się klimatem surowszym, chłodniejszym, o zimach bardziej śnieżnych i dłuższych oraz z opadami wyższymi niż na obszarach sąsiednich, np. w Dolinie Noteci, na Nizinie Szczecińskiej.

Obszar gminy posiada klimat cieplejszy i suchszy od pozostałych mezoregionów krain pojeziernych.

Według opracowania „Klimat województwa zachodniopomorskiego” Cz. Koźmiński et al, ZUT, 2012 r. gmina Wierzchowo położona jest na granicy dwóch krain klimatycznych – VII Drawsko-Szczecineckiej (północno-zachodni fragment gminy) oraz VIII Wałeckiej (pozostała część gminy).

	Krainy klimatyczne	
	VII Drawsko-Szczecinecka	VIII Wałecka
średnia temperatura	7,0 – 7,9 C	7,4 – 8,1
średnia temperatura stycznia	-2,5 C	-1,4 C
średnia temperatura lipca	16,5 C	17,5
uśłonecznienie rzeczywiste	1480-1530 h	1530-1600 h
okres wegetacji	212-219 dni	216-221 dni
roczna suma opadów	620-800 mm	590-650 mm
średnia liczba dni z opadem	115-125	110-120
średnia liczba dni z pokrywą śnieżną	50-65 dni	55-60 dni

Tabela 2. Charakterystyka krain klimatycznych na terenie gminy Wierzchowo (opracowania własne na podstawie „Klimat województwa zachodniopomorskiego” Cz. Koźmiński et al, ZUT, 2012 r.)

3.2.4 Geologia, geomorfologia

Gmina leży na Równinie Wałeckiej i Pojezierzach Wałeckim i Drawskim. Przez większą część gminy rozciąga się obszar leśny zwany Borami Krajeńskimi. Ze względu na budowę geologiczną – duże obszary sandrowe, pozbawiona jest niemal całkowicie rzek i jezior. Można zaobserwować występowanie jednego, niewielkiego cieku – Świerczyńca. Oprócz wód płynących na obszarze gminy Wierzchowo występują niewielkie jeziora pochodzenia lodowcowego, które zalegają dna zagłębień bezodpływowych.

Dla celów planowania przestrzennego istotna jest analiza geologiczna od okresu mającego największy wpływ na jej współczesne istnienie, a więc od plejstocenu. W plejstocenie ukształtowany został podstawowy rys rzeźby obszaru gminy. W wyniku zmian klimatycznych na obszar Polski kilkakrotnie nasuwał się lądolód, który ulegał topnieniu w okresach cieplejszych. Efektem akumulacyjnej działalności lodowca są gliny zwałowe

rozdzielone osadami zastoiskowych mułków i iłó w oraz piaszczystymi osadami fluwioglacjalnymi.

W wyniku wycofywania się lądolodu w strefach marginalnych ulegał on rozpadowi na płyty i bryły lodu, a pomiędzy nimi osadzały się utwory morenowe i fluwioglacjalne.

W holocenie nastąpił rozwój roślinności, co ograniczyło intensywność procesów erozyjnych, a ocieplenie klimatu zaktywizowało procesy wietrzenia chemicznego, dzięki czemu nasiliły się procesy glebotwórcze. Na zanikających jeziorach rozwijały się torfowiska, zaś w dolinach rzek rozwinęły się równiny zalewowe.

Przypowierzchniowa budowa geologiczna gminy Wierzchowo (geomorfologia) jest efektem procesów rzeźbotwórczych zachodzących w okresie czwartorzędu, w epokach plejstocenu lub holocenu. Osady plejstoceńskie reprezentowane są przez utwory zlodowacenia północnopolskiego (stadiał pomorski), tzn.:

- utwory glacialne akumulacji lądolodu, jak gliny, piaski, żwiry zwałowe, głazy narzutowe – gliny zwałowe zalegają od powierzchni terenu w rejonie miejscowości Osiek Drawski, Żabinek, Bonin, Nowe Laski. Zawierają znaczną ilość głazów; miąższość utworów gliniastych jest zróżnicowana i waha się na poziomie 5-20 m; w glinach występują przewarstwienia piasków, żwirów, a lokalnie mułków;
- utwory fluwioglacjalne (wodnolodowcowe), jak piaski i żwiry sandrowe – utwory sandrowe występują w części wschodniej oraz południowo-zachodniej gminy; są to żwiry wodnolodowcowe oraz piaski różnoziarniste, dobrze przemyte, obtoczone, o miąższości od 20 do 70 m;
- utwory zastoiskowe, jak ły warwowe, mułki – występują od Wierzchowa do Bobrowa; są reprezentowane przez ły warwowe, mułki i piaski zastoiskowe; ły, na których oparta była produkcja cegieł w Wierzchowie występują nad jeziorem Wąsosze.

Osady holocenijskie to głównie osady deluwialne i aluwialne. Są reprezentowane przez torfy, namuły, piaski próchniczne. Zalegają w rynnach jeziornych, dolinkach cieków, zagłębieniach bezodpływowych. Miąższość ich jest niewielka (1 – 2,5 m). Największe powierzchnie pokryte osadami holocenijskimi to dolina strugi Świerczyniec oraz tereny w dolinie Wąsawy, na południowym krańcu jeziora Wąsosze.

Teren gminy (wraz z przylegającymi do niej terenami sąsiednich gmin) stanowi wzorcowe miejsce nagromadzenia większości form geomorfologicznych rzadko spotykane na innych terenach. Znajdują się tutaj: moreny czołowe, moreny denne, sandry, ozy, kemy, rynny polodowcowe, torfowiska, wydmy i związana z tymi formami flora i fauna.

3.2.5 Złoże surowców

Na terenie gminy Wierzchowo występuje jedno udokumentowane złoże kopalin – złoże glin ceramiki budowlanej i pokrewnych „Wierzchowo”. Zlokalizowane jest ono w odległości ok. 1 km na północ od obszaru wsi Wierzchowo. Surowce wydobywane były w latach 1958 – 1990, obecnie ich eksploatacja została zakończona. Na terenie gminy brak jest wyznaczonych terenów i obszarów górniczych.

Rysunek 6. Lokalizacja udokumentowanego złoża surowców "Wierzchowo" (źródło: geoportal.gov.pl)

Kod	Nazwa złoża	Forma złoża	Kopalina	Stan zagosp.	Pow.	Podstawowe dane kopaliny		
						Średnia grubość nakładu	Średnia miąższość	Średnia głębokość spągu
IB 2209	Wierzchowo	soczewkowa	gliny ceramiki budowlanej i pokrewnych	eksploatacja złoża zaniechana	12,8 ha	0,8 m	6,28 m	7,08 m

Tabela 3. Udokumentowanie złoża surowców na terenie gminy Wierzchowo (opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Instytutu Geologicznego)

Obszary perspektywiczne występowania kopalin

Obszarem perspektywicznym nazywamy obszar na którym występują skały i naturalne płyny o cechach kopalin, a zastane na terenie warunki nie wykluczają możliwości ich eksploatacji. Zgodnie z tą definicją wytypowano obszary na terenie gminy, na których potencjalnie występują kopaliny. Przeważnie są to złoża piasków drobno i średnioziarnistych w okolicach wsi:

- Osiek Drawski - zasoby są oceniane na 800 tysięcy ton są to piaski drobnoziarniste z otoczkami;
- Żeńsko - zasoby są oceniane na 700 tys. ton, natomiast na wschód od w/w wsi – 400 tys. ton;
- Grabowo – zasoby są oceniane na ok. 375 tys. ton;
- Wielboki – zasoby są oceniane na ok. 1 500 tys. ton.

Podczas przeprowadzanych badań związanych z wytypowaniem korytarza drogi ekspresowej S10 na terenie województwa zachodniopomorskiego¹ zweryfikowano obszary prognostyczne położone w następujących obrębach:

- Nowe Laski – surowiec – piasek, powierzchnia - 81,06 ha, zasoby - 14800 tys. ton;
- Świerczyna – surowiec – piasek, piasek ze żwirem, powierzchnia 86,01 ha, zasoby – 12600 tys. ton;
- Wielboki – surowiec - piasek, piasek ze żwirem, powierzchnia 85,38 ha, zasoby – 12500 tys. ton.

3.2.6 Hydrografia, zasoby wodne, melioracje

Sieć hydrograficzna gminy jest uboga, co jest charakterystyczne dla piaszczystych terenów sandrowych. Gmina Wierzchowo położona jest w dorzeczu Odry, w zlewni Warty. Przez obszar gminy przebiega dział wodny rozgraniczający zlewnie niższego rzędu, tj. zlewnię Drawy (zachodnia część gminy) i zlewnię Gwdy (wschodnia część gminy) – dział wodny IV rzędu.

Zlewnia Drawy

Drawa przepływa w odległości ok. 7 km od granicy gminy Wierzchowo. Do jej zlewni na terenie gminy Wierzchowo należą: zlewnia rzeki Wąsawy, obszary źródliskowe w podzlewni jeziora Stawno – odpływ wód do jeziora Lubie, część bezpośredniej zlewni jeziora Lubie, obszary pozbawione odpływu powierzchniowego położone wokół rynny polodowcowej zajętej przez jeziora Busko-Dramienko, zlewnia rzeki Korytnicy.

- Wąsawa (Wąsówka) jest bezpośrednim, lewobrzeżnym dopływem Drawy. Uchodzi do niej w Złocińcu. Długość tego cieku wynosi 11,8 km. Przepływ wód odbywa się z południowego wschodu na północny zachód poprzez rynnę polodowcową. Wypływa z jeziora Górne, a następnie przepływa przez jezioro Dolne i wpływa do jeziora Wąsosze opuszcza teren gminy Wierzchowo. Na

¹ Dokumentacja geologiczna inna niż dokumentacja geologiczna złoża kopaliny, dotycząca prac kartografii geologicznej dla rozpoznania obszarów prognostycznych występowania kruszywa piaskowo-żwirowego dla korytarza drogi ekspresowej S10 na odcinku Stargard Szczeciński-Witankowo (województwo zachodniopomorskie) realizowanych w ramach przedsięwzięcia: Mapa geośrodowiskowa Polski (II) w skali 1:50 000.

terenie gminy znajduje się obszar źródliskowy, a długość rzeki wynosi nieco ponad kilometr.

Zlewnia Gwdy

Gwda przepływa w odległości ok. 28 km od granicy gminy Wierzchowo. Jest III-rzędowym dopływem Odry. Do jej zlewni na terenie gminy Wierzchowo należą: zlewnia Świerczyńca, zlewnia Niecieczy, obszary źródliskowe bezimiennych dopływów Świerczyńca.

- Świerczyniec bierze początek na podmokłościach położonych na wschód od miejscowości Sośnica. Płynie dość szeroką doliną o przebiegu równoleżnikowym. Przepływa przez miejscowości – Świerczyna i Wielboki. Po opuszczeniu gminy łączy się z rzeką Dobrzyca,
- Nieciecza bierze początek na odpływie z jeziora Studnica, które jest trzecim, co do wielkości w gminie (21,0 ha). Następnie struga ta przepływa przez jezioro Studniczka (12,5 ha) i płynie w kierunku wschodnim, a następnie wpływa do jeziora Machlinko. Na trasie przepływu tego ciekutworzono jeziorok rozlewiskowe – o nazwie Niecieckie. Powstało przez zalanie lokalnych podmokłości, w wyniku spiętrzenia wód na zastawce.

Rysunek 7. Rzeka Świerczyniec w miejscowości Wielboki

Jeziora

Na terenie gminy Wierzchowo według „Atlasu jezior Polski” pod redakcją J. Jańczaka (1996 r.) znajduje się sześć jezior o powierzchni powyżej 10 ha. Największym z nich jest jezioro Busko (28,5 ha) położone w sąsiedztwie miejscowości Żabin i Żabinek. Niewiele

mniejsze jest jezioro Machlinko (24,2 ha) zlokalizowane przy granicy z gminą Czaplinek.

Tylko największe jeziora w gminie posiadają dane batymetryczne, czyli dokładne pomiary morfometryczne misy jeziornej, co daje możliwość odwzorowania jej kształtu i określenia objętości wody retencjonowanej w zbiorniku.

Oprócz jezior o genezie polodowcowej uwagę zwracają jeziora powstałe na skutek działalności ludzkiej. W gminie Wierzchowo jest to jezioro Niecieckie.

Oprócz zbiorników znajdujących się w ewidencji należy wspomnieć również o jeziorach, których lustra wody położone są na terenach sąsiednich gmin, a wzdłuż ich brzegów poprowadzona została granica administracyjna pomiędzy gminami. Są to: Wąsosze (326 ha) i Machliny Małe (23,5 ha).

Należy dodatkowo wspomnieć o pominiętym w „Atlasie jezior Polski” jeziorze Studniczka o powierzchni 12,5 ha, głębokości maksymalnej 5,4 m oraz rzędnej lustra wody wynoszącej 139,4 m.

Rysunek 8. Jezioro Busko

Rysunek 9. Jezioro Dramienko

Rysunek 10. Jezioro Dolne

Nazwa	Pow. (ha)	Rzędna lustra wody (m)	Głębokość maksymalna (m)	Objętość (tys. m ³)
Studnica	27,5	139,4	5,4	688,8
Machlinko	24,2	129,3	8,3	919,6
Dolne (Stujanka)	11,2	124,6	1,3	78,4
Busko	28,4	132,1	18,9	2215,2
Dramienko	11,4	131,5	13,7	672,6
Małe Okrągłe	17,3	124,2	2,8	242,2

Tabela 4. Charakterystyka jezior występujących na terenie gminy „Atlas jezior Polski, tom I” pod redakcją J. Jańczaka (1996 r.)

Zasoby wodne

Głębokość występowania wód podziemnych pierwszego poziomu wodonośnego nawiązuje w zarysie podstawowym do ukształtowania powierzchni terenu i budowy geologicznej. Najwyższe stany wód notuje się w miesiącach wiosennych, od marca do maja, natomiast stany najniższe przypadają na okres jesieni, od września do listopada. Poziomy wodonośne o znaczeniu użytkowym występują w czwartorzędowym piętrze wodonośnym. Ujęcia wody do zbiorowego zaopatrzenia ludności wykorzystują warstwę wodonośną zalegającą na głębokości od ok. 40 m p.p.t. do ok. 60 m p.p.t., zaś ich wydajność wynosi do ok. 87 m³/h.

Na terenie gminy wyróżnić można następujące strefy wodonośne:

- strefa równiny sandrowej - wody o zwierciadle swobodnym zalegają głębiej niż 2 metry, a na wzniesieniach 5 metrów;
- strefa wysoczyzny morenowej - wody gruntowe nie tworzą jednolitego poziomu, zalegają w piaszczystych i żwirowych przewarstwieniach pomiędzy gliną, zwykle są to wody o zwierciadle napiętym;
- strefa den rynien jeziornych, zagłębień i dolin rzecznych - pierwszy poziom wodonośny zalega na głębokości do 1,0 m.

Gmina Wierzchowo zlokalizowana jest w zasięgu Jednolitych Części Wód Podziemnych: JCWPd nr 25 (PLGW600025) – zachodnia część gminy, oraz JCWPd nr 26 (PLGW600026) – wschodnia część gminy.

Główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP)

Zachodnia oraz południowo zachodnia część gminy Wierzchowo znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 125 Zbiornik międzymorenowy Wałcz-Piła.

GZWP nr 125 zajmuje powierzchnię 2531 km² i występuje na terenie województw: zachodniopomorskiego, lubuskiego i wielkopolskiego. Jest to zbiornik czwartorzędowy,

porowy, o szacunkowych zasobach dyspozycyjnych 270 920 tys. m³/dobę i wodoprzewodność wynosi 200-500 m³/dobę.

GZWP nr 125 Zbiornik międzymorenowy Wałcz-Piła posiada dokumentację hydrogeologiczną przyjętą przez Ministra Środowiska w 2011 r.: „Dokumentacja hydrogeologiczna określająca warunki hydrogeologiczne w związku z ustanawianiem obszaru ochronnego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 125 Wałcz–Piła” (Szymańska i zespół 2011).

Zbiornik międzymorenowy Wałcz–Piła jest położony w południowej części Pojezierza Pomorskiego i częściowo wkracza w obręb Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej. GZWP nr 125 jest zbudowany z szeregu warstw wodonośnych w obrębie utworów czwartorzędowych związanych z osadami fluwioglacjalnymi wysoczyzn morenowych, sandrowymi oraz aluwialnymi. W obrębie piętra czwartorzędowego występują trzy poziomy wodonośne: przypowierzchniowy (miąższość ok. 5–20 m), międzymorenowy górny i dolny oraz poziom podglinowy (o miąższości od kilku do 30 m; lokalnie pozostający w łączności z piętrzem paleogeńsko-neogeńskim). Zwierciadło wody ma charakter napięty, a w miejscach kontaktu z poziomem przypowierzchniowym swobodny. Współczynnik filtracji waha się w granicach 2,4–146 m/d). Zasilanie GZWP nr 125 odbywa się bezpośrednio przez opady atmosferyczne oraz przez przepływy pomiędzy warstwami wodonośnymi w strefach kontaktów hydraulicznych. Górny poziom z uwagi na powiązania hydrostrukturalne i krążenie wód tworzy z poziomem przypowierzchniowym często wspólny kompleks wodonośny.

Zbiornik dysponuje obecnie rezerwami zasobowymi zarówno w odniesieniu do aktualnej wielkości poboru (zasoby są wykorzystane w 8,2%), jak i do sumy maksymalnych poborów zgodnych z pozwoleniami wodnoprawnymi (11,9%). Zapotrzebowanie na wodę nie wzrasta i w najbliższych latach żadna z gmin nie planuje budowy nowych ujęć wód podziemnych dla zbiorowego zaopatrzenia ludzi w wodę.

Na większości obszaru GZWP nr 125 wody podziemne są dobrej jakości (klasa II) i cechują się stałością składu chemicznego. Wody I klasy jakości występują na ok. 20% powierzchni obszaru omawianego zbiornika. Wody III klasy jakości występują lokalnie (ok. 10%), w północnej, centralnej i południowej części zbiornika. Lokalnie odnotowano przekroczenie normy dla wód pitnych w zakresie związków żelaza i manganu.

Po względem zagospodarowania terenu największy udział mają grunty rolne (33% powierzchni zbiornika) i lasy (54%). Zwarta zabudowa miejska i wiejska oraz obszary przemysłowe i rekreacyjne zajmują niecałe 15% terenu. Największe aglomeracje miejskie na obszarze zbiornika stanowią miasta: Wałcz i Piła, zlokalizowane w jego centralnej i wschodniej części. Dużą rolę odgrywają liczne jeziora i gęsta sieć rzeczna, co wpływa na intensywny rozwój turystyki. Znaczną część GZWP nr 125, szczególnie najcenniejsze tereny leśne oraz jeziora i inne ekosystemy powiązane ze środowiskiem wodnym, objęto ochroną

w płaskich i szerokich dolinach rzek oraz w zachodniej części gminy gdzie występują użytki rolne na glinach i piaskach gliniastych.

Rysunek 12. Zmeliorowany obszar łączący jezioro Dolne oraz jezioro Wąsocze

Stan gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Wierzchowo

Podmiotem odpowiedzialnym za zaspokojenie potrzeb ludności gminy w zakresie dostawy wody, odbioru i oczyszczania ścieków jest Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Wierzchowie powołany Uchwałą Rady Gminy Nr XXV/107/96 z dnia 22.08.1996 r. Zakład Gospodarki Komunalnej w Wierzchowie eksploatuje sieć wodociągową i kanalizacyjną na terenie gminy. Zgodnie z danymi BDL GUS w 2020 r. na terenie gminy Wierzchowo z sieci wodociągowej korzysta 95,0% ludności zaś z sieci kanalizacyjnej 59,0% przy czym od roku 2009 obserwuje się co roczny wzrost wskaźnika.

Ścieki komunalne trafiają do mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków zlokalizowanej w Wierzchowie. Zgodnie z danymi pochodzącymi z Decyzji Starosty Drawskiego w sprawie pozwolenia wodnoprawnego z dnia 11 grudnia 2017 r. oczyszczalnia ścieków wprowadza do ziemi:

- $Q_{max} = 41,4 \text{ m}^3/\text{godzinę}$,
- $Q_{sr.d} = 52,00 \text{ m}^3/\text{dobę}$,
- $Q_{max.r} = 189800,0 \text{ m}^3/\text{rok}$.

Budynki i gospodarstwa niepodłączone do systemu kanalizacyjnego funkcjonującego w gminie odprowadzają ścieki do zbiorników bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalni ścieków – na terenie gminy w 2020 r. znajdowało się 299 szt. zbiorników bezodpływowych oraz 38 szt. przydomowych oczyszczalni ścieków.

Gmina Wierzchowo zaopatrywana jest w wodę z 7 ujęć wody zlokalizowanych w miejscowościach Wierzchowo, Świerczyna, Nowe Laski, Garbowo, Bonin, Komorno, Radomyśl. Sieć wodociągowa w 2020 r. miała 47,9 km długości.

Lokalizacja ujęcia	Obsługiwany obszar	Rzeczywisty pobór wody (2017 r.)	
Wierzchowo, dz.nr. 554/4, 555/6	Wierzchowo, Żabin, Żabinek, Żeńsko, Osiek Drawski, Sośnica i Będolino	161841 m ³	Ujęcie wody oparte jest na dwóch studniach wierconych z 1974 r.
Bonin, dz. nr. 29/4	Bonin	2554 m ³	Ujęcie wody oparte jest na studni wierconej z 1972 r.
Świerczyna, dz.nr. 403/4	Świerczyna Wielboki, Otrzep	39304 m ³	Ujęcie wody oparte jest na dwóch studniach wierconych SW1z 1975 r. i SW2 z 1994 r.
Nowe Laski, dz. nr. 65/2	Nowe Laski	3032 m ³	Ujęcie wody oparte jest na dwóch studniach wierconych: SW1 z 1966 r., SW2 z 1975 r.
Garbowo, dz. nr. 51/2	Garbowo	696 m ³	Ujęcie wody oparte jest na studni wierconej z 1971 r.
Radomyśl, dz. nr 285/3	Radomyśl	1187 m ³	Ujęcie wody oparte jest na studni wierconej z 1965 r.
Żabinek (dawniej Komorno), dz. nr. 26/5	Żabinek	227 m ³	Ujęcie wody oparte jest na studni wierconej z 1965 r.

Tabela 5. Wykaz ujęć wody do zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę (na podstawie danych Urzędu Gminy Wierzchowo)

Ujęcia wody w gminie Wierzchowo nie posiadają stref ochronnych ustanowionych przez wojewodę lub właściwy organ Wód Polskich.

3.2.7 Gleby

Na terenie gminy Wierzchowo pokrywa glebowa ukształtowana została na utworach wodnolodowcowych (pisakach, żwirach) oraz lodowcowych (glinach zwałowych, łąkach). Dominują gleby brunatne wylugowane i kwaśne (Bw), którym towarzyszą najczęściej gleby bielcowe i płowe (A), gleby brunatne właściwe (B) oraz gleby murszowo-mineralne i murszowate (M). Ponadto sporadycznie spotkać można czarne ziemie zdegradowane i szare ziemie (Dz), gleby glejowe (G). W zagłębieniach terenowych występują lokalnie gleby torfowo-mułowe i mułowo-torfowe (E) lub gleby torfowe i murszowo-torfowe (T).

Na obszarze gminy Wierzchowo występują udział następujących klas gruntów ornych kształtuje się następująco:

- II klasa bonitacyjna – 7,5% - pszeny dobry,
- III klasa bonitacyjna – 0,7 % - pszeny wadliwy,
- IV klasa bonitacyjna – 14,7 % - żytni bardzo dobry,
- V klasa bonitacyjna – 23,0 % - żytni średni,
- VI klasa bonitacyjna – 37,7 % - żytni słaby,
- VII klasa bonitacyjna – 15,9 % - żytni najslabszy,
- VIII klasa bonitacyjna – 0,5 % - zbożowo - pastewny.

W ogólnym rachunku słabe gleby (VI i V klasy) stanowią 60,7% ogólnego areału ziemi wykorzystywanej rolniczo. Gleby VII i VIII klasy bonitacyjnej powinny zostać zalesione. Lesistość gminy przekroczyłaby wtedy 80 %.

Powierzchniowo przeważają gleby należące do V i VI klasy bonitacyjnej. Są to grunty słabe lub najslabsze, ubogie w substancje organiczne, mało żyzne i nieurodzajne albo nadające się jedynie do zalesienia. Stosunkowo znaczący jest udział gleb IV klasy.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna gminy cechuje się glebami o średniej i niskiej klasie bonitacyjnej. Gleby o średniej klasie bonitacyjnej występują w zachodniej części gminy (Osieku Drawskim, Wierzchowie, Żabinie i Boninie). Gleby o niskiej klasie bonitacyjnej występują w Świerczynie, Wielbokach, Sośnicy, Nowych Laskach i Żeńsku. Pod względem użyteczności gleb dla rolnictwa powierzchnię gminy podzielić można na dwa różniące się obszary – bardziej żyzny północno–zachodni oraz obszar południowy i wschodni – ze słabymi glebami kompleksu żytniego słabego (rejon Żeńska, Nowych Lasek, Sośnicy, Świerczyny i Wielbok). W lokalnych zagłębieniach o wysokim poziomie wód gruntowych zalegają kompleksy zbożowe pastewne mocne i zbożowo – pastewne słabe, stanowiące niewielką powierzchnię gminy. Niewielką powierzchnię zajmują także gleby kompleksu pszenno-wadliwego występujące na wzniesieniach o większych spadkach oraz średnio żyzne gleby zajęte przez trwałe użytki zielone, powstałe z torfów i piasków rzecznych z domieszką humusu.

Tylko około 30% powierzchni gminy użytkowana jest rolniczo. Pozostała powierzchnia pokryta jest lasami, zabudowana lub jest użytkowana w innej postaci.

Na terenie gminy Wierzchowo powierzchniowo przeważają kompleksy gruntów ornych żytnich dobrych (5), gruntów ornych żytnich słabych (6) oraz gruntów ornych żytnich bardzo słabych/żytnio-lubinowych (7).

Na terenie gminy należy prowadzić racjonalną gospodarkę rolną, adekwatną do warunków agroekologicznych, w tym przeciwdziałać degradacji warunków glebowych, a także minimalizować przeznaczenie terenów na cele nierolnicze (zwłaszcza w obrębie kompleksów gruntów należących do chronionych klas bonitacyjnych, tzn. klas II-III).

3.2.8 Flora³

Według regionalizacji przyrodniczo-leśnej teren gminy Wierzchowo zaliczany jest do: Krainy Bałtyckiej, Mezuregionu Pojezierza Drawskiego oraz Krainy Wielkopolsko-Pomorskiej i mezoregionów Równiny Wałeckiej, Pojezierza Wałeckiego oraz Równiny Drawskiej. Dominującą formacją roślinną na obszarze gminy stanowią lasy, które zajmują ok. 64,6% jej ogólnej powierzchni. Jest to lesistość znacznie wyższa niż średnia lesistość Pojezierza

³ Rozdział opracowany na podstawie Waloryzacji przyrodniczej gminy Wierzchowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin.

Drawskiego (32%) oraz typowa dla mezoregionów Krainy Wielkopolsko-Pomorskiej.

W rejonie gminy Wierzchowo zespoły roślinności potencjalnej współtworzone były przed laty przez lasy liściaste (Czubiński 1950), z czego największe powierzchnie stanowiły żyzne buczyny niżowe (Matuszkiewicz 1995), dominujące w zachodniej i południowej części gminy. Potencjalna roślinność naturalna we wschodniej i północnej części gminy to siedliska subatlantyckiego acidofilnego lasu bukowo-dębowego typu pomorskiego. Na północy występują enklawy lasu, głównie w otoczeniu zbiorników wodnych oraz cieków wodnych. Podobne siedliska zajmują potencjalne fitocenozy lasów łęgowych tj. niżowe łągi olszowe i jesionowo-olszowe siedlisk wodogruntowych, okresowo lekko zabagnionych.

Obecny charakter roślinności w gminie jest wynikiem naturalnych tendencji rozwoju (gleby, klimatu, wody) oraz działalności antropogenicznych (zagospodarowanie terenu, działalność rolnicza, przekształcenia gruntów). Generalnie występują tu przede wszystkim następujące grupy roślinności:

- zbiorowiska wodne i błotne;
- zbiorowiska łąkowe, murawowe i wrzosowiska;
- zbiorowiska torfowisk;
- zbiorowiska leśne;
- zbiorowiska segetalne i ruderalne;
- zieleń urządzona.

Zbiorowiska wodne i błotne

W krajobrazie gminy Wierzchowo ekosystemy jeziorne nie odgrywają dużej roli. Na terenie gminy znajduje się 11 jezior, w większości niewielkich. Są to zbiorniki najczęściej eutroficzne, pod względem walorów przyrodniczych nie są zbyt urozmaicone i nie przedstawiają większej wartości z florystycznego i fitosocjologicznego punktu widzenia. Wyjątkiem są jeziora, które zostały zaliczone do obiektów godnych ochrony. Inne zbiorniki wodne gminy to stawy i tzw. oczka wodne położone wśród lasów, łąk i nieużytków. Pełnią one ważną funkcję ekologiczną, jako miejsca ostoi wielu wodnych i szuwarowych gatunków. W zbiornikach tych wykształcają się wszystkie typy zbiorowisk wodnych i błotnych stwierdzonych w gminie.

Podłoże w jeziorach eutroficznych jest muliste i częściowo piaszczyste. Brzegi zbiorników są porośnięte najczęściej pasem szuwaru wysokiego o zróżnicowanej szerokości, w wielu miejscach, otoczone zaroślami łozowymi lub olszyną bagienną. Często zaobserwować można strefowy układ roślinności – analizując od toni wodnej - następują po sobie pasy zbiorowisk nymfheidów, szuwarów, zarośli łozowych lub olszyny bagiennej. Wśród tych zbiorowisk dominują szuvary: trzcinowy (budowany głównie przez trzcinę pospolitą),

szerokopałkowy (z dominacją pałki szerokolistnej), szuwar mannowy z manną mielec, tatarakowy z tatarakiem zwyczajnym i narecznicowo-trzcinowy (z narecznicą błotną oraz trzcina pospolita). Płaty trzciniowisk utworzone są niejednokrotnie przez ubogie, niemal jednogatunkowe agregacje. W strefie szuwarów występują liczne gatunki bagienne: karbieniec pospolity, turzyca zaostrowana, psianka słodkogórz, sadziec konopiasty, kozłek lekarski, rogatek sztywny, mięta nadwodna, wierzbownica kosmata, pałka, szczaw, wąkrota zwyczajna, potocznik wąskolistny, turzyca pseudociborowata, przytulia błotna, wierzbownica drobnokwiatowa, niezapominajka błotna, kielisznik zaroślowy, knieć błotna, tojeść pospolita.

Powszechnie występują niektóre zbiorowiska wysokich turzyc, w których dominują, zależnie od zbiorowiska, turzyca dzióbkowata, turzyca Davalla, turzyca pęcherzykowata i turzyca błotna.

Rzadziej jest spotykany (np. jez. Studnica, jez. Machlinko) wąski pas szuwaru trzciniowego oraz z oczeretem jeziornym, zbiorowisko z osoką aloesowatą (np. jeziorko bez nazwy położone na północny zachód od Świerczyny), czy zbiorowisko z okrężnicą bagienną (jeziorko w lesie po zachodniej stronie szosy Złocieniec – Osiek Drawski). Na piaszczystych brzegach występują płaty zbiorowiska z ponikłem błotnym.

W płatach elodeidów reprezentowanych przez zespół „lilii wodnych” rozprzestrzenione są takie gatunki jak: wywłócznik okółkowy, rogatek sztywny, włosienicznik okółkowy, moczarka kanadyjska. Na powierzchni wody w wielu miejscach znajdują się skupienia grzybienia białego i grążela żółtego wraz z rdestnicą lśniącą.

W toni wodnej zawieszono są również niezbyt rozległe płaty rdestnic – głównie niemal jednogatunkowe zbiorowiska rdestnicy połyskującej oraz powszechnie zbiorowiska rzęsy drobnej i spirodeli wielokorzeniowej.

W gminie Wierzchowo bardzo rzadkie są ekosystemy źródliskowe. Rozwijają się tam zbiorowiska roślinne z klasy *Montio-Cardaminetea*. Najczęściej są to fitocenozy z dominacją rzeżuchy gorzkiej i gwiazdnicy bagiennnej oraz mchów *Brachythecium rivulare* i *Mnium punctatum* lub zbiorowisko z rzeżuchą i śledziennicą. Źródlika spotyka się w formie enklaw w kompleksie łągów jesionowo – olszowych wzdłuż biegu rzeki Świerczyniec.

Zbiorowiska łąkowe, murawowe i wrzosowiska

Zbiorowiska murawowe i łąkowe nie odgrywają dużej roli w szacie roślinnej gminy Wierzchowo i większość z nich to zarastające nieużytki i porzucone łąki i pastwiska. Na słonecznych i suchych miejscach rozwijają się interesujące pod względem florystycznym murawy piaskowe o subatlantyckim charakterze z klasy *Koelerio-Corynophoretea*. Rozwija się tu murawa piaskowa zawciągowa z gatunkami: zawciąg pospolity, wyka łądźwianowata, kocanki piaskowe i tobołki polne. Takie płaty odnotowano w okolicach Wierzchowa, Świerczyny, Wieloboków i Bonina. Również w tych okolicach, na suchych i wyniesionych

miejscach i na zboczach przydrożnych, rozwijają się ubogo wykształcone zbiorowiska z dominacją goździka kartuzka oraz z udziałem innych ciepłolubnych gatunków zbiorowisk ciepłolubnych muraw o charakterze stepowym, m. in. babki średniej, macierzanki zwyczajnej, głowienki wielokwiatowej i świerznicy polnej. Innym zbiorowiskiem miejsc skrajnie suchych jest zespół z masowo występującą szczytlichą siwą, kocanką piaskową, iglicą pospolitą, jastrzębcem kosmatkiem, fiołkiem polnym oraz porostem *Cladonia chlorophaea* i mchami *Polytrichum piliferum* i *Polytrichum juniperinum*. Zbiorowiska z tej klasy występują na wyniesieniach terenu, a na miejscach niżej położonych są ugory i nieużytki, zarośnięte perzem. Takie płaty odnotowano na brzegach lasów sosnowych i dębowo-sosnowych we wschodniej części gminy. Pod lasami oraz w suchych, wyniesionych miejscach wśród pastwisk i nieużytków, częste są zbiorowiska wrzosowisk i jałowych łąk z klasy obejmującej półnaturalne i antropogeniczne zbiorowiska, które w pierwotnym krajobrazie zajmowały niewielkie powierzchnie w specyficznych warunkach środowiska, a na skutek działalności człowieka spontanicznie się rozprzestrzeniły i wykształciły w obecnej postaci. Klasa ta reprezentowana jest przez zbiorowisko z wrzosem zwyczajnym.

Na piaszczysto-gliniastych stokach pagórków morenowych o wystawie południowej i na skarpach przydrożnych, występują bardzo małe, fragmentarycznie wykształcone płaty antropogenicznych zbiorowisk żyznych pastwisk i łąk wytworzonych na żyznych świeżych glebach mineralnych bez śladów zabagnienia (np. w części południowej gminy). W najbliższym sąsiedztwie wiosek znajdują się tereny wypasu zwierząt, gdzie występują niewielkie płaty zespołu z panującą życią trwałą i grzebienicą pospolitą oraz obfitym udziałem koniczyny białej.

Nad rzeką Świerczyniec, pomiędzy Świerczyną a Wielobokami, oraz na północny wschód od Wierchowa (tutaj tylko fragmenty zbiorowisk) występują antropogeniczne zbiorowiska - żyzne, koszone i wypasane łąki wilgotne i mokre na glebach mineralnych o szerokiej amplitudzie troficznej. Reprezentowane są one głównie przez płaty eutroficznych łąk wilgotnych (łąka rdestowo-ostrożeńiowa), z gatunkiem dominującym ostrożeń warzywny. Inne gatunki to rdest wężownik, kłosówka wełnista, tymotka łąkowa, komonica, firletka poszarpana, tojeść pospolita, tojeść rozesłana, krwawnica pospolita, rutewka żółta, śmiałek darniowy, sitowie leśne. Rzadziej notowane były płaty roślinności łąkowej, które można zakwalifikować do fragmentarycznie wykształconego *Molinietum*, również płaty zbiorowiska z dużym udziałem śmiałka i zespołu zaniedbanych i wilgotnych łąk situ rozpięzchłego.

W obniżeniach terenu i nad ciekami wodnymi, wśród płatów zbiorowisk użytków zielonych można spotkać zbiorowiska eutroficznych mokrych łąk, często podtapianych przez większą część roku z panującą turzycą zaostrzoną oraz pospolite zbiorowisko szuwaru turzycowego z turzycą pęcherzykowatą (w obniżeniu koło Będlina).

Na obszarze całej gminy (poza zalesioną jej częścią południową), wzdłuż cieków

wodnych na żyznej, próchnicznej glebie oraz na zaniedbanych i niekoszonych łąkach wilgotnych pojawiają się płaty zespołu zdominowanego przez wiążówkę błotną.

Zbiorowiska łąkowe badanego terenu należą do najbardziej zagrożonych ekosystemów, podobnie jak to się dzieje na wielu obszarach w Polsce i na świecie. Jak wszystkie zbiorowiska półnaturalne wymagają one określonej działalności człowieka dla utrzymania swoistego składu gatunkowego. W ciągu ostatnich lat na ogromnej większości obszarów łąkowych gminy zaniechano działalności gospodarczej, czego skutkiem jest zubożenie składu florystycznego i „trywializacja” tych zbiorowisk.

Zbiorowiska torfowisk

Torfowiska gminy Wierzchowo należą do najlepiej zachowanych przyrodniczo jej ekosystemów. Klasyfikują się one do dwóch dużych jednostek syntaksonomicznych: Caricetalia nigrae oraz roślinności wrzosowisk i torfowisk wysokich. Pierwsza z nich to zbiorowiska o fizjonomii niskich łąk, tworzące roślinność darniowych emersyjnych torfowisk niskich lub przejściowych, albo porastające zagłębienia na glebach torfiastych zasilane wodami źródłiskowymi lub wysiękowymi. Nawiązują one do szuwarów wielkoturzycowych albo do mokrych łąk. Do niedawna były one ekstensywnie wykorzystywane jako użytki zielone, które powstały na skutek zaniedbań na miejscu zmeliorowanych i zagospodarowanych jeszcze przed wojną łąk torfowiskowych. Obecnie część tych łąk i pastwisk została porzucona. Następuje szybka ich degradacja, w wyniku braku nawożenia i pogarszania się stosunków wodnych.

Torfowiska niskie porośnięte są zaroślami wierzbowymi, tzw. łożowiskami. Zajmują one najbardziej bagniste miejsca w obniżeniach terenu, wśród nieużytków. Dominuje wierzba szara (łoża) rzadziej wierzba uszata i krucha. Na terenie gminy Wierzchowo, w zatorfionych zagłębieniach na terenach bezleśnych rozwijają się płaty kwaśnych młak turzycowych, rzadziej zbiorowisko z trzcinnikiem *Calamagrostis neglecta*.

Torfowiska mszarne to w większości niewielkie obiekty, położone wśród lasu w północno-zachodniej części badanego obszaru (projektowane użytki ekologiczne). Porośnięte są one krzewinkowo-torfowcowymi (niekiedy z udziałem roślin drzewiastych) zbiorowiskami mokrych wrzosowisk i torfowisk na kwaśnych siedliskach zasilanych głównie przez wody opadowe. Rozwijają się tam mszary środkowo-europejskie z klasy roślinność wrzosowisk i torfowisk wysokich, które przestrzennie tworzą mozaikę ze zbiorowiskami z klasy zbiorowisk torfowisk mszysto-turzycowych i mszarów, w tym zbiorowisko z panującą przygielką białą. Płaty tych zbiorowisk można najczęściej zaliczyć do zespołu torfowiska wysokiego z udziałem wrzośca bagiennego lub zbiorowiska o bezkępkowej strukturze z dominacją wełnianki pochwowatej i *Sphagnum fallax*. Okrajki torfowisk typu mszarnego najczęściej są zarośnięte zbiorowiskami z dominacją m. in. czermieni błotnej lub kępowymi turzycami (np. zbiorowisko z turzycą

szywną). Na zewnątrz tych fitocenoz wykształcają się płaty boru bagiennego.

Zbiorowiska leśne

Większość lasów w gminie podlega Nadleśnictwu Świerczyna (leśnictwa Mszarne, Jałowcówka, Dąbrowa, Laski, Jeleni Stok, Świerczyna, Dzikowo, Kaczory), mniejsze obszary podlegają Nadleśnictwom: Borne Sulinowo (leśnictwo Wielboki) oraz Złocieniec (leśnictwa Sienica, Wierzchowo, Osiek).

Lasy prywatne zajmują powierzchnię ok. 165 ha, natomiast lasy gminne to zaledwie ok. 16 ha.

Lasy w gminie stanowią fragmenty większych obszarów leśnych. Kompleksy leśne dominujące we wschodniej i południowej części gminy łączą się z Puszczą Wałecką, natomiast lasy jej części zachodniej są częścią Puszczy Drawskiej. Są to na ogół zbiorowiska lasów sosnowych lub mieszanych, których głównym składnikiem lasotwórczym jest sosna zwyczajna, dąb szypułkowy i buk pospolity. W przewadze są to lasy porolne, w wyniku, czego nie są zbyt atrakcyjne z florystycznego i fitosocjologicznego punktu widzenia (z wyjątkiem rezerwatu „Sośnica” i jego bezpośrednich okolic). W wielu miejscach spotyka się nasadzenia świerka, co najlepiej świadczy o dużym stopniu antropogenicznych przekształceń i pochodzenia tych drzewostanów.

Na terenie gminy występują przede wszystkim następujące zbiorowiska leśne:

- suboceaniczny bór świeży – występujący na piaskach sandrowych, w północnej i wschodniej części gminy; stanowią go drzewostany sosnowe z domieszką brzozy, jarzębiny i klonu; w runie dominują borówka czarna i śmiałek pogięty;
- bór mieszany – występujący na glebach gliniasto-piaszczystych w lasach północnej i północno-zachodniej części gminy; współpanującymi gatunkami lasotwórczymi są sosna zwyczajna i dąb szypułkowy, a w runie obok borówki czarnej i śmiałka pogiętego rosną m. in. sałatnik leśny, Viola reichenbachiana, perlówka zwisła.

Ponadto, na terenie gminy Wierzchowo występują rozproszone, niewielkie płaty olsów, głównie występujące w dolinie rzeczki Świerczyniec oraz w okolicach jezior: Machlinko i Okrągłe Małe.

Wśród zbiorowisk lasów liściastych dominują lasy bukowo-dębowe i dębowe. Reprezentowane są one przez kwaśną buczynę niżową, fragmenty buczyny żyźnej (bardzo rzadko i słabo wykształcone) oraz przez las mieszany bukowo-dębowy (najczęściej). Pokrywają one obszar wzgórz morenowych na dużej powierzchni pomiędzy miejscowościami Garbowo i Otrzep oraz na południe od wsi Sośnica. Mniejsze kompleksy lasu mieszanego występują w rejonie Góry Dąbrowa w centralnej części opisywanego terenu oraz na północ od jez. Machlinko i jez. Machlino. Najbardziej interesujące są stare drzewostany bukowe i

dębowe zlokalizowane na południe od miejscowości Sośnica i wchodzące w skład rezerwatu o tej samej nazwie.

Głównym gatunkiem lasotwórczym w gminie Wierzchowo jest sosna zwyczajna (78,5% pow.), następnie buk (6,9%), dąb bezszypułkowy i szypułkowy (6%), modrzew (0,7%), brzoza brodawkowata i omszona, świerk pospolity (2,9%), olsza czarna (0,9%), osika (0,1%), topola, jesion zwyczajny, lipa drobnolistna, kasztanowiec zwyczajny, klon jawor, daglezja zielona, jodła pospolita.

Zbiorowiska segetalne i ruderalne

Zbiorowiska segetalne i ruderalne zlokalizowane są na obszarach rolniczych, towarzyszą również osadom ludzkim, zajmując stanowiska głównie na przydrożach, śmietniskach, torach kolejowych. Płaty tych zbiorowisk zanotowano głównie w centralnej części gminy Wierzchowo.

Najbardziej rozpowszechnionym zbiorowiskiem ruderalnym jest zespół bylicy pospolitej i wrotycza zwyczajnego. Jego płaty wykształcają się na zasobnych w biogeny nieużytkach, przydrożach, przypłociach i gruzowiskach. Płaty tego zespołu buduje przeważnie: bylica pospolita, wrotycz zwyczajny, perz właściwy, ostrożeń polny, krwawnik pospolity.

Pozostałe zbiorowiska ruderalne zajmują niewielkie powierzchnie w bezpośrednim otoczeniu wsi, tworząc fitocenozy ubogie florystycznie, zróżnicowane w zależności od żyzności podłoża.

Na żyznych, zasobnych w próchnicę siedliskach np. śmietniskach i pod płotami rozwijają się płaty nitrofilnego zespołu pokrzywy zwyczajnej i ślazu zaniedbanego. Także występują: rdest ptasi, żóltlica drobnokwiatowa, szarłat biały, wiechlina roczna. Na podwórkach i pastwiskach rozwijają się płaty z dominującą babką zwyczajną.

Na śmietniskach i przypłociach niekiedy spotyka się, niewielkie powierzchniowo, płaty zbiorowiska z mierznicą czarną oraz komosą strzałkową, szczawiem tępolistnym, pokrzywą zwyczajną, glistnikiem jaskółcze ziele, łopianem pajęczynowatym i ostem kędzierzawym.

Zespół maku piaskowego, zespół skrytka polnego i zespół maruny bezwonnej należą do najczęściej spotykanych zbiorowisk segetalnych rosnących w uprawach zbożowych. Rozwija się najczęściej w mało zwartych uprawach żyta. W zespole maku piaskowego występuje masowo mak piaskowy często spotykane są: chaber bławatek przetacznik bluszczowy, przetacznik trójlistkowy, rzodkiewnik pospolity, niezapominajka piaskowa i wyka brudnożółta. Obecność tego zbiorowiska zaznacza się najwyraźniej w jego aspekcie wczesnoletnim, w czasie kwitnienia maków. Dwa następne zespoły są słabo rozwinięte i charakteryzują się masowym występowaniem wyki czteronasiennej i dymnicy pospolitej. Wśród zbiorowisk upraw okopowych najczęstsze są fitocenozy zespołu chwastnicy jednostronnej z dominującą

Setaria glauca.

Ogólna charakterystyka flory

Na obszarze gminy Wierzchowo stwierdzono występowanie ponad 500 gatunków roślin naczyniowych, w tym ok. 120 taksonów zasługujących na uwagę ze względu na ich status ochronny lub obecność w tzw. „czerwonych” księgach lub na „czerwonych” listach.

Do najcenniejszych roślin gminy należą gatunki stowarzyszone z torfowiskami typu wysokiego i mszarami, które skoncentrowane są w północno-zachodniej części gminy. Drugą grupę roślin, które wymagają szczególnej uwagi stanowią gatunki wodne jezior eutroficznych. Następną grupą roślin zasługujących na uwagę i ochronę są gatunki łąk.

Charakterystyka flory prawnie chronionej

We florze roślin naczyniowych gminy Wierzchowo występuje 10 gatunków objętych ochroną ścisłą oraz 9 gatunków objętych ochroną częściową. Wszystkie chronione gatunki zaliczają się do rodzimych elementów flory, jednak naturalność stanowisk niektórych z nich budzi wątpliwości. Co najmniej dwa gatunki konwalia majowa i bluszcz mają w gminie stanowiska pochodzenia antropogenicznego? Kilka gatunków chronionych występuje pospolicie na obszarze gminy (kocanki piaskowe, konwalia majowa, kruszyna pospolita i paprotka zwyczajna). Dość częsta jest również marzanka wonna. Pozostałe gatunki chronione występują na pojedynczych stanowiskach. Zwracają uwagę stosunkowo liczne notowania grzybieni białych i grążela żółtego, pomimo niedużej jeziorności terenu.

Najcenniejszymi taksonami podawanymi z gminy Wierzchowo są kopytnik pospolity (występowanie na zachodnich peryferiach zasięgu ogólnego), lobelia jeziorna, poryblin jeziorny (cenne gatunki wodne), rosiczka długolistna (bardzo rzadki gatunek torfowisk typu wysokiego). Taksony te są ogólnie podane z obszaru gminy (bez cytatu źródła) przez Wytyka i in. (2001), a nie zostały odnalezione w trakcie badań terenowych prowadzonych do celów opracowania „Waloryzacji przyrodniczej gminy Wierzchowo”. Ich występowanie na omawianym obszarze wydaje się wątpliwe (brak siedlisk).

Lp.	Nazwa gatunku	Lokalizacja	Liczba stanowisk
1.	Bluszcz pospolity	Parki, cmentarze. Tylko stanowiska pochodzenia antropogenicznego.	ponad 20
2.	Chrobotki	W lasach: np. Nadl. Złocieniec: oddz. 486c-h; 500 a,c,d; 502 a,b. Dane z operatu Nadl. Złocieniec.	
3.	Grążel żółty	Jeziora: Dolne, Machlinko, Kaczory, Busko, Studnia; jezioro koło jez. Dolnego; przewidziane do ochrony: UE-13, UE-7.	8
4.	Grzybień biały	Jeziora: Dolne, Kaczory, Studnica; przewidziane do ochrony: UE-7, UE-12, UE-13.	3
5.	Lobelia jeziorna	Podawany przez Wytyk i in. (2001). W czasie badań terenowych nie odnaleziona.	

Lp.	Nazwa gatunku	Lokalizacja	Liczba stanowisk
6.	Paprotka zwyczajna	Gatunek często spotykany w lasach.	> 20
7.	Poryblin jeziorny	Podawany przez Wytyk i in. (2001). W czasie badań terenowych nie odnaleziony.	
8.	Rosiczka długolistna	Podawany przez Wytyk i in. (2001). W czasie badań terenowych nie odnaleziona.	
9.	Rosiczka okrąglistna	Przewidziane do ochrony: UE-1, UE-2, UE-3, UE-5, UE-9, UE-11, UE-13.	7
10.	Widłak jałowcowaty	Nadl. Złocieniec: oddz. 434h, oddz. 437b,c, oddz. 448a,b. Dane z operatu Nadl. Złocieniec.	3
11.	Bagno zwyczajne	Przewidziane do ochrony: UE-1, UE-3, UE-4, UE-9.	4
12.	Kalina koralowa	Sadzona, stanowiska antropogeniczne.	> 20
13.	Kocanki piaskowe	Częsty na obszarze gminy, np. okolice Świerczyny, Bonina i Wieloboków.	> 20
14.	Konwalia majowa	Częsta w lasach mieszanych i parkach, np. na północ od Bonina, na północny zachód od Świerczyny, koło jez. Studnia. Status części stanowisk trudny do ustalenia.	> 10
15.	Kopytnik pospolity	Podawany przez Wytyk i in. (2001). W czasie badań terenowych nie odnaleziony.	
16.	Kruszyna pospolita	Pospolicie w lasach mieszanych i sosnowych.	
17.	Marzanka wonna	Częsta w lasach bukowych i gradowych.	> 20
18.	Pierwiosnka lekarska	Podawany przez Wytyk i in. (2001). W czasie badań terenowych nie odnaleziona.	
19.	Porzeczka czarna	Podawany przez Wytyk i in. (2001). W czasie badań terenowych nie odnaleziona.	

Tabela 6. Wykaz stanowisk gatunków chronionych i częściowo chronionych stwierdzonych na terenie gminy Wierzchowo (Inwentaryzacja 2002/2003 – Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzchowo (operat generalny) Szczecin 2004 r.

Zieleń parkowa

W granicach gminy Wierzchowo znajdują się parki wiejskie i dworskie. Znajdują się w: Boninie, Osieku Drawskim, Radomyślu, Wierzchowie, Żabiniu, Żabinku, Będlinie, Garbowie oraz Wielbokach. Założone zostały w większości w II połowie XIX w., a więc liczące już znacznie powyżej 100 lat.

Parki w gminie Wierzchowo należy zaliczyć pod względem walorów florystycznych do obiektów o znaczeniu lokalnym. Brak wykonywania podstawowych prac pielęgnacyjnych w części parków spowodował, że uległy one przypadkowym przekształceniom i przeobrażeniom, a nawet dewastacji. Parki formowane w stylu naturalistycznym i krajobrazowym, pochodzą z XIX i XX wieku. Pomimo znacznych, w niektórych przypadkach, zniszczeń i deformacji pierwotnego założenia, konieczna jest ich ochrona i podjęcie prac porządkowych i pielęgnacyjnych.

Lp.	Lokalizacja, rodzaj parku, powierzchnia	Opis parku
1.	Bonin park dworski, 2,10 ha	Park krajobrazowy o cechach naturalistycznych powstał na początku XX w., po południowej stronie osady Bonin, na obrzeżu kompleksu leśnego. W skład parku wchodzi: staw (obecnie bagno) w części północnej, alejka grabowo-brzozowa, wzgórze parkowe, polana, 2 stawy w części południowo-zachodniej. Zachowany układ parkowo-dworski z połowy XIX w. (dziedziniec, park). Starodrzew na wzgórzu parkowym: grab pospolity, dąb szypułkowy, sosna zwyczajna, świerk pospolity, klon (jeden okaz o wymiarach pomnikowych, 260 cm obwodu, 22 m wys.). Ponadto: brzoza brodawkowata, buk zwyczajny, grusza pospolita, jabłoń domowa, lipa drobnolistna, olsza czarna, topola osika, czereśnia, bez czarna, bez lilak, głóg jednoszyjkowy, leszczyna pospolita, porzeczka alpejska, malina właściwa, śnieguliczka biała, wierzba wiciowa, żarnowiec miotlasty. Wiek zadrzewienia: 30-120 lat, przeciętnie 70-90 lat.
2.	Osiek Drawski park wiejski, ok. 5,0 ha	Park powstał prawdopodobnie w XIX w. Położony jest w południowo-zachodniej części wsi. Zachowała się część alei platanów i ciąg spacerowy ze szpalerem grabowym. W części południowo-wschodniej zaniedbany staw z niedrożnym rowem. W parku rośnie ok. 500 sztuk drzew w wieku ok. 150 lat, w większości jest to dorodny drzewostan bukowy. Drzewa innych gatunków występują pojedynczo (platan klonolistny, klon pospolity, dąb szypułkowy, kasztanowiec zwyczajny, modrzew europejski). Park zarośnięty bzem czarnym i podagrycznikiem, występuje zióło żółta, <i>Viola reichenbachiana</i> , konwalijka dwulistna. Stanowisko przytuli wonnej. Ponadto występuje grab zwyczajny, brzoza brodawkowata, buk pospolity, dąb szypułkowy, sosna zwyczajna, świerk pospolity, klon, lipy, bez czarna, bez lilak, głóg, leszczyna, porzeczka, śnieguliczka, wierzba.
3.	Radomyśl park dworski, ok. 5,08 ha	Park z początku XIX wieku, krajobrazowy ozdobny o cechach romantycznych, rozbudowany w latach 20-tych XX w. o część lasu i tereny ogrodów użytkowych (sad, warzywnik). Położony po południowo-zachodniej stronie drogi ze wsi Żabinek, otoczony polami, drogą i łąką. Głównym motywem kompozycji parkowej są dwa stawy połączone odcinkiem rowu, położone w centralnym punkcie parku. Na całym terenie parku rośnie starodrzew: stare buki o wymiarach zbliżonych do pomnikowych (360 cm obwodu, wys. 24 m), jedlica Douglasa, kasztanowiec zwyczajny, modrzew europejski, klon zwyczajny, dąb szypułkowy, świerk pospolity, brzoza brodawkowata, grab pospolity, jesion wyniosły, lipa drobnolistna, olsza czarna, topola osika, wiąz szypułkowy, wiśnia pospolita i wiśnia ptasia, wierzba iwa, wierzba biała, czeremcha pospolita. Wiek drzew określa się w granicach 30-180 lat, zarośnięty podagrycznikiem. Stanowisko konwalii majowej.
4.	Wierzchowo park wiejski, 3 ha	Położony na południowo-zachodnim krańcu wsi, przy drodze do Mirostawca, ma kształt nieregularnego wieloboku. Park naturalistyczny powstał po II wojnie światowej w wyniku przekształcenia niewielkiego lasu sosnowego, urozmaicony dodatkowo następującymi gatunkami drzew: brzoza brodawkowata, świerk zwyczajny, sosna zwyczajna, dąb szypułkowy, klon pospolity.
5.	Żabin park wiejski, ok. 2 ha	Pochodzi prawdopodobnie z połowy XIX w., stopień zniszczenia parku uniemożliwia określenie jego stylu. Park zachowany w formie szczątkowej, jesion zwyczajny, brzoza brodawkowata, sosna zwyczajna, świerk zwyczajny, lipa drobnolistna, dąb czerwony, buk pospolity, klon zwyczajny. Aleja kasztanowców. Pozbawiony podszytu.
6.	Żabinek park dworski, ok. 2,75 ha	W odległości 2,5 km na zachód od wsi Żabinek, na terenie rolniczym, pochodzi z lat 20-tych XX wieku. W skład dawnych terenów dworskich wchodzi dwór i ogród. Na obrzeżach ogrodu w szpalerach rosną świerki, a od strony szosy na krótkim odcinku rosną buki, graby i młode robinie. Pojedyncze stare drzewa owocowe. Park o cechach krajobrazowych: świerk zwyczajny, buk pospolity, grab pospolity, grusza pospolita, jabłoń, lipa drobnolistna, brzoza brodawkowata, dąb szypułkowy, klon jawor, klon pospolity, wiśnia ptasia, wierzba iwa, agrest, bez czarna, leszczyna, róża dzika.

7.	Będolino park wiejski, ok. 0,8 ha	<p>Park utworzony prawdopodobnie pod koniec XIX lub na początku XX wieku; autor nieznany. Zachowany fragment parku, pierwotnie był prawdopodobnie większy. Układ przestrzenny oparto o zasady naturalizmu. Park zajmuje obszar prostokąta między drogą: Świerczyna – Wierzchowo a budynkiem administracyjnym. Kilkanaście drzew liściastych i iglastych (lipa drobnolistna, jesion wyniosły, dąb szypułkowy, świerk pospolity). Żywopłot z ligustru.</p>
8.	Garbowo park dworski, ok. 1,87 ha	<p>Park otoczony polami, położony ok. 150 m na południe od osady Garbowo. Z południowego zachodu prowadzi aleja lipowa (35 drzew). W założeniu parkowym występują: tereny dwóch sadów, starodrzew i polana. Kępa starodrzewu zajmuje północno-wschodnią część parku. Rosną lipy, graby i klony. Pod drzewami samosiew: klonu, grabu i wierzby. W pobliżu północno-wschodniej granicy trzy okazałe buki (320, 390, 400 cm) i grab (220 cm). W zachodniej części trzy okazałe buki o obwodzie pnia 280 cm, 3 jedlice, świerk oraz młode klony i graby. Dwa okazałe modrzewie: 260 i 280 cm. Krzewy: agrest, bez czarny, głóg jednoszyjkowy, jaśminowiec wonny, jeżyna, leszczyna, malina, róża (pomarszczona i dzika), śnieguliczka, trzmielina pospolita. Wiek zadrzewienia określa się w granicach 15-160 lat.</p>
9.	Wielboki park dworski, ok. 0,80 ha	<p>W północno-zachodniej części wsi znajdują się dawne tereny założenia ogrodowo-dworskiego składające się z dziedzińca i ogrodu. W kompozycji ogrodowej występują: aleja grabowo-lipowa przy granicy wschodniej, aleja grabowa w części zachodniej, szpaler lipowy, owalny staw otoczony olszą, rów i potok. Drzewa: świerk pospolity, grab zwyczajny, klon pospolity, lipa drobnolistna i szerokolista, olsza czarna, śliwa, topola, wiśnia pospolita. Krzewy nieliczne: leszczyna i bez lilak.</p>

Tabela 7. Charakterystyka parków wiejskich i podworskich na terenie gminy Wierzchowo (Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzchowo (operat generalny) Szczecin 2004 r.)

3.2.9 Fauna⁴

Podczas przeprowadzonej inwentaryzacji na potrzeby waloryzacji przyrodniczej gminy zinwentaryzowano występowanie:

– BEZKREGOWCÓW:

- pierścienice – pijawka lekarska (ochrona gatunkowa);
- skorupiaki - rak pręgowany (amerykański) i kielż zdrojowy;
- mięczaków: 11 gatunków małży i 20 gatunków ślimaków, w tym ślimaka winniczka (ochrona gatunkowa, widnieje także na Europejskiej Czerwonej Liście Zwierząt). Z 11 gatunków małż, 10 podlega ochronie gatunkowej;
- owadów: stwierdzono występowanie 22 gatunków (3 gatunków błonkówek, w tym 2 gatunki podlegają ochronie gatunkowej, 9 gatunków motyli, w tym 3 gatunki podlegają ochronie gatunkowej, 5 gatunków chrząszczy, w tym 4 gatunki podlegają ochronie gatunkowej, (5 gatunków ważek).

– KREGOWCÓW:

- krąglouste i ryby - w wodach gminy Wierzchowo stwierdzono występowanie jednego gatunku minogów (minóg strumieniowy – ochrona gatunkowa) oraz 18 gatunków ryb (w tym m.in. pstrąga potokowego, lipienia europejskiego,

⁴ Rozdział opracowany na podstawie Waloryzacji przyrodniczej gminy Wierzchowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin.

szczupaka, kielba, piekielnica (ochrona gatunkowa), węgorza europejskiego, sandacza);

- płazy - na terenie gminy Wierzchowo, w trakcie inwentaryzacji, łącznie stwierdzono występowanie 12 gatunków płazów (traszka grzebieniasta, traszka zwyczajna, kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, ropucha szara, ropucha zielona, ropucha paskówka, rzekotka drzewna, żaba jeziorkowa, żaba śmieszka, żaba trawna, żaba moczarowa) i 1 mieszańca międzygatunkowego (żaba wodna). Wszystkie podlegają ochronie i są zagrożone wyginięciem na obszarze Pomorza Zachodniego;
- gady – na terenie gminy Wierzchowo odnotowano 5 gatunków gadów (jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, padalec zwyczajny, zaskroniec zwyczajny, żmija zygzakowata). Wszystkie ze stwierdzonych gatunków podlegają ścisłej ochronie gatunkowej i są zagrożone wyginięciem na obszarze Pomorza Zachodniego;
- ptaki - na obszarze gminy stwierdzono 160 gatunków ptaków (m.in. perkozek, perkoz dwuczuby, perkoz rdzawoszyi, kormoran czarny, bąk, czapla siwa, bocian czarny, bocian biały, łabędź niemy, gęgawa, świstun, krakwa, cyraneczka, rożeniec, cyranka, płaskonos, trzmielojad, kania ruda, bielik, błotniak stawowy, jastrząb, krogulec, orlik krzykliwy, rybołów, pustułka, kobuz, kuropatwa, przepiórka, wodnik, derkacz, kokoszka wodna, żuraw, sieweczka rzeczna, czajka, samotnik, łączak, brodziec piskliwy, mewa śmieszka, dzierlatka, pliszka górską, białorzzytką, świerszczak, strumieniówka, brzęczka, trzciniak, jarzębata, zniczek, muchołówka mała, dzierzba gąsiorek, dzierzba srokosz, gawron, kruk, puchacz, głowienka, czernica, gągoł, nurogęś, sowa uszata, lelek, zimorodek, dzięcioł zielony, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, rybitwa rzeczna, rybitwa czarna, gołąb siniak, płomykówka, bekas kszyk, słonka, kulik wielki, krwawodziób, nurogęś, trzmielojad, kania ruda, bielik), z czego 12 gatunków znajduje się na Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce (bąk, świstun, rożeniec, kania rdzawa, bielik, orlik krzykliwy, rybołów, bekasik, kulik wielki, łączak, puchacz, czeczotka). Kania rdzawa, bielik oraz derkacz należą do ptaków, które znajdują się na Europejskiej czerwonej liście zwierząt zagrożonych wyginięciem w skali światowej;
- ssaki – w granicach gminy Wierzchowo w trakcie inwentaryzacji stwierdzono występowanie, co najmniej 44 gatunki ssaków. Ssaki w gminie Wierzchowo są reprezentowane tak przez rzadkie, jak i pospolite gatunki. Wśród ssaków obserwowanych w granicach gminy stwierdzono występowanie: 20 gatunków

chronionych, 12 gatunków łownych, 5 gatunków znajdujących się na Europejskiej Czerwonej Liście Zwierząt Ginących. Do najcenniejszych gatunków stwierdzonych na terenie gminy gatunków ssaków należą: jeż wschodni, kret europejski, ryjówka aksamitna, ryjówka malutka, rzęsorek rzeczek, rzęsorek mniejszy, zębiełek karliczek, nocek duży, nocek Natterera, nocek rudy, mroczek późny, karlik malutki, karlik większy, gacek wielkouch, zajęc szarak, wiewiórka, bóbr europejski, piżmak, darniówka zwyczajna, normik północny, badylarka, mysz polna, mysz zaroślowa, lis, jenot, borsuk, wydra, kuna leśna, kuna domowa, tchórz zwyczajny, gronostaj, łasica, norka amerykańska, dzik, jeleń europejski, sarna, żubr, wilki, ryś.

3.2.10 Powietrze atmosferyczne

Zanieczyszczenia powietrza są główną przyczyną globalnych zagrożeń środowiska. Wpływają one również bezpośrednio na zdrowie ludzi, zwierząt i roślin, a także mogą niekorzystnie wpływać na glebę, wodę i inne elementy środowiska. Istotną cechą zanieczyszczeń powietrza jest możliwość ich szybkiego przenoszenia na znaczną odległość.

Dopuszczalne wartości stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu, określone zostały w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu.

Zagrożenie dla atmosfery stanowią skupiska źródeł niskiej emisji gazów i pyłów z terenów zabudowanych, szczególnie uciążliwych w sezonie grzewczym. Na terenie gminy brak jest dużych zakładów przemysłowych mogących powodować zanieczyszczenie powietrza.

Zagrożenie dla atmosfery stanowią również liniowe zanieczyszczenie atmosfery powodowane przez drogi. Emisja zanieczyszczeń powodowana przez ruch komunikacyjny powstaje podczas: spalania paliw w silnikach, ocierania jezdni, opon i hamulców oraz wtórnego unoszenia drobin pyłu z powierzchni dróg. Szczególna uciążliwość ruchu drogowego wynika ze sposobu wprowadzania zanieczyszczeń do powietrza (nisko nad ziemią, znacznego natężenia ruchu samochodowego oraz przebiegu dróg pomiędzy zabudową). W wyniku spalania paliwa dostają się do atmosfery zanieczyszczenia gazowe, głównie: dwutlenek węgla, tlenek węgla, tlenki azotu, węglowodory, aldehydy, tlenki siarki. Powstające pyły zawierają związki ołowiu, kadmu, niklu, miedzi, a także wyższe węglowodory aromatyczne. Ze względu na osiadanie zanieczyszczeń atmosferycznych są one także źródłem skażenia wód powierzchniowych, gleb, roślinności oraz mają bardzo niekorzystny wpływ na życie i zdrowie ludzi.

Oceniając jakość powietrza można stwierdzić, że gmina Wierzchowo należy do jednych z najczystszych gmin w województwie zachodniopomorskim. Na terenie województwa istotny

problem stanowią ponadnormatywne stężenia pyłu zawieszonego PM10 oraz zawartego w tym pyłe benzo(a)pirenu występujące w sezonie grzewczym. Główną przyczyną tych przekroczeń jest niska emisja pochodząca ze spalania złej jakości paliw w gospodarstwach domowych. Jednak wg. Programu Ochrony Powietrza dla stref województwa zachodniopomorskiego, tj. aglomeracji szczecińskiej, miasta Koszalin, strefy zachodniopomorskiej – Tom II Strefa Zachodniopomorska na terenie gminy Wierzchowo nie odnotowano żadnych przekroczeń, nawet co do ww. substancji.

3.2.11 Klimat akustyczny

Prawo ochrony środowiska definiuje hałas jako dźwięki o częstotliwości od 16 Hz do 16 000 Hz, czyli zakres odbierany przez ludzkie ucho. W rzeczywistości hałasem można nazwać każdy uciążliwy dla ucha ludzkiego dźwięk. Stopień szkodliwości zależy będzie od poziomu hałasu oraz długości jego oddziaływania na organizm ludzki. W akustyce jednostką określającą poziom natężenia hałasu, będącą jednostką ciśnienia akustycznego jest decybel [dB].

Zagrożenie hałasem i wibracjami charakteryzuje się mnogością źródeł i powszechnością występowania. Najbardziej uciążliwym emitorem hałasu i wibracji, mającym zasadniczy wpływ na klimat akustyczny terenu opracowania są tereny komunikacji oraz zakłady przetwórstwa drewna. Hałas generowany przez poruszające się drogami pojazdy, przekracza wartości dopuszczalne oraz charakteryzuje się tendencją wzrostową.

Z komunikacją związane jest oddziaływanie drgań na środowisko. Sąsiedztwo obszaru opracowania nie było dotychczas objęte monitoringiem hałasu drogowego i kolejowego.

Wobec braku danych monitoringowych należy przyjąć, że uciążliwości akustyczne występujące na terenie gminy mają charakter analogiczny jak na innych obszarach o podobnym zagęszczeniu ludności i nasyceniu infrastrukturą komunikacyjną.

Dopuszczalny poziom hałasu w środowisku określa Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (t.j. Dz. U. z 2014 poz. 112).

Dopuszczalny poziom hałasu w środowisku powodowany przez poszczególne grupy źródeł hałasu, z wyłączeniem hałasu powodowanego przez starty i przeloty statków powietrznych oraz linie elektroenergetyczne w odniesieniu do jednej doby.

	dzień (czas odnieś. równy 16 godz.)	noc (czas odnieś. równy 8 godz.)
Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	61 dB	56 dB
Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	65 dB	56 dB
Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego	65 dB	56 dB

Tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej	65 dB	56 dB
Tereny zabudowy zagrodowej	65 dB	56 dB

Tabela 8. Dopuszczalne poziomy hałasu generowane przez drogi (Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku)

	dzień (czas odnieś. równy 16 godz.)	noc (czas odnieś. równy 8 godz.)
Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej.	50 dB	40 dB
Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	55 dB	45 dB
Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego	55 dB	45 dB
Tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej	55 dB	45 dB
Tereny zabudowy zagrodowej	55 dB	45 dB

Tabela 9. Dopuszczalne poziomy hałasu generowane przez pozostałe obiekty i działalności będące źródłem hałasu (Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku)

3.2.12 Promieniowanie elektromagnetyczne

Oceny poziomów pól elektromagnetycznych (PEM) w środowisku i obserwacji zmian dokonuje się w ramach państwowego monitoringu środowiska.

Zgodnie z art. 124 ustawy Prawo ochrony środowiska Zachodniopomorskie Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska prowadzi, aktualizowany corocznie, rejestr zawierający informację o terenach, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku.

W środowisku występują dwa rodzaje źródeł promieniowania elektromagnetycznego: naturalne oraz sztuczne. Przepisy prawa odnoszą się do sztucznych źródeł pól elektromagnetycznych, takich jak: obiekty elektroenergetyczne (stacje i linie elektroenergetyczne oraz elektrownie), obiekty radiokomunikacyjne (stacje radiowe i telewizyjne, stacje bazowe telefonii komórkowej) oraz obiekty radiolokacyjne (wojskowe i cywilne urządzenia radionawigacji i radiolokacji).

Najliczniejsze źródła PEM stanowią obiekty elektroenergetyczne oraz stacje bazowe telefonii komórkowej.

Linie i stacje elektroenergetyczne są źródłami pól o częstotliwości 50 Hz. Przez obszar gminy Wierzchowo przebiega linia przesyłowa o wysokim napięciu 110 kV.

Nadajniki stacji bazowych telefonii komórkowej wytwarzają pola o częstotliwościach od około 0,1 MHz do około 100 GHz. Na terenie gminy znajduje się siedem stacji bazowych BTS.

Przeprowadzone w 2017 r. na terenie gminy pomiary pól elektromagnetycznych wykonane przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie nie wykazały przekroczeń poziomów dopuszczalnych pól elektromagnetycznych w środowisku. Wyniki są

więc dużo niższe od poziomów dopuszczalnych.

3.3 Potencjalne zmiany środowiska w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu

Uchwalenie studium daje możliwość opracowania planów miejscowych, które są najlepszym narzędziem do kształtowania przestrzeni. Wiele gmin unika uchwalenia planów miejscowych, z uwagi na koszty oraz długi czas potrzebny na ich sporządzenie, co powoduje daleko idące, negatywne skutki dla zagospodarowania przestrzeni. W przypadku braku realizacji ustaleń studium budownictwo będzie rozwijało się intensywnie, ale w sposób całkowicie nieuporządkowany, na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Należy spodziewać się, że presja antropogeniczna będzie na tyle duża, że spowoduje rozwój pozarolniczych form zagospodarowania oraz napływ nowej ludności. Procesy te, zwane również „rozlewaniem się miejscowości” są bardzo negatywne szczególnie ze względu na koszty zarówno infrastrukturalne, jak i społeczne. Dalszy niekontrolowany rozwój zabudowy będzie także mógł powodować znaczne uciążliwości dla obszarów chronionych oraz środowiska.

W przypadku braku realizacji ustaleń studium mogłyby wystąpić następujące skutki:

- a) w dalszym ciągu głównym narzędziem kształtującym politykę planistyczną gminy pozostałyby decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu;
- b) ubytek terenów biologicznie czynnych wywołanych ekspansją przestrzenną zabudowy kosztem terenów otwartych;
- c) „rozlewania” zabudowy;
- d) przeznaczanie nowych terenów istotnych dla funkcjonowania powiązań przyrodniczych pod zabudowę mieszkaniową lub produkcyjną;
- e) wytworzenie nowych lub nasilenie istniejących barier ekologicznych, zwłaszcza poprzez budowę dróg (ograniczenie możliwości migracji roślin i zwierząt),
- f) potencjalne zagrożenie zanieczyszczenia gleb oraz wód powierzchniowych i podziemnych wywołane wzrostem liczby zbiorników na nieczystości płynne oraz wzrostem spływów powierzchniowych z nawierzchni utwardzonych i zanieczyszczonych.
- g) zmianami w obszarach leśnych, zarówno pod względem zadrzewiania obszarów nieporośniętych drzewostanem leśnym jak i dalszą wycinką związaną z gospodarką leśną;
- h) postępującą, dalszą sukcesją roślinności, związaną ze spontanicznym, niekontrolowanym przyrostem szaty roślinnej, relatywnie mało wartościowej przyrodniczo i o małych walorach krajobrazowych, głównie w obrębie nieużytkowanych partii użytków rolnych oraz na skraju lasów i w sąsiedztwie

drobnych zbiorników wodnych (zarastanie);

- i) możliwe jest wystąpienie procesów dewaloryzujących przestrzeń gminy, w tym niekorzystnie wpływających na ład przestrzenny (niekontrolowana presja urbanistyczna na tereny dotychczas niezabudowane).

Brak realizacji ustaleń studium przyczyni się generalnie do utrzymania wielu negatywnych przemian zachodzących w środowisku. Z uwagi, iż zrównoważony rozwój gminy jest celem nadrzędnym i nie podlega zagrożeniu przez planowane przedsięwzięcia, wariant polegający na niepodejmowaniu zmian zgodnych ze studium należy odrzucić.

4. Istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu

4.1 Formy ochrony przyrody

Aktem prawnym regulującym sprawę w zakresie ochrony przyrody w Polsce jest ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Zgodnie z art. 6, ust. 1 ustawy ochronie podlegają: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe, ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Na terenie gminy Wierzchowo powołano kilka powierzchniowych form ochrony przyrody oraz objęto ochroną kilkanaście obiektów w postaci pomników przyrody.

Do obszarów i obiektów objętych ochroną prawną na mocy ustawy o ochronie przyrody znajdujących się na terenie gminy Wierzchowo należą:

- rezerwat przyrody „Sośnica”;
- obszar Natura 2000 „Ostoja Drawska” PLB320023;
- obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Drawskie”;
- użytk ekologiczny;
- pomniki przyrody – łącznie 15 pomników.

Ponadto w sąsiedztwie gminy Wierzchowo występują:

- obszar Natura 2000 „Jezioro Lubie i Dolina Drawy” PLH320023, „Jeziora Czaplinskie” PLH320039, „Miroslawiec” PLH320045, „Puszcza nad Gwdą” PLB300012;
- obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Waleckie i Dolina Gwdy”;
- otulina Drawskiego Parku Krajobrazowego.

4.1.1 Rezerwat przyrody „Sośnica”

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Rezerwat został utworzony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 12 lipca 1974 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1974 r. Nr 28, poz. 172) na powierzchni 8,76 ha, w celu „zachowania starodrzewu bukowo-dębowego o charakterze naturalnym z licznymi drzewami pomnikowymi”. W 1984 powiększono go do

12,06 ha. Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 12 grudnia 2016 r. w sprawie rezerwatu przyrody "Sośnica" (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2016 r. Nr 29 poz. 5025) skorygowano powierzchnię rezerwatu do 12,42 ha oraz zmieniono cel ochrony na „zachowanie naturalnej dynamiki ekosystemu leśnego właściwej dla lokalnych warunków siedliskowych”.

Dnia 14 października 2019 r. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Szczecinie wydał Zarządzenie w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Sośnica”. Zgodnie z Zarządzeniem rezerwat został utworzony w celu zachowania naturalnej dynamiki ekosystemu leśnego właściwego dla lokalnych warunków siedliskowych. Przyrodniczymi i społecznymi uwarunkowaniami realizacji ww. celu, są:

- zapewnienie trwałości ekosystemu leśnego z naturalnymi dla niego procesami kształtującymi skład gatunkowy flory i fauny;
- zachowanie wysokich walorów przyrodniczych rezerwatu, na obszarze którego występują liczne drzewa o rozmiarach pomnikowych (buki zwyczajne i dęby bezszypułkowe) oraz brak jest gatunków roślin obcych geograficznie;
- zachowanie w rezerwacie dominacji starych drzewostanów bukowo-dębowych, stwarzających dogodne miejsca dla gniazdowania cennych i chronionych gatunków ptaków takich jak: dzięciołek *Dendrocopos minor*, dzięcioł duży *Dendrocopos major*, dzięcioł czarny *Dryocopus martius*;
- zachowanie wysokiego stopnia naturalności biocenoz;
- zachowanie występujących w rezerwacie chronionych, rzadkich i zagrożonych gatunków bezkręgowców, a w szczególności cennych chrząszczy związanych ze środowiskiem rozkładającego się drewna, tj. pachnicy dębowej *Osmoderma eremita* i zgmiotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus*;
- zachowanie występujących w rezerwacie rzadkich i zagrożonych grzybów wielkoowocnikowych oraz mszaków.

W Zarządzeniu określono również obszary rezerwatu, które objęte są ochroną czynną i ścisłą.

4.1.2 Obszar Natura 2000 „Ostoja Drawska” PLB320023⁵

Obszar Natura 2000 „Ostoja Drawska” PLB320023, jest obszarem specjalnej ochrony ptaków. Wyznaczony został na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. Nr 25, poz. 133 ze zm.).

Obszar Natura 2000 PLB320019 "Ostoja Drawska" jest jedną z największych w kraju ostoi ptaków (153 906,1 ha), obejmującą swym zasięgiem najcenniejsze pod względem

⁵ opracowanie na podstawie Standardowego formularza danych obszaru Natura 2000

przyrodniczym i krajobrazowym fragmenty Pojezierza Drawskiego. Według podziału fizykogeograficznego Kondrackiego obszar ten położony jest na terenie prowincji Nizina Środkowoeuropejska, podprowincji Pojezierza Południowobałtyckiego, w makroregionie Pojezierze Zachodniopomorskie, w mezoregionie Pojezierze Drawskie (od południa obejmuje fragmenty mezoregionów: Równina Drawska i Pojezierze Wałeckie). Obszar ten, ukształtowany geologicznie przez lądolód skandynawski, charakteryzuje znaczne zróżnicowanie krajobrazowe. Występują liczne formy polodowcowe, jak wały moreny czołowej, ozy, jary oraz liczne doliny rzek i jeziora, głównie o charakterze jezior rynnowych i wytopiskowych. Można tu także spotkać także liczne wąwozy, parowy, bezodpływowe zbiorniki wodne, bagna i torfowiska. Na terenie chronionym występuje ponad 50 jezior różnej wielkości (ok. 6 % powierzchni terenu), które charakteryzują się urozmaiconą linią brzegową, często wysokimi brzegami porośniętymi lasami bukowymi i łęgami. Jeziora o niskich brzegach mają dobrze rozwinięte zbiorowiska roślinności wodnej. Największym i najgłębszym jeziorem jest Jezioro Drawsko o powierzchni 1872 ha i maksymalnej głębokości 79,7 m. Ważną rolę, łączącą poszczególne fragmenty obszaru, odgrywają rzeki ostoi. Największą rzeką jest Drawa, która wypływa z rezerwatu „Dolina Pięciu Jezior”. Ponadto, w ostoi biorą początek takie rzeki, jak: Dębica, Wogra, Piławka, Kokna i Rakon. Lasy ostoi (ok. 45 % pow. terenu) rozczłonkowane są licznymi terenami rolnymi: polami uprawnymi oraz łąkami i pastwiskami. Dominują tu bory sosnowe z niewielkim udziałem świerka. Mniejsze powierzchnie zajmują lasy bukowe, dębowe i olsy. Znaczna część terenu jest użytkowana rolniczo (ok. 43 %).

W obszarze Natura 2000 łącznie stwierdzono występowanie co najmniej 185 gatunków ptaków, z czego 40 to gatunki wymienione w Załączniku I Dyrektywy. Lista gatunków kwalifikujących ostoję zgodnie z kryteriami BirdLife International obejmuje aktualnie 12 gatunków. Są to: bąk (B2,C6) – 1,2 %, kania czarna (C6) – 2 %, kania ruda (A1,B2,C6,C1) – 2,1 %, bielik (B2,C6) – 1,5 %, błotniak stawowy (C6) – 1,45, orlik krzykliwy (B2,C6) – 1,2 %), żuraw (B2,C6) – 3,3 %, puchacz (B2,C6) – 2,4 %, włośchatka (C6) 4,3 %, lelek (C6) – 1,6 %, zimorodek (C6) – 1,3 %, muchołówka mała (C6) – 3,4 %. Na terenie Ostoi Drawskiej notuje się również rozród 14 gatunków ptaków z Polskiej Czerwonej Księgi, 9 z nich (bączek, rybołów, kania ruda, kania czarna, puchacz, bąk, włośchatka, bielik, orlik krzykliwy), to przedmioty ochrony w ostoi. Na obszarze „Ostoi Drawskiej” stwierdzono ponadto występowanie co najmniej 17 gatunków zwierząt wymienionych w II Załączniku Dyrektywy Siedliskowej, w tym ssaki - bóbr, wydra, mopek i nocek duży, gady - żółw błotny, płazy - kumak nizinny, traszka grzebieniasta, ryby - minóg rzeczny, minóg strumieniowy, różanka, głowacz białopłetwy, piskorz i koza oraz owady – przeplatka maturna, przeplatka aurinia, pachnica dębowa i zalotka większa. Ze względu na występujące na tym terenie zagrożone gatunki roślin i zagrożone siedliska (ponad 20 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy

Siedliskowej) wyznaczono dwie ostoje roślinne. Pierwsza z nich, o nazwie „Pojezierze Drawskie” (IPA PL090), położona jest całkowicie w granicach ostoi ptasiej „Ostoja Drawska” i obejmuje swym zasięgiem Drawski Park Krajobrazowy oraz częściowo ostoję siedliskową PLH 320039 „Jeziora Czaplineckie”. Natomiast druga ostoja roślinna „Ostoja Bobolickie Jeziora Lobeliowe” (IPA PL031) obejmuje swym zasięgiem niewielki fragment najbardziej na północny-wschód wysuniętej enklawy „Ostoi Drawskiej”.

W odniesieniu do obszaru „Ostoja Drawska” PLB320023 oraz obszarów Natura 2000 występujących w bezpośrednim sąsiedztwie gminy, obowiązują przepisy ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, w tym przede wszystkim zakazy określone w art. 33 ust. 1 ustawy:

„1. Zabrania się, z zastrzeżeniem art. 34, podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:

- 1) pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 lub*
- 2) wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub*
- 3) pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.”*

Rysunek 13. Obszar Natura 2000 Ostoja Drawska na tle gminy (geoserwis.gdos.gov.pl)

Dla obszaru Natura 2000 Ostoja Drawska PLB320019 w 2014 r. ustanowiono plan zadań

ochronnych (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Drawska PLB320019 Dz. U. Woj. Zachodniopomorskiego z 2014 r. poz. 2674 ze zm.).

Dla obszaru Natura 2000 Puszcza nad Gwdą PLB300012 w 2015 r. ustanowiono plan zadań ochronnych (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 23 kwietnia 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza nad Gwdą PLB300012 Dz. U. Woj. Wielkopolskiego z 2015 r. poz. 2773 ze zm.).

Dla obszaru Natura 2000 Jeziora Czaplinskie PLH320039 w 2014 r. ustanowiono plan zadań ochronnych (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jeziora Czaplinskie PLH320039 Dz. U. Woj. Zachodniopomorskiego z 2014 r. poz. 1920 ze zm.).

Dla obszaru Natura 2000 Jezioro Lubie i Dolina Drawy PLH320023 w 2014 r. ustanowiono plan zadań ochronnych (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jezioro Lubie i Dolina Drawy PLH320023 Dz. U. Woj. Zachodniopomorskiego z 2014 r. poz. 1928 ze zm.).

Dla obszaru Natura 2000 Mirosławiec PLH320045 w 2014 r. ustanowiono plan zadań ochronnych (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Mirosławiec PLH320045 Dz. U. Woj. Zachodniopomorskiego z 2014 r. poz. 1928 ze zm.).

Plany zadań ochronnych zawierają wskazania do zmian w dokumentach planistycznych (w tym m.in. studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego) niezbędne do utrzymania bądź odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000. Powyższe zarządzenia nie zawierają jednak żadnych wskazań dotyczących gminy Wierzchowo.

4.1.3 Obszar Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Drawskie”

Obszar ten ustanowiony został na podstawie Uchwały Nr X/46/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie z dnia 17 listopada 1975 r. w sprawie stref chronionego krajobrazu (Dz. Urz. WRN w Koszalinie Nr 9, poz. 49). Obszar został powołany w celu ochrony krajobrazu i naturalnych walorów środowiska przyrodniczego Pojezierza Drawskiego. Teren ten charakteryzuje się malowniczym krajobrazem polodowcowym z dużą ilością jezior i

cieków wodnych, położonych w zagłębieniach i dolinach. Wśród najważniejszych wartości przyrodniczych i krajobrazowych należy wymienić:

- jezioro Drawsko z licznymi zatokami o mocno wyniesionych przybrzeżnych skarpach, porośniętych starodrzewami z wieloma niewielkimi wysepkami i dużą wyspą Bielawą;
- dolina rz. Drawy z mocno zróżnicowaną roślinnością wodną;
- bogactwo nieprzeżynanych jezior; liczne zbiorniki dystroficzne i oligotroficzne;
- duże kompleksy siedlisk olsowych i łągowych z towarzyszącą im roślinnością źródliskową, szuwarową i ziołoroślą typu okrajkowego;
- wyjątkowe bogactwo śródleśnych i śródpolnych oczek wytopiskowych z roślinnością torfowiskową, na terenie całego obszaru;
- około 45 gatunków chronionych oraz blisko 55 regionalnie zagrożonych wymarciem;
- około 30 nieczynnych cmentarzy ewangelickich, w obrębie, których swe stanowiska mają liczne gatunki prawnie chronione;
- parki podworskie ze starodrzewami;
- siedlisko bytowania wielu cennych gatunków ryb, płazów, gadów i ssaków;
- kilkadziesiąt alei przydrożnych drzew pełniących funkcje liniowych korytarzy ekologicznych.

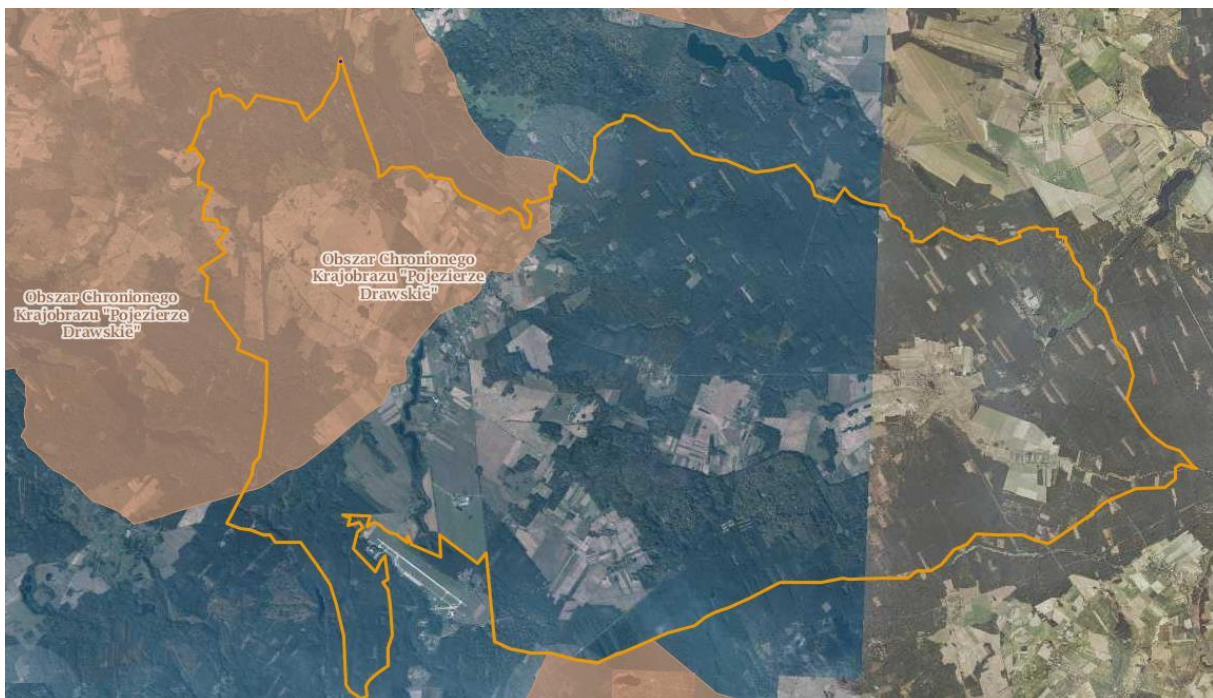
Obszar Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Drawskie” zajmuje łącznie powierzchnię 92 616,4 ha, z czego w obrębie gminy Wierzchowo ok. 4 595 ha.

Na obszarze województwa zachodniopomorskiego funkcjonowanie obszarów chronionego krajobrazu reguluje uchwała nr XXXII/375/09 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 15 września 2009 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (tj. Dz. Urz. Województwa Zachodniopomorskiego z 2021 r. poz. 2091). Na obszarze tym obowiązują następujące zakazy:

- 1) *zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;*
- 2) *realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;*
- 3) *likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;*

- 4) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwoświszkowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 7) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 8) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

Od powyższych zakazów występują liczne odstępstwa, m.in. odstępstwo od zakazu określonego w pkt. 8, w przypadku, gdy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przewiduje możliwość lokalizacji zabudowy w pasie zakazu zabudowy.

Rysunek 14. Obszar Chronionego Krajobrazu "Pojezierze Drawskie" na tle gminy (geoserwis.gdos.gov.pl)

4.1.4 Użytek ekologiczny

Na terenie gminy Wierzchowo zlokalizowany jest użytek ekologiczny (brak nazwy własnej) powołany Uchwałą XL/VIII/189/98 Rady Gminy Wierzchowo z dnia 29 maja 1998 r.

Jest nim zbiorowisko roślinności torfowiskowo-bagienniej, teren porośnięty szuwarem trzcinowym. Celem ochrony jest ochrona miejsc naturalnej retencji wody.

Użytek ekologiczny zlokalizowany jest w otoczeniu leśnym (teren Nadleśnictwa Świerczyna), w północnej części gminy Wierzchowo (przy granicy z gminą Złocieniec) i zajmuje powierzchnię ok. 0,37 ha.

4.1.5 Pomniki przyrody

Zgodnie z art. 40, ust.1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.

Na obszarze gminy Wierzchowo ustanowiono 15 pomników przyrody.

L.p.	Nazwa gatunkowa	Lokalizacja	Wymiary		Forma	Akt prawny
			obwód (cm)	wysokość (m)		
1.	Buk zwyczajny (Fagus sylvatica)	Leśnictwo Jałowcówka, oddz. 187b	346	27	poj.	Uchwała Nr XLIV/213/2009 Rady Gminy Wierzchowo z dnia 17 grudnia 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego nr 13 poz. 254 z 17.02.2010 r.)
2.	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Leśnictwo Jałowcówka, oddz. 305A1	470	26	poj.	
3.	Buk zwyczajny (Fagus sylvatica)	Leśnictwo Dąbrowa, oddz. 491b	415	36	poj.	
4.	Daglezja zielona (Jedlica Douglasa)	Leśnictwo Laski, oddz. 544i	325	39	poj.	
5.	Dąb szypułkowy (Quercus robur)	Leśnictwo Jeleni Stok, oddz. 561c	366	25	poj.	
6.	Dąb szypułkowy (Quercus robur)	Leśnictwo Jeleni Stok, oddz. 561c	351	29	poj.	
7.	Dąb szypułkowy (Quercus robur)	Leśnictwo Jeleni Stok, oddz. 561f	391	26	poj.	
8.	Dąb szypułkowy (Quercus robur)	Leśnictwo Jeleni Stok, wydz. 566a	374	31	poj.	
9.	Dąb szypułkowy (Quercus robur)	Leśnictwo Jeleni Stok, wydz. 566b	379	21	poj.	
10.	3 buki zwyczajne	Leśnictwo Dąbrowa oddz.	550	2'5	grupa	

	(Fagus sylvatica)	491 b (wg aktu Leśnictwo Otrzep, oddz. 34 b)				Wojewody Koszalińskiego z dnia 8 września 1992 r.
11.	Sosna zwyczajna (Sosna pospolita) - Pinus sylvestris	Leśnictwo Buczyzna, oddz. 85b	283	24	poj.	(Dz. Urz. Woj. Koszalińskiego z 1992 r. nr 15 poz. 109 z 30.09.1992 r.)
12.	Dąb szypułkowy (Quercus robur)	Leśnictwo Laski, wydzielanie 526f. (wg aktu Leśnictwo Dąbrowa wydzielanie 50f)	410	20	poj.	
13.	Buk pospolity (Buk zwyczajny) - Fagus sylvatica	Leśnictwo Dąbrowa, oddz.36b	547	30	poj.	
14.	Buk pospolity (Buk zwyczajny) - Fagus sylvatica	Leśnictwo Dąbrowa oddz. 51h	512	32	poj.	bd.
15.	Buk pospolity (Buk zwyczajny) - Fagus sylvatica	Leśnictwo. Dąbrowa oddz. 51i	506	27	poj.	

Tabela 10. Pomniki przyrody ustanowione na terenie gminy Wierzchowo (opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ - geoserwis.gdos.gov.pl)

4.1.6 Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody na obszarze opracowania, tak jak w całej Polsce, obowiązuje ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów. Stan prawny w tym zakresie regulują:

- 1) ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
- 2) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. 2016. poz. 2183);
- 3) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. 2014. poz. 1409);
- 4) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów (Dz. U. 2014. poz.1408).

Na terenie gminy Wierzchowo stwierdzono występowanie gatunków roślin, grzybów i zwierząt chronionych głównie na terenach objętych terytorialnymi formami ochrony przyrody i na pozostałych terenach o charakterze semi naturalnym (tereny leśne, zadrzewienia i zarośla, tereny hydrogeniczne, wilgotne łąki, zbiorniki wodne).

Ze względu na głównie rolniczy charakter terenów, które zostały przewidziane w projekcie studium pod nowe zainwestowanie i sąsiedztwo terenów osadniczych, można z dużym prawdopodobieństwem przyjąć, że lista potencjalnych gatunków chronionych roślin

i grzybów, a także zwierząt (poza ptakami), jest tu skromna i realizacja ustaleń projektu studium nie spowoduje negatywnego oddziaływania na nie.

4.2 Projektowane formy ochrony przyrody⁶

W wyniku przeprowadzonego rozpoznania terenowego, dokonanych analiz istniejących materiałów i dokumentów (w tym m.in. „Waloryzacji przyrodniczej gm. Wierzchowo”, „Opracowania ekofizjograficznego podstawowego gminy Wierzchowo”, „Waloryzacji przyrodniczej województwa zachodniopomorskiego”) postanowiono dokonać korekt w dotychczasowych propozycjach ochrony środowiska przyrodniczego.

W miejsce zaproponowanych ww. dokumentach: obszaru chronionego krajobrazu „Wierzchowo” oraz zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Nowe Laski” zaproponowane stworzenie na tym obszarze Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Wierzchowo-Świerczyna”.

W wyniku przeprowadzonej analizy postanowiono zaproponować ustanowienie następujących form ochrony dla obszarów i obiektów:

- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Busko – Dramienko”;
- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Świerczyna”;
- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Świerczyna – Wierzchowo”;
- użytki ekologiczne – „Liliowe Jezioro”, „Żabie Mszary”, „Zadrzewione Bagno”, „Wełniankowe Mszary”, „Torfowisko Rosiczka”, „Dwa Jeziora”, „Osoka”, „Wierzbowe Oczko”, „Polodowcowe Kociołki”,
- pomniki przyrody.

4.2.1 Proponowane zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

Proponowana forma ochrony i nazwa	Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Busko – Dramienko”
Lokalizacja	Obszar pomiędzy miejscowościami Wierzchowo i Żeńsko.
Przedmiot i cel ochrony	Zachowanie w jak najlepszym stanie jezior Busko i Dramienko wraz z otaczającymi je terenami głównie ze względu na rozradzające się tam ptaki i płazy oraz roślinność wodną i błotną oraz stanowiska gatunków chronionych.
Charakterystyka przyrodnicza obiektu	Obszar obejmuje jeziora Busko i Dramienko o dużych walorach krajobrazowych. Należą do największych i najgłębszych w gminie Wierzchowo (odpowiednio 18,9 i 13,7 m głębokości) i obydwie znajdują się w zlewni Drawy-Noteci. W zasadzie obydwie są oddzielone od pól pasami zadrzewień i zakrzewień, a także posiadają wąskie pasy roślinności szuwarowej. Roślinność szuwarowa i wodna (głównie szuwar trzcinowy, szuwar oczeretowy, szuwar pałkowy, <i>Sparganium emersii</i> , zespół rogatka sztywnego, szuwar tatarakowy, zespół rdestnicy pływającej, zespół „lilii wodnych”. Stanowisko gatunków chronionych grążel i kocanki piaszkowe. Stwierdzono 20 lęgowych gatunków ptaków, które objęte są Konwencją Berneńską.
Ocena walorów	Lokalne. Na walory faunistyczne składa się występowanie gatunków zwierząt związanych ze środowiskami wodnymi – ptaków i płazów. Spośród ptaków stwierdzono 20 gatunków, w tym derkacza, żurawia, krakwę oraz wodnika, a z płazów dwa gatunki ropuch – szarą i paskówkę, i 5 gatunków żab, a także dwa gatunki gadów. Jeziora są użytkowane rybacko (Busko) oraz wędkarsko (Dramienko). Łącznie

⁶ opracowanie na podstawie Waloryzacja przyrodnicza województwa zachodniopomorskiego, 2010, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin zweryfikowanych przez zespół projektowy

Proponowana forma ochrony i nazwa	Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Busko – Dramienko”
	odnotowano w nich 8 gatunków poławianych ryb, w tym węgorza (jezioro Dramienko z wsiedleń).
Dyrektywa siedliskowa	Naturalne eutroficzne jeziora z roślinnością pływającą. Z punktu widzenia ochrony zwierząt dyrektywą siedliskową objęte są na omawianych terenach następujące gatunki płazów: ropucha paskówka, grzebiuszka ziemna, żaba moczarowa i jeziorkowa oraz jeden gatunek gada – jaszczurka zwinka. W załączniku 5 tej dyrektywy ujęte są żaba wodna i żaba śmieszka. Wydaje się, że w ZPK-2 znajdują się istotne z punktu widzenia tej dyrektywy tereny, zwłaszcza zaliczane do siedlisk rzecznych i nadrzecznych oraz dobrze zachowane fragmenty różnych lasów liściastych, miejsca takie są jednocześnie siedliskami bogatej fauny, w tym na przykład spośród ryb głowacza białopłetwego, ssaków – wydry. Starorzecza są miejscem rozrodu i bytowania wielu gatunków płazów, m.in. traszki grzebieniastej, ropuchy paskówki, żab – moczarowej i wodnej.
Dyrektywa ptasia	Na terenie ZPK-2 występuje wiele gatunków ptaków wymienianych w tej dyrektywie stwierdzono błotniaka stawowego (1 p), derkacza (6 p), zimorodka (2 p), żurawia (1 p) i jarzębatkę (5 p), oraz czajkę (3 p), głowienkę (7-9 p), czernicę (16-24 p), krakwę (4-6 p), wodnika (11-14 p), gągoła (2 p) oraz przepiórkę (3 śp. samce). Przynajmniej części z nich należy zagwarantować pomyślne bytowanie zgodnie z art. 3 tej dyrektywy.
Konwencja Berneńska	Na ZPK-2 występuje wiele gatunków ptaków wymienianych w tej konwencji, przy czym ich stanowiska znajdują się zarówno na jeziorze Busko, jak i Dramienko (jedynie żurawia, łabędzia niemego i gągoła stwierdzono na jeziorze Dramienko). Łącznie odnotowano 20 gat. ptaków objętych tą konwencją. Z płazów napotkano 9 gatunków, w tym z zał. II: ropuchę szarą, ropuchę paskówkę i żabę moczarową, a z zał. III ropuchę szarą, żaby: wodną, trawną, jeziorkową, śmieszkę oraz traszkę zwyczajną, a z gadów jaszczurkę zwinkę (zał. II) i zaskrońca (zał. III).
Zagrożenia	Najpoważniejsze zagrożenie – dla ichtiofauny oraz herpetofauny są zanieczyszczenia wody i jej przeżyźnienie wynikające ze spływów powierzchniowych z pól oraz zrzuty nieczystości wsi Żabinek do jez. Busko. Problemem na tamtych terenach jest także kłusownictwo.
Wskazania konserwatorskie i planistyczne	Zachowanie naturalnej linii brzegowej, zadrzewień przylegających do obu zbiorników i roślinności szuwarowej, ograniczenie zanieczyszczeń ze spływu powierzchniowego. Działalność gospodarcza powinna być podporządkowana ochronie przyrody, w celu zachowania równowagi ekologicznej, krajobrazu, zasobów środowiska. Zakaz lokalizowania obiektów uciążliwych, zagrażających walorom przyrody.

Tabela 11. Charakterystyka proponowanego Zespołu przyrodniczo-krajobrazowy „Busko – Dramienko” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzchowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)

Proponowana forma ochrony i nazwa	Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Świerczyna”
Lokalizacja	Wydzielony obszar pomiędzy miejscowościami Świerczyna i Psie Głowy.
Przedmiot i cel ochrony	Zachowanie: ciekawszych utworów geomorfologicznych: naturalnych dolin dwóch rzek Niecieczy i Zgniłej Rzeki oraz jezior im towarzyszących (odpowiednio Studnica, Studniczka i Niecieckie – sztuczne związane są z Niecieczą, a Kaczory i Machlinko ze Zgniłą Rzeką). Na florę i faunę składają się, m.in., nadrzeczne lasy oraz łąki, zwłaszcza między jeziorami Niecieckim i Studniczką. Stwierdzono tam, m.in., stanowiska żurawia, zimorodka, gągoła i derkacza oraz licznie występujące płazy. roślinność wodna i błotna, stanowiska roślin chronionych
Charakterystyka przyrodnicza obiektu	Obszar obejmuje jeziora: Studnica, Studniczka, Machlinko. Kaczory wraz z mniejszymi zbiornikami wodnymi, otaczające je bagna i łącząca je strugą Nieciecza. Zróżnicowana roślinność szuwarowa, turzycowiskowa, wodna, torfowiskowa (głównie szuwar trzcinowy i oczeretowy, zbiorowiska z dominacją turzycy zaostrojonej, szuwar pałkowy, rzadkie zbiorowisko torfotwórcze z dominacją turzycy Davalla, zespół żabiścieku pływającego, zbiorowisko z dominacją osoki aloesowatej, szuwar skrzypowy, zespół rdestnicy pływającej, zespół „lilii wodnych”). Stanowiska roślin chronionych:

	grzybienie białe, grązel żółty, widłak jałowcowaty, kocanki piaskowe, rosiczka okrągłolistna. Ciekawe utwory geomorfologiczne to urozmaicone i miejscami naturalne doliny rzek - Niecieczy i Zgniłej Rzeki. Na bogactwo flory i fauny składają się, m.in., bory sosnowe i fragmenty liściastych lasów nadrzecznych oraz nadrzeczne łąki okresowo zalewane, stanowiska żurawia, bociana, zimorodka oraz bobra.
Ocena walorów	Lokalne. Na walory faunistyczne składa się występowanie na obszarach rzecznych i doń przylegających wielu gatunków ptaków i płazów, a także ssaków związanych z tego typu środowiskami, w tym bobra, wydry i rzęsorka rzeczka.
Dyrektywa siedliskowa	Naturalne eutroficzne jeziora z roślinnością pływającą. Prawdopodobnie na ZPK-1 znajdują się istotne z punktu widzenia tej dyrektywy tereny, zwłaszcza zaliczane do siedlisk słodkowodnych (siedliska nadrzeczne i rzeczne) oraz półnaturalne łąki i dobrze zachowane fragmenty różnych lasów liściastych. Miejsca takie są jednocześnie siedliskami bogatej fauny, w tym na przykład wydry i bobra, grzebiuszki ziemnej, żab: moczarowej, jeziorkowej i wodnej.
Dyrektywa ptasia	Na terenie ZPK-1 występuje wiele gatunków ptaków wymienianych w tej dyrektywie, przynajmniej części z nich należy zagwarantować pomyślne bytowanie zgodnie z art. 3 tej dyrektywy (np. bielik, puchacz, żuraw, gągoł, krakwa, cyraneczka, zimorodek, kokoszka wodna).
Konwencja Berneńska	Zimorodek, perkoz, perkoz dwuczuby, gągoł, żuraw, wodnik, puchacz, kokoszka wodna, derkacz, bekas kszyc, lelek kozodój, perkoz rdzawoszyi, krakwa, cyraneczka, głowienka, czernica, bielik, sieweczka rzeczna, brodziec samotny, traszka zwyczajna, grzebiuszka ziemna, ropucha szara, żaba jeziorkowa, żaba śmieszka, żaba trawna, żaba moczarowa, żaba wodna, padalec zwyczajny, zaskroniec zwyczajny. Ich stanowiska są rozproszone, ponadto w kilku miejscach obserwowano wydrę oraz nory i zgryzy drzew, które świadczą o obecności bobra.
Zagrożenia	Regulacja i zabudowa koryta rzeki (likwidacja meandrów rzecznych, starorzeczy), wycinanie zadrzewień i zakrzaczeń wzdłuż koryta rzeki, budowa spiętrzeń; zręby zupełne na zboczach doliny; wprowadzanie zadrzewień niezgodnych z siedliskiem.
Wskazania konserwatorskie i planistyczne	Działalność gospodarcza powinna być podporządkowana ochronie przyrody. W celu zachowania równowagi ekologicznej, krajobrazu i zasobów środowiska. Zachować naturalne koryta Niecieczy i Zgniłej Rzeki oraz ich otoczenia. Obie rzeki mają znaczenie jako lokalne korytarze ekologiczne. Zakaz lokalizowania obiektów uciążliwych, zagrażających walorom przyrody.

Tabela 12. Charakterystyka proponowanego Zespołu przyrodniczo-krajobrazowy „Świerczyna” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzchowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)

Proponowana forma ochrony i nazwa	Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Wierzchowo-Świerczyna”
Lokalizacja	Zajmuje południową część gminy: pomiędzy miejscowościami Wierzchowo – Będolino – Świerczyna – Nowe Laski – Garbowo.
Przedmiot i cel ochrony	Zachowanie interesującej, pofałdowanej rzeźby krajobrazu wraz z dużymi kompleksami lasów i rozległych pól, liczne, drobne oczka wodne oraz tradycyjne wsie otoczone mozaiką pól uprawnych położonych w obrębie moreny dennej falistej. W wielu miejscach stwierdzono rzadkie gatunki ptaków.
Charakterystyka przyrodnicza obiektu	Obszar o atrakcyjnym krajobrazie (wzgórza morenowe, lasy), na którym prowadzona jest gospodarka naturalna (rolnictwo, leśnictwo) przeznaczony dla rozwoju turystyki, rolnictwa ekologicznego, leśnictwa. Wzgórza są porośnięte lasem o charakterze seminaturalnym, w okolicach góry Modrzewiowej znajduje się rezerwat „Sośnica”, w Garbowie park podworski wskazany do uznania za zabytkowy, zagrody w Nowych Laskach będą również uznane za zabytkowe. Na terenie omawianego obszaru znajdują się

	tereny leśne z fragmentami dobrze zachowanych lasów dębowo-bukowych, częściowo starodrzew (w tym rezerwat "Sośnica"). Cenne drzewostany bukowo-dębowe: Nadl. Świerczyna oddz. 22c, 25b, 40a. Oczka wodne, na których lęgają się żurawie, rozległe pola, niektóre zbiorniki wodne są terenami łowów dużych ptaków drapieżnych – rybołowa, orlika krzykliwego i trzmiełojada, a w lasach bytują, m.in. bocian czarny, dzięcioły i siniak.
Ocena walorów	Różnorodność krajobrazu, znaczne różnice wzniesień, fragmenty krajobrazu seminaturalnego.
Dyrektywa siedliskowa	Las bukowy
Dyrektywa ptasia	Występuje wiele gatunków ptaków wymienianych w tej, przynajmniej części z nich należy zagwarantować pomyślne bytowanie zgodnie z art. 3 tej dyrektywy. Z tych grup obserwowano: bielika, rybołowa, orlika krzykliwego, trzmiełojada, żurawia, gąsiorka, dzięcioła czarnego i średniego oraz jarzębatkę, przepiórkę, ponadto – siniaka, srokosza, przepiórkę, kuropatwę, bocian biały, muchołówka żałobna, muchołówka mała, bocian czarny, krakwa.
Konwencja Berneńska	Na terenie ZPK występuje wiele gatunków ptaków uwzględnionych w tej konwencji, przy czym na ogół ich stanowiska są rozproszone. Spośród ptaków wymienianych w konwencji stwierdzono: bociana czarnego (1 p), rybołowa (1 p), orlika krzykliwego (1 p), trzmiełojada (1 p), dzięcioła czarnego, dzięcioła średniego, dzięcioła zielonego, muchołówkę małą, muchołówkę żałobną, jarzębatkę, srokosza, gąsiorka, strumieniówkę, świerszczaka, żurawia i perkozka (2 p), ponadto obserwowano – z leśnych gatunków siniaka i skowronka borowego, ze związanych z krajobrazem rolniczym czajkę, przepiórkę i kuropatwę. Spośród ssaków odnotowano borsuka.
Zagrożenia	Gospodarka leśna oparta o zręby zupełne, w tym usuwanie starych dziuplastych drzew.
Wskazania konserwatorskie i planistyczne	Poddanie pod ochronę fragmentów starych lasów, objęcie ochroną strefową rybołowa i bociana czarnego, wyszukanie gniazda orlika krzykliwego i utworzenie dla niego strefy ochronnej. Zachowanie urozmaiconego krajobrazu. Działalność gospodarcza powinna być podporządkowana ochronie przyrody, w celu jej zachowania równowagi ekologicznej, krajobrazu, zasobów środowiska. Zakaz lokalizowania obiektów uciążliwych, zagrażających walorom przyrody. Przeprowadzić rewitalizację parku w Garbowie, utworzyć miejsca noclegowe w gospodarstwach agroturystycznych.

Tabela 13. Charakterystyka proponowanego Zespołu przyrodniczo-krajobrazowy „Wierchowo-Świerczyna” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierchowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)

4.2.2 Proponowane użytki ekologiczne

Proponowana forma ochrony i nazwa	Użytek ekologiczny „Torfowisko Rosiczka”
Lokalizacja	Nadleśnictwo Złocieniec, Leśnictwo Stawno, oddz. 326h i 325g. Na północny zachód od miejscowości Osiek Drawski.
Przedmiot i cel ochrony	Ekosystem mszarny z gatunkami podlegającymi ochronie.
Charakterystyka przyrodnicza obiektu	Torfowiska mszarne ze stanowiskami gatunków chronionych: rosiczka okrągłolistna i bagno zwyczajne. Występują również inne gatunki torfowiskowe, m. in. wełnianka wąskolistna i szerokolistna, modrzewnica zwyczajna, żurawina błotna, borówka pijanica, bobrek trójlistkowy. Zarasta brzozą i sosną.
Ocena walorów	Lokalne. Miejsca rozrodu żurawia, jaszczurki żyworodnej i żmii zygzakowatej.
Dyrektywa siedliskowa	Ekosystem mszarny. Miejsce bytowania żmii zygzakowatej.
Dyrektywa ptasia	Żuraw
Konwencja Berneńska	Miejsce bytowania perkozka i żurawia.

Zagrożenia	Najpoważniejszymi zagrożeniami dla małych zbiorników wodnych i podmokłych terenów jest ich osuszanie, przenawożenie oraz zanieczyszczenie środkami ochrony roślin spływającymi z okolicznych pól.
Wskazania konserwatorskie i planistyczne	Zachowanie dotychczasowych stosunków wodnych.

Tabela 14. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Torfowisko Rosiczka” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzchowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)

Proponowana forma ochrony i nazwa	Użytek ekologiczny „Wełniankowe Mszary”
Lokalizacja	Nadleśnictwo Złocieniec, Leśnictwo Osiek, oddz. 353 b.
Przedmiot i cel ochrony	Ekosystem mszarny z gatunkami podlegającymi ochronie.
Charakterystyka przyrodnicza obiektu	Torfowiska mszarne ze stanowiskami gatunków chronionych: rosiczka okrągłolistna i bagno zwyczajne. Występują również inne gatunki torfowiskowe, m. in. wełnianka pochwowata, żurawina, borówka pijanica. Zarasta brzozą.
Ocena walorów	Został zaprojektowany przez leśników, z punktu widzenia ochrony zwierząt przedstawia znikome wartości przyrodnicze.
Dyrektywa siedliskowa	Ekosystem mszarny
Dyrektywa ptasia	Żuraw
Konwencja Berneńska	Żuraw
Zagrożenia	Brak
Wskazania konserwatorskie i planistyczne	Utrzymać istniejące stosunki wodne
Uwagi	Projektowany przez Nadleśnictwo Złocieniec użytek nie posiada większych walorów florystycznych i faunistycznych. Powoływanie tego użytku wydaje się bezcelowe.

Tabela 15. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Wełniankowe Mszary” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzchowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)

Proponowana forma ochrony i nazwa	Użytek ekologiczny „Zadrzewione Bagno”
Lokalizacja	Nadleśnictwo Złocieniec, Leśnictwo Osiek, oddz. 353h.
Przedmiot i cel ochrony	Ekosystem mszarny z gatunkami podlegającymi ochronie.
Charakterystyka przyrodnicza obiektu	Bagno z zadrzewieniami sosny, brzozy, buka, dębu V klasy wieku i brzozy II klasy wieku. Torfowiska mszarne ze stanowiskami gatunków chronionych: rosiczka okrągłolistna i bagno zwyczajne. Występują również inne gatunki torfowiskowe, m.in. wełnianka pochwowata, żurawina błotna, borówka pijanica. Zarasta brzozą i sosną.
Ocena walorów	Zaprojektowany przez leśników, ze względu na ochronę zwierząt posiada niewielkie wartości przyrodnicze (stwierdzono stanowiska żurawia i jaszczurki żyworodnej).
Dyrektywa siedliskowa	Ekosystem mszarny
Dyrektywa ptasia	Żuraw
Konwencja Berneńska	Żuraw, jaszczurka żyworodna
Zagrożenia	Brak
Wskazania konserwatorskie i planistyczne	Utrzymać istniejące stosunki wodne.
Uwagi	Projektowany przez Nadleśnictwo Złocieniec użytek nie posiada większych walorów florystycznych i faunistycznych. Powoływanie tego użytku wydaje się bezcelowe.

Tabela 16. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Zadrzewione Bagno” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzchowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)

Proponowana forma ochrony i nazwa	Użytek ekologiczny „Żabie Mszary”
Lokalizacja	Nadleśnictwo Złocieniec, Leśnictwo Stawno, oddz.364 c, h, f

Przedmiot i cel ochrony	Ekosystem mszarny z gatunkami podlegającymi ochronie.
Charakterystyka przyrodnicza obiektu	Torfowisko mszarne z welnianką wąskolistną, czermienią błotną i turzycami (głównie płaty z turzycą pęcherzykowatą). Ponadto rosną: bagno zwyczajne, rosiczka okrągłolistna, borówka pijanica, żurawina błotna, turzyca bagienna. Otoczone wierzbami, głównie szarą. Oczka wodne zarośnięte rdestnicą pływającą, na brzegu kosaciec i pałka wąskolistna
Ocena walorów	Lokalne. Stwierdzono stanowisko 9 gatunków reprezentujących herpetofaunę oraz łągowisko żurawia
Dyrektywa siedliskowa	Ekosystem mszarny. Miejsce bytowania żab: wodnej, moczarowej, grzebiuszki ziemnej, rzekotki drzewnej, traszki grzebieniastej, ropuchy szarej
Dyrektywa ptasia	Żuraw
Konwencja Berneńska	Miejsce bytowania jaszczurki żyworodnej, zaskrońca zwyczajnego, żab: trawnej, wodnej, moczarowej, grzebiuszki ziemnej, rzekotki drzewnej, traszki grzebieniaste
Zagrożenia	Najpoważniejszymi zagrożeniami jest ich osuszanie, przenawożenie oraz zanieczyszczenie środkami ochrony roślin wpływającymi z okolicznych pól.
Wskazania konserwatorskie i planistyczne	Utrzymać istniejące stosunki wodne.

Tabela 17. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Żabie Mszary” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)

Proponowana forma ochrony i nazwa	Użytek ekologiczny „Liliowe Jezioro”
Lokalizacja	Nadleśnictwo Złocieniec, oddz. 390i
Przedmiot i cel ochrony	Ochrona ekosystemu wodno-bagiennego, stanowiska gatunków chronionych, duże walory krajobrazowe
Charakterystyka przyrodnicza obiektu	Zabagnienie śródlądne z jeziorkiem. Stanowisko gatunków podlegających ochronie: grzybienie białe i grąźel. pałki szerokolistnej, szuwar trzcinowy, turzycowiska: rzadkie zbiorowisko torfotwórcze z dominacją turzycy Davalla, zespół turzycy pospolitej. Miejsce bytowania płazów i gadów oraz rzadkich i zagrożonych gatunków ptaków
Ocena walorów	Lokalne
Dyrektywa siedliskowa	Kumak nizinny, ropucha zielona, ropucha paskówka, grzebiuszka ziemna, żaba wodna, żaba jeziorkowa, żaba moczarowa. Roślinność pływająca
Dyrektywa ptasia	Żuraw, krakwa, derkacz, czajka, cyraneczka, wodnik
Konwencja Berneńska	Żuraw, krakwa, perkoz, pardwa, derkacz, dzierzba srokosz, czajka, cyraneczka, wodnik, sowa uszata, kumak nizinny, ropucha szara, ropucha zielona, ropucha paskówka, grzebiuszka ziemna, żaba wodna, żaba jeziorkowa, żaba moczarowa, żaba trawna, traszka zwyczajna.
Zagrożenia	Osuszanie.
Wskazania konserwatorskie i planistyczne	Utrzymać istniejące stosunki wodne.

Tabela 18. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Liliowe Jezioro” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)

Proponowana forma ochrony i nazwa	Użytek ekologiczny „Dwa Jeziora”
Lokalizacja	Ok. 2 km na północny wschód od Wierzychowa
Przedmiot i cel ochrony	Ochrona ekosystemu wodno-bagiennego i ekosystemu łąkowego, stanowiska gatunków chronionych, duże walory krajobrazowe
Charakterystyka przyrodnicza obiektu	Obejmuje dwa jeziora, Dolne i Górne, położone na południe i wschód od jeziora Wąsosze, wraz z przyległym lasem, bagnem i łąką. Stanowiska gatunków chronionych grzybienie białe i grąźel żółty. Dominują płaty eutroficznych mokrych łąk turzycowych, <i>Equisetum palustre</i> , <i>Sparganium simplex</i> , <i>Sparganium ramosum</i> , <i>Hydrocharitum morsus-ranae</i> . Oba jeziora łączy ze sobą bystro płynący, niemal o górskim charakterze, strumień. Miejsce bytowania płazów i gadów oraz rzadkich i zagrożonych

	gatunków ptaków
Ocena walorów	Lokalne
Dyrektywa siedliskowa	Roślinność pływająca. Traszka grzebieniasta, kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, rzekotka drzewna, żaba jeziorkowa, żaba moczarowa, żaba wodna
Dyrektywa ptasia	Cyraneczka, głowienka, czernica, gągoł, błotniak stawowy, derkacz, żuraw, czajka, kszyc, gąsiorek
Konwencja Berneńska	Traszka grzebieniasta, traszka zwyczajna, kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, ropucha szara, rzekotka drzewna, żaba jeziorkowa, żaba trawna, żaba moczarowa, żaba wodna, jaszczurka żyworodna, zaskroniec, perkozec, cyraneczka, głowienka, czernica, gągoł, błotniak stawowy, derkacz, żuraw, czajka, kszyc, samotnik, pliszka górską, świerszczak, strumieniówka, brzęczka, trzcinia, gąsiorek, srokosz, rzęsosek rzeczek
Zagrożenia	Najpoważniejszymi zagrożeniami jest osuszanie, przenawożenie oraz zanieczyszczenie środkami ochrony roślin spływającymi z okolicznych pól.
Wskazania konserwatorskie i planistyczne	Utrzymać istniejące stosunki wodne, zachować użytkowanie łąk (wypas, koszenie)

Tabela 19. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Dwa Jeziora” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)

Proponowana forma ochrony i nazwa	Użytek ekologiczny „Polodowcowe Kociołki”
Lokalizacja	Ok. 1 km na południowy zachód od miejscowości Radomyśl
Przedmiot i cel ochrony	Walory krajobrazowe, walory faunistyczne, stanowiska roślin błotnych w krajobrazie rolniczym.
Charakterystyka przyrodnicza obiektu	Klasyczne kociołki polodowcowe o dużych walorach krajobrazowych. Walory faunistyczne, rzadkie zbiorowisko torfotwórcze z dominacją turzycy Davalla.
Ocena walorów	Lokalne
Dyrektywa siedliskowa	Kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, ropucha zielona, ropucha paskówka, żaba moczarowa
Dyrektywa ptasia	Derkacz, żuraw, kszyc
Konwencja Berneńska	Derkacz, żuraw, zausznik, perkozec, sieweczka rzeczna, kszyc, kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, ropucha zielona, ropucha paskówka, traszka zwyczajna, żaba moczarowa, żaba trawna.
Zagrożenia	Najpoważniejszymi zagrożeniami jest osuszanie, przenawożenie oraz zanieczyszczenie środkami ochrony roślin spływającymi z okolicznych pól.
Wskazania konserwatorskie i planistyczne	Utrzymać istniejące stosunki wodne, nie zaśmiecać.

Tabela 20. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Polodowcowe Kociołki” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)

Proponowana forma ochrony i nazwa	Użytek ekologiczny „Osoka”
Lokalizacja	Nadleśnictwo Świerczyna, oddz. 404n.
Przedmiot i cel ochrony	Ochrona ekosystemu wodno-bagiennego, duże walory krajobrazowe, stanowiska gatunków chronionych
Charakterystyka przyrodnicza obiektu	Oczko wodne z trzcinowiskiem, wysepkami wierzb, sitowia i turzyc, sporo jest tam zanurzonej roślinności wodnej; oczko otoczone jest lasem. Duże stanowisko grzybieni białych <i>Nymphaea alba</i> i grążela żółtego. Stanowisko osoki aloesowatej. Szuwar pałki wąskolistnej i szuwar oczeretowy; rzadkie zbiorowisko torfotwórcze z dominacją turzycy Davalla i zbiorowisko turzycowiskowe z dominacją turzycy błotnej. Miejsce bytowania płazów i gadów oraz rzadkich i zagrożonych gatunków ptaków
Ocena walorów	Lokalne
Dyrektywa siedliskowa	Roślinność pływająca. Traszka grzebieniasta, grzebiuszka ziemna, żaba moczarowa, żaba wodna, żaba jeziorkowa
Dyrektywa ptasia	Żura
Konwencja Berneńska	Żuraw, brodziec samotny, perkozec, traszka grzebieniasta, traszka

	zwyczajna, grzebiuszka ziemna, ropucha szara, żaba trawna, żaba moczarowa, żaba wodna, żaba jeziorkowa.
Zagrożenia	Najpoważniejszymi zagrożeniami jest osuszanie, przenawożenie oraz zanieczyszczenie środkami ochrony roślin spływającymi z okolicznych pól.
Wskazania konserwatorskie i planistyczne	Utrzymać istniejące stosunki wodne.

Tabela 21. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Osoka” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzchowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)

Proponowana forma ochrony i nazwa	Użytek ekologiczny „Wierzbowe Oczko”
Lokalizacja	Ok. 0,5 km na wschód od miejscowości Świerczyna
Przedmiot i cel ochrony	Ochrona ekosystemu wodno-bagiennego, duże walory krajobrazowe, stanowiska gatunków chronionych. Miejsca rozrodu i żerowania płazów, gadów i ptaków
Charakterystyka przyrodnicza obiektu	Oczko wodne z przylegającymi do niego łączkami, trzcinowiskiem i zaroślami wierzbowymi, w jego sąsiedztwie sporo jest także wysokich drzew (użytek ten leży w obrębie ZPK-1). Obniżenie z wodą o dużych walorach krajobrazowych, torfowisko typu wysokiego. Stanowisko grzybieni białych, grązela i rosiczki okrągłolistnej. Mszar torfowcowy. Turzycowisko z turzycą ciborowatą
Ocena walorów	Lokalne
Dyrektywa siedliskowa	Ekosystem mszarny. Kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, żaba wodna, żaba jeziorkowa, żaba moczarowa, traszka grzebieniasta
Dyrektywa ptasia	Łabędź niemy, krakwa, głowienka, czernica, błotniak stawowy
Konwencja Berneńska	Perkozek, łabędź niemy, krakwa, głowienka, czernica, błotniak stawowy, brodziec samotny, brzęczka, kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, ropucha szara, żaba wodna, żaba jeziorkowa, żaba moczarowa, traszka grzebieniasta, traszka zwyczajna
Zagrożenia	Najpoważniejszymi zagrożeniami jest osuszanie, przenawożenie oraz zanieczyszczenie środkami ochrony roślin spływającymi z okolicznych pól.
Wskazania konserwatorskie i planistyczne	Utrzymać istniejące stosunki wodne

Tabela 22. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Wierzbowe Oczko” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzchowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)

4.2.3 Proponowane pomniki przyrody

Lp. wg waloryzacji przyrodniczej woj. zachodniopomorskiego	Przedmiot ochrony i lokalizacja	Zagrożenia	Wskazania konserwatorskie i planistyczne
251.	dąb szypułkowy o obw. 340 cm, wys. 24 m, stan zdrowotny dobry, N-ctwo Świerczyna, L-ctwo Dąbrowa	wycinka drzewa, prace leśne	ochrona ścisła, prace leśne przeprowadzać w bezpiecznej odległości
252.	aleja lipy drobnolistnej o obw. od 200 do 450 cm, Garbowo	wycinka drzew; bliskość drogi – możliwość urazów mechanicznych	ochrona czynna

Tabela 23. Proponowane pomniki przyrody (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzchowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)

4.3 Korytarze ekologiczne

Korytarz ekologiczny jest drogą przepływu materii, energii i migracji organizmów. Pełni

funkcję przewodząco-łącznikową (generująco-zbierającą). Rozróżniane są dwa typy korytarzy – liniowe i pasowe.

Istotną cechą korytarza są jego wymiary. Szerokość obszaru pełniącego rolę korytarza nie powinna być mniejsza niż 500 m, a korytarza rangi europejskiej powinna być kilkukilometrowej szerokości. Miejsca zwężenia powinny być uważane za obszary zwiększonego zagrożenia ich ciągłości. Cechą istotną jest także jego długość. Można przyjąć założenie, iż im dłuższy korytarz jest, tym efektywność jego funkcjonowania jest mniejsza. Warunki bytowania gatunków roślin i zwierząt w korytarzach są gorsze niż w obszarach węzłowych.

Dzięki nim zachowana jest ciągłość procesów naturalnych zachodzących w fitocenozach, a także wzrasta bioróżnorodność. Na terenie gminy Wierzchowo system ten jest dobrze funkcjonujący.

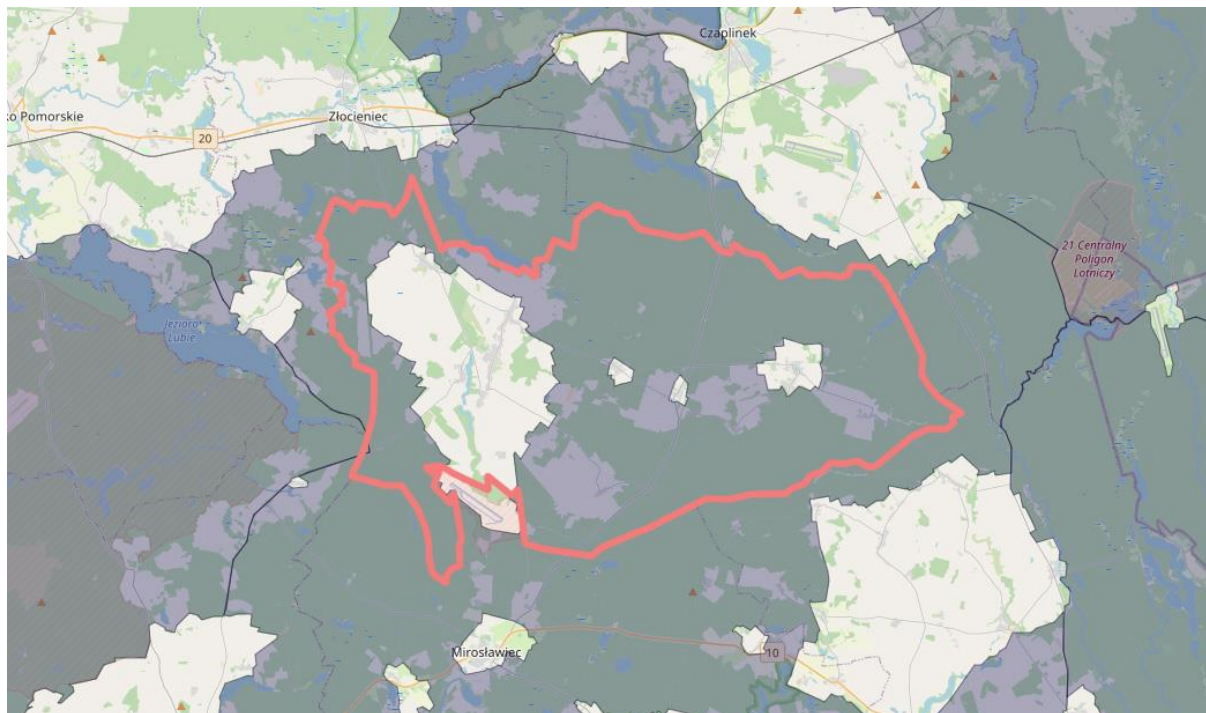
Korytarze liniowe są to wąskie obszary, pozostające na ogół pod dużym wpływem antropogenicznym. Sieć ich tworzy roślinność dróg asfaltowych, gruntowych i polnych oraz miedz śródpolnych itd. Są one miejscami osiedlania się gatunków synantropijnych, towarzyszących działalności człowieka. Sieć korytarzy liniowych w centralnej części gminy tworzą głównie miedze, przecinające pola uprawne, oraz drogi polne. Natomiast w północnej, wschodniej i południowo-wschodniej części główną rolę odgrywają drogi między oddziałami leśnymi.

Z punktu widzenia ochrony przyrody większą rolę odgrywają korytarze pasowe, które są znacznie obszerniejsze powierzchniowo i w związku z tym odznaczają się większą dynamicznością w nich zachodzących procesów. Korytarze pasowe w odróżnieniu od liniowych mają odpowiednio wyższy poziom organizacji i są znacznie szersze od poprzednich. W jego obrębie może rozwinąć się mozaika (agregacja) zbiorowisk różnych kręgów dynamicznych roślinności. Korytarzami o charakterze pasowym są strefy wododziałowe i dolinne. Są to ciekły wodne i systemy połączonych jezior pełniące rolę „korytarzy” dla wody i substancji mineralnych. Mogą być wykorzystane jako trasy przenoszenia diaspor. W dolinach strumieni, które mają wielką rolę jako miejsca przenoszenia diaspor, oraz nad jeziorami istnieją już tereny ochronne - lasy wodochronne. Ponadto:

- dolina rzeki Świerczyniec, od miejscowości Sośnica do granic gminy i kompleksów leśnych na wschodzie (biokorytarz wschód-zachód, Wytyk i in. 2001);
- pas leśny od miejscowości Żeńsko, przez jezioro Dramienko, jezioro Busko, pas leśny wzdłuż linii kolejowej, partie lasu położone na północ od Osieku Drawskiego (biokorytarz północ – południe, Wytyk i in. 2001);
- partie lasu od miejscowości Garbowo, przez jezioro Dolne, jezioro Wąsosze do lasów położonych na północ od gminy Wierzchowo (Wytyk i in. 2001).

Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce⁷

Według Projektu korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce prawie cała gmina Wierzchowo zlokalizowana jest w zasięgu głównego korytarza ekologicznego pn. Lasy Wałeckie GKPn-24A.

Rysunek 15. Lokalizacja korytarza ekologicznego Lasy Wałeckie na tle granic gminy Wierzchowo (opracowanie własne na podstawie Projektu korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce. Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża 2011)

4.4 Sieć ECONET

Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET- POLSKA⁸ została opracowana w 1995 i 1996 roku jako projekt badawczy National Nature Plan (NNP) w ramach Programu Europejskiego Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN).

Krajowa sieć ekologiczna ECONET-POLSKA jest wieloprzestrzennym systemem obszarów węzłowych, najlepiej zachowanych pod względem przyrodniczym i reprezentatywnych dla różnych regionów przyrodniczych kraju, wzajemnie ze sobą powiązanych korytarzami ekologicznymi, które zapewniają ciągłość więzi przyrodniczych w obrębie tego systemu.

Większość z wytyczonych w sieci ECONETPL korytarzy ekologicznych nawiązuje do dolin rzecznych oraz obszarów leśnych.

Choć sieć ECONET-POLSKA nie posiada umocowania prawnego, jest pewną wytyczną

⁷ Jędrzejewski W., Nowak S., Stachura K., Skierczyński M., Mysłajek R. W., Niedziałkowski K., Jędrzejewska B., Wójcik J. M., Zalewska H., Pilot M., Górny M., Kurek R.T., Ślusarczyk R. Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce. Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża 2011

⁸ Liro. A. 1995. Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET – Polska. Fundacja IUCN Poland.

polityki przestrzennej.

Obszar gminy Wierzchowo wchodzi w skład obszaru węzłowego 06M „Pojezierze Drawskie” (wg „Strategii wdrażania sieci Econet-Polska”).

4.5 Ochrona środowiska kulturowego

Zgodnie z prawną definicją, pod pojęciem walory krajobrazowe należy rozumieć *„wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, estetyczno-widokowe obszaru oraz związane z nimi rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody oraz elementy cywilizacyjne, ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka”*. Z kolei krajobraz kulturowy definiowany jest jako *„postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka”*.

Gmina Wierzchowo nie wyróżnia się tak wybitnymi walorami krajobrazowymi jak gminy sąsiednie graniczące (Czaplinek, Złocieniec), nie mniej występują tu elementy atrakcyjne jak:

- rozległe tereny moreny dennej falistej przeplatające się z moreną denną pagórkowatą;
- zalesione równiny sandrowe położone na południu i północy gminy;
- doliny rzek Wąsawy i Świerczyńca oferujących wspaniałe rozległe widoki;
- jeziora położone w rynnach polodowcowych;
- zalesione wzgórza moreny czołowej z kulminacjami, posiadające charakter seminaturalny – starodrzewia bukowo-dębowe, parowy o stromych zboczach z licznymi głazami polodowcowymi.

Teren gminy Wierzchowo cechuje się różnorodnością krajobrazową. Jej obszar jest urozmaicony, falisty lub pagórkowaty, co związane jest z położeniem w obrębie pojezierzy lub płaski, co wynika z fragmentarycznego położenia obrębie Równiny. Wysokie walory krajobrazowe posiadają jeziora: Busko, Dramienko, Studnica, Studniczka oraz Machlinko. Wszystkie wymienione zbiorniki położone są w rynnach polodowcowych.

Wśród elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy należy wymienić przede wszystkim prawnie chronione zabytkowe obiekty architektury wpisane do rejestru zabytków, jak:

- zabytek archeologiczny - osada średniowieczna i obozowisko na zachodnim brzegu jez. Busko;
- kościół św. Wojciecha wraz z otoczeniem w Wierzchowie;
- kościół pw. Św. Antoniego Padewskiego wraz z otoczeniem, w miejscowości Osiek Drawski;
- kościół pw. św. Stanisława BM we wsi Żabinek.

Cenne kulturowo są także m.in.:

- parki podworskie w Garbowie, Radomyślu, Wielbokach, Osieku Drawskim;
- towarzyszące parkom zabudowania, w Radomyślu (stary dworek) i Osieku (zabudowania folwarczne z domem zarządcy);
- cmentarze ewangelickie i ich pozostałości m.in. w Wierzchowie, Nowych Laskach, Będlinie, Osieku Drawskim;
- budynki gorzelni, młyna i dworca w Wierzchowie;
- ruiny kościoła w Żeńsku;
- droga z kostki granitowej w Osieku Drawskim.

Ponadto, na terenie gminy znajduje się wiele budynków mieszkalnych oraz zabudowań gospodarczych (stajnie, obory, stodoły, chlewy, drewnutnie, spichlerze i inne) zbudowane u schyłku XIX wieku i na początku XX wieku.

5. Stan środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem

Potencjalne występowanie znaczącego oddziaływania na środowisko wiąże się bezpośrednio z ustaleniem lub dopuszczeniem w niniejszym projekcie studium przedsięwzięć, o których mówi Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

W projekcie studium ustalone zostały jedynie główne kierunki rozwoju, nie ma zatem możliwości na tak wczesnym etapie stwierdzenia, czy i na których obszarach takie funkcje zostaną zlokalizowane. Trudno lub niemożliwe jest również np. wytyczenie tras infrastruktury technicznej, z których znaczna część zaliczana jest do mogących znacząco oddziaływać na środowisko, wielkości hodowli (hodowla zwierząt powyżej 40 DJP lub 210 DJP, itd.), jest to w zasadzie domena planu miejscowego. Ponadto na etapie studium nie ma możliwości jednoznacznego stwierdzenia, czy wszystkie przedsięwzięcia zostaną zrealizowane.

Z uwagi na duże zróżnicowanie poszczególnych elementów środowiska i dużą powierzchnię opracowywanego studium, gmina będzie się rozwijała głównie w kierunku poszerzenia funkcji mieszkaniowej, produkcyjno-usługowej i rolniczej oraz ochrony walorów przyrodniczych. Rozwojowi gminy będzie towarzyszyło lokalizowanie nowych obiektów komunikacyjnych i infrastruktury technicznej. Przedsięwzięcia negatywnie oddziałujące na środowisko, należy w szczególności wiązać z terenami przeznaczonymi pod zabudowę produkcyjno-usługową oraz komunikację lub duże powierzchniami przeznaczonymi pod zabudowę mieszkaniową. Dla pozostałych terenów zabudowanych ryzyko pojawienia się tych przedsięwzięć będzie związane z koniecznością lokalizacji infrastruktury technicznej.

Ustalenia studium w znacznej części zachowują stan istniejący i ustalenia obowiązującego studium (zmienianego) i tylko w niewielkiej ilości kwalifikują przyjęte nowe przeznaczenia terenów (funkcji) do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

Do nowych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko na chwilę obecną można zaliczyć projektowane tereny produkcyjne położone w pobliżu linii kolejowej oraz elektrownie fotowoltaiczne (które są jednak związane z wcześniej wydanymi decyzjami o warunkach zabudowy)..

Stan poszczególnych komponentów środowiska omówiony został w punkcie 3.2 Istniejący stan środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu.

6. Cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektowanego studium oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas jego opracowania

Głównym celem uwzględniającym ochronę środowiska ustanowionym na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, a istotnym również z punktu widzenia opracowywanego studium jest zrównoważony rozwój tzn. taki rozwój gospodarczy, techniczny i społeczny, który nie powoduje szkód w środowisku naturalnym i nadmiernie nie wyczerpuje jego zasobów. Zasadę zrównoważonego rozwoju wymienia nadrzędny akt prawa - Konstytucja RP w art. 5 („Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”).

Projekt studium, który jest przedmiotem analizy niniejszej prognozy, jest sporządzany na podstawie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zgodnie z którą za podstawę działań w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy przyjmuje się ład przestrzenny i zrównoważony rozwój. Ponadto ustawa wskazuje, aby w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględniać między innymi wymagania ochrony środowiska.

W celu zidentyfikowania problemów ochrony środowiska, przeanalizowania rozwiązań planistycznych uwzględniających przepisy ochrony środowiska oraz skutków wpływu ustaleń studium na środowisko sporządzono niniejszą prognozę. Jest ona elementem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, której podlega projekt studium zgodnie z ustawą o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Ustawa ta częściowo jest wynikiem ustaleń na szczeblu międzynarodowym, zawartych w dokumencie sporządzonym w 1992 r. w Rio de Janeiro, tj. Konwencją o różnorodności biologicznej - określającą procedury wymagające wykonania oceny oddziaływania na środowisko projektów, które mogą mieć znaczenie dla różnorodności biologicznej.

Podczas opracowywania studium, uwzględniono szereg ustaleń dokumentów ustanowionych na szczeblu międzynarodowym i krajowym oraz dokumenty Unii Europejskiej.

Najważniejsze dokumenty międzynarodowe:

- 1) Konwencja w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości z 1979 r. wraz z II protokołem siarkowym z 1994 r. (Oslo). Podstawowym celem konwencji jest zobowiązanie, by chronić człowieka i jego środowisko przed zanieczyszczeniem powietrza oraz dążyć do ograniczenia i stopniowego zmniejszania i zapobiegania zanieczyszczeniu powietrza.

- 2) Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt sporządzona w Bonn, dnia 23 czerwca 1979 r. Podstawowym celem konwencji jest roztoczenie opieki nad wędrownymi gatunkami dzikich zwierząt.
- 3) Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących ochrony środowiska, Aarhus 1998 r. Jej celem jest zagwarantowanie uprawnień obywateli do dostępu do informacji, udziału w podejmowaniu decyzji oraz dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska.
- 4) Konwencja o ochronie dzikiej fauny i flory europejskiej oraz ich siedlisk naturalnych z 1979 r.
- 5) Konwencja o obszarach wodno-błotnych (konwencja ramsarska) z 1971 r. ze zmianami w Paryżu (1982 r.) i Reginie (1987 r.),
- 6) Konwencja o ochronie różnorodności biologicznej z Rio de Janeiro, 1992 r., zakłada ona ochronę różnorodności biologicznej, zrównoważone użytkowanie jej elementów oraz uczciwy i sprawiedliwy podział korzyści wynikających z wykorzystywania zasobów genetycznych, w tym przez odpowiedni dostęp do zasobów genetycznych i odpowiedni transfer właściwych technologii, z uwzględnieniem wszystkich praw do tych zasobów i technologii, a także odpowiednie finansowanie.
- 7) Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu z Rio de Janeiro, 1992 r. Głównym celem dokumentu jest osiągnięcie stabilizacji koncentracji w atmosferze gazów cieplarnianych na takim poziomie, który zapobiegnie niebezpiecznym antropogenicznym oddziaływaniom na klimat.
- 8) Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu z Kioto, 1997 r. wraz z Protokołem. Celem dokumentu jest walka ze zmianami klimatu. Szczegółowy cel polegał na ograniczeniu całkowitej emisji gazów cieplarnianych krajów rozwiniętych.
- 9) Protokół Montrealski w sprawie substancji zubażających warstwę ozonową z 1987 r. wraz z poprawkami londyńskimi (1990 r.), wiedeńskimi (1992 r.). Celem protokołu jest przeciwdziałanie dziurze ozonowej.
- 10) Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących ochrony środowiska, Aarhus 1998 r. Jej celem jest zagwarantowanie uprawnień obywateli do dostępu do informacji, udziału w podejmowaniu decyzji oraz dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska.

Dokumenty ustanowione na szczeblu wspólnotowym:

- 1) Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko. Celem niniejszej dyrektywy jest zapewnienie wysokiego poziomu ochrony środowiska i przyczynienie się do uwzględniania aspektów środowiskowych w przygotowaniu i przyjmowaniu planów i programów w celu wspierania stałego rozwoju, poprzez zapewnienie, że zgodnie z niniejszą dyrektywą dokonywana jest ocena wpływu na środowisko niektórych planów i programów, które potencjalnie mogą powodować znaczący wpływ na środowisko;
- 2) Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej. Celem niniejszej dyrektywy jest ustalenie ram dla działań na rzecz ochrony śródlądowych wód powierzchniowych, wód przejściowych, wód przybrzeżnych oraz wód podziemnych – ochrona i monitorowanie stanu czystości JCWP;
- 3) Dyrektywa Rady 90/313/EWG z dnia 7 czerwca 1990 r. w sprawie swobodnego dostępu do informacji o środowisku. Celem Dyrektywy jest zagwarantowanie każdej osobie fizycznej lub prawnej w całej Wspólnocie swobodnego dostępu do informacji o środowisku będących w posiadaniu władzy publicznej w formie pisemnej, wizualnej, przekazu ustnego lub baz danych, dotyczących stanu środowiska, działań lub środków, które wpływają lub mogą wpływać niekorzystnie na środowisko oraz takich, które mają na celu jego ochronę;
- 4) Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r, w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory. Celem tej dyrektywy jest wspieranie zachowania różnorodności biologicznej przy uwzględnieniu wymagań gospodarczych, społecznych, kulturowych i regionalnych, niniejsza dyrektywa przyczynia się do realizacji ogólnego celu polegającego na trwałym rozwoju; zachowanie takiej różnorodności biologicznej może w niektórych przypadkach wymagać utrzymania lub wręcz pobudzania działalności człowieka;
- 5) Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikich gatunków ptaków, Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 listopada 2009 r. 2009/147/WE w sprawie ochrony dzikiego ptactwa. Dyrektywa ta odnosi się do ochrony wszystkich gatunków ptactwa występujących naturalnie w stanie dzikim na europejskim terytorium państw członkowskich, do którego stosuje się Traktat. Ma ona na celu ochronę tych gatunków, gospodarowanie nimi oraz ich kontrolę i ustanawia reguły ich eksploatacji.

Dokumenty ustanowione na szczeblu krajowym to przede wszystkim szereg ustaw i rozporządzeń. Następnym ich ustaleń w studium są zapisy dotyczące m.in. ochrony

bioróżnorodności, ochronę istniejących i projektowanych form ochrony przyrody oraz obszarów cennych przyrodniczo, uwzględnienia granic obszarów szczególnego narażenia powodzią, itp. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

- 1) Ustawę o ochronie przyrody, której celem jest określenie zasad i form ochrony przyrody żywej i nieożywionej oraz krajobrazu.
- 2) Ustawę o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Jej celem jest określenie zasad i trybu postępowania w sprawach: udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie, ocen oddziaływania na środowisko, transgranicznego oddziaływania na środowisko; zasady udziału społeczeństwa w ochronie środowiska; określenie organów administracji właściwych w tych sprawach.
- 3) Ustawę Prawo ochrony środowiska, której celem jest określenie zasad ochrony środowiska oraz warunków korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju, a w szczególności: zasad ustalania warunków ochrony zasobów środowiska, warunków wprowadzania substancji lub energii do środowiska, kosztów korzystania ze środowiska.
- 4) Ustawę Prawo geologiczne i górnicze. Celem tej ustawy jest określenie wymagań w zakresie ochrony złóż kopalin, wód podziemnych oraz innych elementów środowiska w związku z wykonywaniem działalności w zakresie: prac geologicznych, wydobywania kopalin ze złóż, podziemnego bezzbiornikowego magazynowania substancji, podziemnego składowania odpadów.
- 5) Ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jej celem jest określenie przedmiotu, zakresu i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasad tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizacji organów ochrony zabytków.
- 6) Ustawę Prawo wodne, jej celem jest regulacja gospodarowania wodami zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności kształtowanie i ochronę zasobów wodnych, korzystanie z wód oraz zarządzanie zasobami wodnymi.
- 7) Ustawę Prawo ochrony środowiska, której celem jest określenie zasad ochrony środowiska oraz warunków korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju, a w szczególności: zasad ustalania warunków ochrony zasobów środowiska, warunków wprowadzania substancji lub energii do środowiska, kosztów korzystania ze środowiska.
- 8) Ustawę o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Celem ustawy jest regulacja zasad ochrony gruntów rolnych i leśnych oraz rekultywacji i poprawiania wartości użytkowej

gruntów.

Dokumenty ustanowione na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym:

- 1) Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (uchwała Nr XLV/530/10 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 19 października 2010 r., zmieniona uchwałą nr XVII/214/20 z dnia 24 czerwca 2020 r.);
- 2) Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego;
- 3) Program Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego;
- 4) Program ochrony środowiska dla gminy Wierzchowo na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024;
- 5) Strategia rozwoju gminy Wierzchowo na lata 2016-2025;
- 6) Lokalny program rewitalizacji dla gminy Wierzchowo na lata 2018-2023;
- 7) Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Zachodniopomorskiego;
- 8) Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchowo.

7. Ocena skutków wpływu ustaleń studium na elementy środowiska. Przewidywane znaczące oddziaływania, w tym oddziaływania bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe i chwilowe na środowisko, a w szczególności na: ludzi, wodę i powietrze z uwzględnieniem zależności między tymi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy

Prace związane ze sporządzeniem studium przedstawiają możliwości wykorzystania terenów niezabudowanych z zachowaniem zasad ochrony środowiska, krajobrazu, walorów kulturowych oraz ładu przestrzennego. Każdy element zagospodarowania i nowego użytkowania przestrzeni wywołuje określone interakcje ze środowiskiem, a skutki wprowadzenia w życie ustaleń studium dla środowiska mogą być zróżnicowane w zależności od sposobu ich realizacji.

Ze względu na charakter opracowania jakim jest studium (jest dokumentem wyznaczającym jedynie kierunki rozwoju gminy), na etapie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko brak jest wystarczających informacji na temat konkretnych zamierzeń inwestycyjnych i w związku z tym nie jest możliwa dokładna identyfikacja wszystkich przyszłych oddziaływań. Zakres spodziewanych oddziaływań jest dość ogólny.

Należy zaznaczyć, iż ocenę realizacji ustaleń dokumentu należy odnosić do terenów projektowanych, ale na tle obecnego zainwestowania i użytkowania terenów. W projekcie studium zachowano istniejące formy zagospodarowania i zabudowy poszczególnych terenów inwestycyjnych. W dalszej części prognozy dokonano szczegółowej charakterystyki oddziaływań ustaleń studium na poszczególne elementy środowiska oraz wskazano określone w projekcie dokumentu rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie i kompensację przyrodniczą

7.1 Ocena wpływu proponowanych rozwiązań zawartych w studium na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru

Obszar gminy Wierzchowo jest włączony w Europejską sieć ekologiczną Natura 2000. Na terenie gminy znajduje się obszar Natura 2000 „Ostoja Drawska” PLB320023. Gmina sąsiaduje pośrednio i bezpośrednio z obszarami Natura 2000 „Jezioro Lubie i Dolina Drawy” PLH320023, „Jeziora Czaplinskie” PLH320039, „Miroslawiec” PLH320045, „Puszcza nad Gwdą” PLB300012.

Potencjalne oddziaływanie na obszary Natura 2000:

- nie przewiduje się znacznych negatywnych oddziaływań na środowisko przyrodnicze
- na terenach przeznaczonych pod zabudowę oraz w ich najbliższym sąsiedztwie, nie stwierdzono gatunków roślin, grzybów i zwierząt objętych ochroną gatunkową;

- planowane zagospodarowanie nie naruszy istniejących korytarzy ekologicznych – istniejące tereny leśne, łąkowe i wodne, a także większość terenów rolniczych zostanie zachowana w dotychczasowym użytkowaniu;
- negatywne oddziaływania planowanej zabudowy wiązać się będą ze zmniejszeniem powierzchni biologicznie czynnej, likwidacją pokrywy glebowej, przekształceniem powierzchni ziemi w zakresie ograniczonym do gruntów zajętych przez nowe obiekty;
- nowa zabudowa może spowodować wzrost emisji zanieczyszczeń do powietrza pochodzących ze spalania paliw wykorzystywanych do ogrzewania budynków, a także stanowić może potencjalne źródło zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych;
- podczas funkcjonowania nowej zabudowy do negatywnych oddziaływań zaliczyć można wzrost poziomu hałasu, w zależności od funkcji pełnionej przez daną kategorię terenu. Jednakże wzrost ten nastąpi w przypadku braku zastosowania się do ograniczeń wynikających z ustaleń studium i przepisów odrębnych w tym przepisów o ochronie przyrody, ograniczeń form ochrony przyrody.

Zapobieganie, ograniczanie i kompensacja przyrodnicza:

- ograniczenie zanieczyszczeń pochodzących z emisji pyłów i szkodliwych gazów, pochodzących z gospodarstw domowych, w których następuje spalanie tradycyjnych źródeł energii (tzw. „emisji niskiej”), nastąpi poprzez ograniczenie stosowania tradycyjnych paliw na rzecz niskoemisyjnych źródeł energii: gazowych, olejowych i odnawialnych;
- stosowanie urządzeń eliminujących lub ograniczających emisję szkodliwych gazów i pyłów do atmosfery;
- propagowanie szerszego wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- tereny o wiodącej funkcji produkcyjnej, składowe, magazyny, muszą stosować pasy zieleni izolujące oddziaływania pochodzące z tych obszarów, oraz poprawiające walory krajobrazowe;
- na obszarach przewidzianych do objęcia sanitarną kanalizacją zbiorczą, do czasu jej wybudowania, odprowadzanie ścieków do szczelnych zbiorników bezodpływowych należy traktować jako rozwiązanie tymczasowe;
- oczyszczanie ścieków w przydomowych oczyszczalniach lub odprowadzanie ścieków do zbiorników bezodpływowych jest dopuszczalne jedynie na obszarach, które z uzasadnionych ekonomicznie względów nie zostaną przewidziane do objęcia zbiorczą kanalizacją sanitarną, przy czym lokalizowanie oczyszczalni przydomowych ogranicza się do miejsc, na których odprowadzanie ścieków do gruntu nie będzie

- zagrozało jakości wód podziemnych lub powierzchniowych;
- na obszarze występowania GZWP należy położyć szczególny nacisk na właściwe rozwiązania w zakresie gospodarki wodno–ściekowej oraz zagospodarowanie terenu dostosowane do odporności warstw wodonośnych na antropopresję;
 - ochrona przed wprowadzaniem zabudowy przy brzegach rzek, jezior i innych zbiorników wodnych oraz przy granicach form ochrony przyrody z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z przepisów odrębnych;
 - prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej, zwiększanie istniejącego stopnia pokrycia terenów drzewostanami, w szczególności tam, gdzie z przyrodniczego i ekonomicznego punktu widzenia jest to możliwe, sprzyjanie tworzeniu zwartych kompleksów leśnych o racjonalnej granicy polno-leśnej, tworzenie i utrzymywanie leśnych korytarzy ekologicznych ze szczególnym uwzględnieniem możliwości migracji dużych ssaków;
 - wyznaczenie minimalnej powierzchni biologicznie czynnej dla działek budowlanych;
 - rekultywacja i przywrócenie do użytkowania terenów po dawnych magazynach rolniczych, wyrobiskach;
 - wskazanie rodzajów terenów dla których obowiązują określone przepisami odrębnymi dopuszczalne poziomy hałasu;
 - dopuszczenie zalesień, w szczególności na obszarach silnego zagrożenia erozją gleby;
 - promocja energooszczędnych form budownictwa;
 - promocja wymiany starych domowych urządzeń grzewczych na nowe, spełniające współczesne kryteria sprawności cieplnej oraz emisji zanieczyszczeń;
 - ograniczanie procesów erozji;
 - racjonalna gospodarka na terenach rolnych;
 - przywrócenie i rewaloryzacja zabytków i zespołów parkowo-pałacowych, a także historycznych założeń urbanistycznych, parkowych i cmentarzy przy zachowaniu charakterystycznych cech obiektów, przy uwzględnieniu warunków konserwatorskich;
 - prowadzenie budowy poza okresami lęgowymi zwierząt;
 - przywrócenie stanu środowiska terenów przekształconych w trakcie prac budowlanych do funkcji pierwotnej, w tym zabezpieczenie wierzchniej warstwy gleby z wykopów budowlanych i po zakończeniu budowy wykorzystanie jej do rekultywacji terenu;
 - wprowadzenie zakazu eliminacji zadrzewień i zakrzewień śródpolnych.

7.2 Oddziaływanie ustaleń studium na środowisko

7.2.1 Oddziaływanie na bioróżnorodność, faunę i florę

Zajęcie nowych terenów pod zabudowę zawsze wiąże się ze zmniejszeniem powierzchni dostępnych siedlisk dla niektórych gatunków, czyli zmniejszy się różnorodność biologiczna. Jednakże w przypadku gminy Wierzchowo, zmiany przeznaczenia gruntów powinny mieć nikły wpływ na różnorodność biologiczną. Przemawia za tym między innymi fakt, iż w stosunku do stanu istniejącego planuje się nowe inwestycje na stosunkowo niewielkim obszarze, położonym głównie w sąsiedztwie terenów już zainwestowanych. Istotnym faktem jest również to, że większość terenów o planowanym, nowym przeznaczeniu była do tej pory użytkowana jako rola, czyli w sposób, któremu towarzyszy stosunkowo niewielka bioróżnorodność. Wśród terenów, które przeznaczono pod nowe, nieistniejące w zmienianym studium przeznaczenie, nie stwierdzono podczas inwentaryzacji istnienia cennych siedlisk oraz gatunków zwierząt i roślin. Nowa zabudowa zlokalizowana na terenie gminy nie spowoduje eliminacji z jej obszaru żadnych gatunków fauny i flory. Jednocześnie należy stwierdzić, iż nowa zabudowa mieszkaniowa z ogrodami może pozytywnie wpłynąć na bioróżnorodność.

Należy wspomnieć również o fakcie, iż ustalenia studium zachowują w stanie naturalnym obszary o największych walorach przyrodniczych. Utrzymano dotychczasowe formy ochrony przyrody oraz ustanowiono nowe, które wpłyną bardzo pozytywnie na środowisko przyrodnicze.

Na terenach Natura 2000 nowe tereny przeznaczone pod zainwestowanie zostały ograniczone do minimum. Wszystkie siedliska obszarowe leśne znajdują się na terenach leśnych lub zadrzewionych, natomiast siedliska poza obszarami leśnymi zlokalizowane są na terenach nieużytków, łąkach, a częściowo na terenach rolnych. Jedynym siedliskiem, które znajduje się wśród terenów przeznaczonych pod zainwestowanie jest niewielkie jezioro w pobliżu miejscowości Świelubie (starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne). Zainwestowanie polega na dopuszczeniu lokalizacji funkcji usług turystycznych wokół jeziora, jednak jest to podtrzymanie ustaleń zmienianego studium.

Planowana lokalizacja inwestycji z zakresu odnawialnych źródeł energii (farmy fotowoltaiczne) wynika z wcześniej podjętych decyzji administracyjnych. Lokalizacje te nie wpłyną jednak integralność i powiązanie form ochrony przyrody, przy zastosowaniu odpowiednich środków zabezpieczających lub rekompensujących negatywnego oddziaływania. Występujące na obszarze gminy tereny leśne, łąkowe i wodne, a także większość terenów rolniczych zostanie zachowana w dotychczasowym użytkowaniu, jak również sąsiadujące obszary ochrony przyrody. Aktualna wiedza na temat świata zwierząt na obszarach opracowania i stopnia wykorzystania przez nie terytoriów wskazuje, że

projektowane inwestycje nie spowodują negatywnego istotnego wpływu na te osobniki i sąsiadujące formy ochrony przyrody.

W wyniku analizy stanu flory i fauny nie stwierdzono występowania negatywnego oddziaływania, na terenach bezpośrednio przeznaczonych pod zabudowę oraz w ich sąsiedztwie siedlisk gatunków roślin i zwierząt wymienionych w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, ani też siedlisk gatunków roślin chronionych prawem polskim.

Wśród negatywnych oddziaływań na zwierzęta i rośliny należy wymienić m.in.:

- remonty budynków, które mogą doprowadzić do zniszczenia miejsc hibernacji zimowej - ochrona stwierdzonych zimowisk, powinna przede wszystkim sprowadzać się do pozostawiania drożnych otworów wylotowo-wlotowych;
- zanieczyszczenie pochodzące z dróg osiadające na roślinach występujących wzdłuż dróg, powodują zaburzenia w procesach życiowych roślin - w najbliższym sąsiedztwie drogi będzie ona wpływać na skład gatunkowy flory;
- pojawienie się nowych zabudowań, szczególnie pasmowych, które stanowią mogą barierę dla swobodnego poruszania zwierząt;

Wśród pozytywnych oddziaływań na zwierzęta i rośliny należy wymienić m.in.:

- rozbudowę sieci kanalizacji na szeroką skalę – należy przewidywać, iż właściwie wyeleminowane zostaną przydomowe oczyszczalnie oraz zbiorniki bezodpływowe, co wyeliminuje możliwość skażenia gleby i roślin przez ścieki;
- pozostawienie w stanie naturalnym rynny polodowcowej oraz pozostałych korytarzy ekologicznych utrzyma i wzmocni szlaki migracji fauny i flory;
- wprowadzenie nowych i utrzymanie istniejących obszarów chronionych ze względów przyrodniczych, wzbogaci gatunkowo ekosystemy.

7.2.2 Oddziaływanie na ludzi

O jakości życia mieszkańców decyduje szereg czynników. W zakresie kierunków zagospodarowania przestrzennego wpływ na warunki życia społeczności lokalnych mają przede wszystkim standardy zagospodarowania terenu i stopień zaspokojenia potrzeb bytowych. Większość ustaleń studium będzie oddziaływała na ludzi pozytywnie. Rozwój zabudowy mieszkaniowej, rozwój sieci kanalizacji czy racjonalne gospodarowanie zasobami rolnymi wpływają na poprawę komfortu i jakości życia mieszkańców.

Przyszła urbanizacja, lokalizacja nowej zabudowy: mieszkaniowej, mieszkaniowo-usługowej, produkcyjnej oraz układu komunikacyjnego (ewentualne drogi dojazdowe do nowopowstającej zabudowy, parkingi) prowadzić będzie do ogólnego wzrostu poziomu hałasu w środowisku związanego z wzrostem liczby mieszkańców i użytkowników

przedmiotowego obszaru. Jednak na tym etapie jego intensywność trudno ocenić.

W opracowywanym studium zawarto zapisy, które mają na celu złagodzenie lub eliminację ewentualnych niekorzystnych zjawisk wynikających z urbanizacji tego terenu. Na części terenów wprowadzono zakaz lokalizowania przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Dla ochrony części zabudowy przewidziano także konieczność zapewnienia wymaganych prawem standardów akustycznych na terenach o zdefiniowanych wymaganiach akustycznych w środowisku.

Obecnie najniekorzystniejsze oddziaływania na ludzi związane są z istniejącym zagospodarowaniem terenu związanym z zakładami przetwórstwa drzewnego (tartaki w Wierzchowie, Świerczynie oraz Będlinie oraz fermami trzody chlewnej w Żeńsku oraz Żabinie. O ile fermy trzody położone są w znacznej odległości od siedzib ludzkich, tak tartaki będące przede wszystkim źródłem hałasu położone są wśród zabudowań mieszkalnych.

Do pozytywnych aspektów wprowadzenia studium, należy zaliczyć:

- zapewnienie odpowiedniej ilości terenów przeznaczonych pod zabudowę i inną działalność z uwzględnieniem minimalnej powierzchni biologicznie czynnej oraz maksymalnej powierzchni zabudowy;
- poprawę czystości wód dzięki budowie sieci kanalizacji;
- zwiększeniu lesistości, urozmaiceniu krajobrazu oraz rekultywacji terenów pozostałych po eksploatacji kruszywa;
- zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych i kulturowych.

Bilans tych zmian wydaje się być korzystny dla mieszkańców gminy. W związku z tym, należy stwierdzić, że realizacja ustaleń studium będzie pozytywnie oddziaływać na ludzi.

7.2.3 Oddziaływanie na środowisko wodne

Ustalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy nie będą źródłem znaczących negatywnych oddziaływań na środowisko wodne.

Oddziaływania ustaleń studium na wody powierzchniowe i podziemne wiązać się będą z etapem inwestycyjnym. W trakcie posadowienia fundamentów pod planowane budynki, obiekty, sieci oraz urządzenia infrastrukturalne i komunikacyjne może dojść do kolizji z warstwami wodonośnymi. W trakcie prowadzenia prac fundamentowych nie należy dopuścić do zanieczyszczenia wód, zwłaszcza substancjami ropopochodnymi.

Duże niebezpieczeństwo zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych związane jest z działalnością rolniczą. Stosowanie nawozów mineralnych i środków ochrony roślin wywiera znaczny wpływ na jakość wód. Oddziaływanie to może być bezpośrednie, długoterminowe i negatywne.

Zaopatrzenie w wodę odbywać się będzie docelowo poprzez istniejącą gminną sieć

wodociągową.

Korzystne skutki dla środowiska będzie miało rozwiązanie problemu odprowadzania ścieków. Budowa zbiorczej kanalizacji sanitarnej eliminującej w maksymalny sposób indywidualne sposoby odprowadzenia ścieków sanitarnych, a na obszarach przewidzianych do objęcia sanitarną kanalizacją zbiorczą, do czasu jej wybudowania, indywidualne odprowadzanie ścieków należy traktować jako rozwiązanie tymczasowe.

Ponadto oczyszczanie ścieków w przydomowych oczyszczalniach lub odprowadzanie ścieków do zbiorników bezodpływowych jest dopuszczalne jedynie na obszarach, które z uzasadnionych ekonomicznie względów nie zostaną przewidziane do objęcia zbiorczą kanalizacją sanitarną.

Realizacja sieci kanalizacji sanitarnej spowoduje oddziaływanie krótkoterminowe, bezpośrednie i chwilowe na środowisko, ale w konsekwencji pozytywne dla ochrony wód gruntowych i podziemnych.

Ustalenia studium przewidują również kompleksowe rozwiązanie odprowadzania wód opadowych i roztopowych. Konieczne jest stosowanie urządzeń do oczyszczania wód opadowych i roztopowych przed wylotem kanałów deszczowych do cieków naturalnych i rowów melioracyjnych. Nie będą one zatem wpływały negatywnie na stan środowiska.

7.2.4 Oddziaływanie na powietrze atmosferyczne i klimat

Najbardziej uciążliwa dla atmosfery na omawianym terenie jest emisja gazów i pyłów, głównie z zakładów produkcyjnych oraz nieliczne źródła odorów, związane z działalnością hodowlaną. Zagrożenie dla atmosfery stanowią też skupiska źródeł niskiej emisji gazów i pyłów z terenów zabudowanych, szczególnie uciążliwych w sezonie grzewczym. Ponadto w granicach opisywanego terenu występują liniowe zanieczyszczenia atmosfery, do których zaliczono drogę wojewódzką.

Stan środowiska gminy Wierzchowo został opracowany głównie na podstawie badań i informacji Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Szczecinie. Wykorzystano w tym celu przede wszystkim opracowanie „Informacja o stanie środowiska w powiecie drawskim w 2018 roku” opracowaną przez WIOŚ w Szczecinie.

Na podstawie przeprowadzonych badań stan środowiska gminy należy uznać za dobry.

W przeprowadzonej za 2018 r. klasyfikacji stref zanieczyszczeń: SO₂, NO₂, NO_x, PM₁₀, PM_{2,5}, O₃, C₆ H₆, CO, As, Cd, Ni, Pb, strefa zachodniopomorska, w skład której wchodzi powiat drawski, otrzymała klasę „A” ze względu na ochronę zdrowia.

Dla klasy „A” nie są wymagane działania naprawcze. Nie wystąpiły również przekroczenia poziomów dopuszczalnych ze względu na ochronę roślin dla dwutlenku siarki (SO₂), ozonu (O₃) i tlenków azotu (NO_x).

W roku 2018 problemy z dotrzymaniem standardów jakości powietrza w województwie

zachodniopomorskim związane były z przekroczeniami poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu zawartego w tym pyłe, co skutkowało przypisaniem klasy C strefie zachodniopomorskiej dla tych zanieczyszczeń.

Przypisanie strefie klasy C pod kątem zanieczyszczenia pyłem PM10 oraz benzo(a)pirenem oznacza, że w strefie zachodniopomorskiej należy wskazać miejsca wymagające podjęcia działań na rzecz poprawy jakości powietrza w celu przywrócenia obowiązujących standardów, ponieważ przekroczenia poziomów stężeń substancji nie występują na całym obszarze strefy. W granicach powiatu miejscami wymagającymi podjęcia działań na rzecz poprawy jakości powietrza wskazano Drawsko Pomorskie, Kalisz Pomorski oraz Złocieniec.

Większość wiejskich gospodarstw domowych zaopatruje się w energię ciepłą w własnym zakresie korzystając w dalszym ciągu z pieców opalanych drewnem i węglem. Ustalenia studium przewidują ograniczenie zanieczyszczeń (emisji pyłów i szkodliwych gazów) pochodzących z gospodarstw domowych, w których następuje spalanie tradycyjnych źródeł energii poprzez ograniczenie stosowania tradycyjnych paliw na rzecz niskoemisyjnych źródeł energii: gazowych, olejowych i odnawialnych – fotowoltaiki.

Na terenie gminy Wierzchowo nadal prowadzona będzie działalność rolnicza i gospodarka leśna. Wiązać się to będzie z typowymi oddziaływaniami, jak np.: prace polowe, żniwa, wykopki, siewy jesienne, ścinka i zrywka drzew. W okresie przygotowywania gleby do zasiewów często stosuje się nawozy naturalne – obornik. Może w tym przypadku wystąpić oddziaływanie substancji odorowych. Obecnie nie ma możliwości całkowitego wyeliminowania nieprzyjemnych zapachów.

7.2.5 Oddziaływanie na powierzchnię ziemi i glebę

Gmina Wierzchowo charakteryzuje się niewielkimi powierzchniami gruntów o wysokich klasach bonitacyjnych. Z tego powodu jakiegokolwiek zmiany użytkowania (likwidacja upraw rolnych) nie spowoduje znacznych strat w środowisku glebowym. Należy nadmienić, iż w studium zawarto zapis dopuszczający pozostawienie terenów przeznaczonych pod zainwestowanie w użytkowaniu rolniczym (np. w przypadku nie uzyskania zgody na przeznaczenie gruntów rolnych na cele nierolnicze).

W studium dąży się do uniknięcia rozproszenia zabudowy, co należy uznać za działanie korzystne dla ochrony powierzchni ziemi ze względu na minimalizowanie jej zniszczeń przy budowie niezbędnej infrastruktury.

Realizacja zamierzeń planistycznych powodować będzie pewne przekształcenia powierzchni ziemi o charakterze oddziaływania stosownym do powierzchni zabudowy, dróg, sieci infrastruktury technicznej i innych inwestycji.

W trakcie realizacji planowanych przedsięwzięć, przede wszystkim nowej zabudowy,

w związku z użyciem ciężkiego sprzętu i składowaniem elementów konstrukcyjnych mogą również wystąpić przekształcenia fizyczne pokrywy glebowej w bezpośrednim sąsiedztwie terenów inwestycji. Przekształcenia fizykochemicznych właściwości gleb wystąpią również na terenach składowania materiałów budowlanych i w wyniku pracy sprzętu budowlanego, a także w przypadku awaryjnego wycieku substancji ropopochodnych. Skutkiem tych prac może być zniszczenie profilu glebowego, zmiana struktury litologicznej skały macierzystej, zmiana struktury fizycznej gleby na skutek ugniatania ciężkim sprzętem budowlanym i składowanym materiałem. W czasie budowy obiektów wystąpić mogą oddziaływania także na tereny przyległe, szczególnie w okresie wzmożonych prac ziemnych, korzystania ze specjalistycznego sprzętu budowlanego czy wzmożonego ruchu samochodów dostawczych z materiałami budowlanymi, ale w dużej mierze odwracalne. Przy obecnie stosowanej technice realizacji infrastruktury technicznej oddziaływania na środowisko będzie bezpośrednie i krótkotrwałe.

7.2.6 Oddziaływanie na krajobraz, zabytki i dobra materialne

Teren gminy Wierzchowo cechuje się różnorodnością krajobrazową. Jej obszar jest urozmaicony, falisty lub pagórkowaty lub płaski. Występuje tu przede wszystkim krajobraz leśny i rolniczy z obszarami pól uprawnych, z zadrzewieniami śródpolnymi i przydrożnymi. Uzupełnieniem jest krajobraz osadniczy ze zwartą, który ulega przekształceniom będącymi efektem zmian społeczno-gospodarczych. Wysokie walory krajobrazowe posiadają jeziora: Busko, Dramienko, Studnica, Studniczka oraz Machlinko. Wszystkie wymienione zbiorniki położone są w rynnach polodowcowych. Obszar gminy wyróżnia się dużą lesistością – ok. 64,6%.

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniono ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz innych zabytków nieruchomych znajdujących się w WEZ. Zgodnie z ustaleniami dokumentu na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego należy ustalić właściwy sposób ochrony tych zabytków, a zwłaszcza obiektów o szczególnych walorach kulturowych i historycznych poprzez odpowiednie działania konserwatorskie.

W studium wyznaczono strefy pełnej ochrony konserwatorskiej „A”, strefy ochrony konserwatorskiej „B” oraz strefy ochrony archeologicznej „WI” i „WIII”. Granice stref przedstawiono na planszach studium. Dla każdej ze stref określone zastały generalne zasady ich ochrony oraz dopuszczalny sposób zagospodarowania i kształtowania zabudowy. Ustalono także zasady zapewniające ochronę i opiekę nad zabytkami występującymi terenie gminy

7.2.7 Oddziaływanie na zasoby naturalne

Realizacja zapisów projektu nie wpłynie na zasoby naturalne – z posiadanych materiałów wynika, że na badanym terenie nie występują udokumentowane zasoby naturalne takiej jak kruszywa, złoża ropy, pokłady torfu, itp.

7.2.8 Oddziaływanie na klimat akustyczny

Hałas jest jednym z najbardziej uciążliwych czynników środowiskowych negatywnie wpływającym na organizm ludzki, powodujący ogólnoustrojowe zaburzenia i dolegliwości. Klimat akustyczny województwa zachodniopomorskiego kształtowany jest głównie przez trasy komunikacyjne, wiatraki oraz zakłady przemysłowe. Największym zagrożeniem jest hałas drogowy wynikający z narastającej presji motoryzacji. Jego uciążliwość jest uzależniona od natężenia ruchu, w związku z czym podwyższone natężenie hałasu jest notowane w centrach miejscowości. Hałas kolejowy ma mniejsze znaczenie, gdyż jest on związany z pojedynczymi zdarzeniami i oddziałuje lokalnie.

Hałas ustawowo został określony jako zanieczyszczenie środowiska i dlatego przyjmuje się takie same ogólne zasady, obowiązki i formy postępowania związanych z hałasem, jak w pozostałych dziedzinach ochrony środowiska. Powszechnie uważa się, że niekorzystne oddziaływanie hałasu pojawia się przy emisji powyżej 65 dB.

7.3 Ryzyko wystąpienia poważnych awarii

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska przez poważną awarię rozumie się „zdarzenie, w szczególności emisję, pożar lub eksplozję, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem”.

Na terenie gminy, nie znajdują się zakłady zakwalifikowane jako potencjalni sprawcy poważnych awarii przemysłowych (zakłady o dużym ryzyku ZDR, zakłady o zwiększonym ryzyku ZZR, zakłady pozostałe PSPA).

W wyniku realizacji planowanych przedsięwzięć zgodnie z ustaleniami studium nie przewiduje się możliwości wystąpienia poważnej awarii. Istnieje jednak możliwość lokalizowania zakładów produkcyjnych, z których funkcjonowaniem może wiązać się potencjalne ryzyko wystąpienia nieplanowanych zdarzeń, zależne od rodzaju, wielkości i charakteru prowadzonej działalności. Pewne zagrożenie związane jest także z funkcjonowaniem sieci elektroenergetycznej wysokiego i średniego napięcia.

7.4 Obszary problemowe

W granicach obszaru opracowania studium oraz w najbliższym sąsiedztwie nie występują

obszary problemowe ze względu na środowisko przyrodnicze.

7.5 Podsumowanie przewidywanych znaczących oddziaływań

Realizacja ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wywołuje skutki w środowisku i krajobrazie. Skutki te są zróżnicowane. Przewidywane znaczące oddziaływania ustaleń dokumentu na środowisko przedstawiono w poniższej tabeli. Oddziaływania te mogą mieć charakter:

1) Zakres oddziaływań:

- bezpośrednie – powstają bezpośrednio w wyniku realizacji oraz funkcjonowania inwestycji,
- pośredni lub wtórny – występują pod wpływem innego bezpośredniego oddziaływania,
- skumulowany – przejawiają się jako suma skutków realizacji i funkcjonowania różnego rodzaju inwestycji rozpatrywanych łącznie, biorąc pod uwagę także oddziaływania istniejących wcześniej przedsięwzięć.

2) Czas i trwałość oddziaływań

- krótkoterminowe i chwilowe – powstają w związku z bezpośrednim momentem realizacji inwestycji i w krótkim okresie jej późniejszego funkcjonowania,
- średnioterminowe – związane są z okresem po realizacji inwestycji, jej uruchomieniem i całkowitym wdrożeniem,
- długoterminowe i stałe – konsekwencje ich występowania są trwałe i nieprzerwane oraz widoczne lub odczuwalne bezpośrednio lub pośrednio.

Tereny zabudowy mieszkaniowej - teren wiejskiej zabudowy wielofunkcyjnej, teren zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, teren zabudowy rekreacji indywidualnej Teren zabudowy usługowej – teren usług, teren zabudowy usług turystyki									
	Rodzaje oddziaływań								
	bezpośrednie	pośrednie	wtórne	skumulowane	krótkoterminowe	średnioterminowe	długoterminowe	stałe	chwilowe
Bioróżnorodność	+	0	0	0	0	0	0	0	0
Fauna	-	0	0	0	0	-	-	-	0
Flora	+/-	0	0	0	0	+	+	+	0
Ludzi	+	+	0	0	0	0	+	+	0
Środowisko wodne	0	0	-	0	-	-	0	0	-

Powietrze atmosferyczne	-	0	0	0	-	-	0	0	-
Klimat	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ziemia i gleba	-	0	0	0	0	0	-	-	-
Krajobraz	+/-	0	0	0	-	-	+/-	+/-	-
Zabytki i dobra materialne	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zasoby naturalne	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Klimat akustyczny	-	0	0	0	-	-	0	0	0
Obszary ochrony przyrody	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabela 24. Prognoza oddziaływania ustaleń studium na poszczególne komponenty środowiska (opracowanie własne)

Teren produkcji i obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, teren obiektów produkcyjnych, składów i magazynów									
	Rodzaje oddziaływań								
	bezpośrednie	pośrednie	wtórne	skumulowane	krótkoterminowe	średnioterminowe	długoterminowe	stałe	chwilowe
Bioróżnorodność	-	0	0	0	0	0	0	0	0
Fauna	-	0	0	0	0	-	-	-	0
Flora	-	0	0	0	0	+/-	+/-	+/-	0
Ludzi	-	-	0	-	0	0	-	-	0
Środowisko wodne	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Powietrze atmosferyczne	-	-	0	0	-	-	0	0	-
Klimat	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ziemia i gleba	-	0	0	0	-	0	-	-	-
Krajobraz	-	0	0	0	-	-	-	-	-
Zabytki i dobra materialne	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zasoby naturalne	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Klimat akustyczny	-	-	0	-	-	-	-	-	-
Obszary ochrony przyrody	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabela 25. Prognoza oddziaływania ustaleń studium na poszczególne komponenty środowiska (opracowanie własne)

8. Informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko

Zgodnie z przepisami ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, dotyczącymi postępowanie w sprawie transgranicznego oddziaływania pochodzącego z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej opracowywany projekt studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego nie będzie miał oddziaływania transgranicznego.

Spowodowane, to jest znacznym oddaleniem od państwowych granic kraju oraz faktem, iż planowane zagospodarowanie nie będzie emitować do atmosfery znaczących zanieczyszczeń, nie wystąpi zjawisko migracji zanieczyszczeń nad terytoria państw ościennych. Specyfika przedmiotowego przedsięwzięcia pozwala na stwierdzenie, że nie wystąpi oddziaływania transgraniczne ustaleń studium.

9. Rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie wraz z uzasadnieniem ich wyboru oraz opis metod dokonania oceny prowadzącej do tego wyboru albo wyjaśnienie braku rozwiązań alternatywnych, w tym wskazania napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy

W projekcie studium nie brano pod uwagę rozwiązań alternatywnych. Podjęta przez Radę Gminy uchwała w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego określiła zamierzenia samorządu lokalnego. Ponadto przyjęte w dokumencie rozwiązania planistyczne są odzwierciedleniem kierunków rozwoju przestrzennego regionu określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego. Jedynym możliwym rozwiązaniem alternatywnym byłoby odstąpienie od sporządzenia studium. Skutkowałoby to jednak utrzymaniem kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej określonych w obowiązującym do tej pory studium.

W trakcie sporządzania projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchowo nie napotkano na trudności wynikające z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy. Pojawiły się natomiast problemy z uzyskaniem aktualnych danych dotyczących stanu środowiska na obszarze opracowania.

10. Propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania

Analiza skutków ustaleń studium w zasadzie nie jest możliwa, ponieważ studium jest tylko materiałem wyjściowym do sporządzenia stosownych planów miejscowych. Dopiero realizacja planu miejscowego w drodze pozwolenia na budowę, a w zasadzie analiza realizacji inwestycji, może dać odpowiedź na skutki ustaleń studium.

Zgodnie z art. 32 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym Wójt jest zobowiązany do dokonania w ciągu kadencji rady gminy analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy oraz przekazania radzie gminy wyników tej analizy, po uzyskaniu opinii gminnej komisji urbanistyczno-architektonicznej. Rada gminy podejmuje uchwałę w sprawie aktualności studium, a w przypadku za uznanie studium za nieaktualne przystępuje do jego zmiany.

Analiza ta powinna być przeprowadzona w powiązaniu z innymi dokumentami strategicznymi gminy oraz innymi ogólnodostępnymi danymi.

Ponadto należy:

- monitorować zrealizowane zainwestowanie, w celu określenia stopnia jego oddziaływania na środowisko;
- monitorować obiekty objęte ochroną dziedzictwa kulturowego;
- monitorować obszary i obiekty objęte ochroną przyrody.

11. Streszczenie w języku niespecjalistycznym

Przedmiotem opracowania jest prognoza oddziaływania na środowisko ustaleń zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchowo (zwana dalej Prognozą) opracowanej zgodnie z uchwałą Nr XXXIII/187/2017 z dnia 29 czerwca 2017 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchowo.

Prognoza oddziaływania na środowisko uwzględnia ustawowe wymogi formalno-prawne oraz uzgodnienia zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie wydane przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Szczecinie i Państwowy Powiatowy Inspektorat Sanitarny w Drawsku Pomorskim.

Celem opracowania prognozy jest:

- wypełnienie wymogów ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym oraz innych ustaw związanych z ochroną środowiska, w tym ustawy o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
- przeprowadzenie czynności w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w związku z opracowaniem studium, zgodnie z uchwałą inicjująca Rady Gminy Wierzchowo;
- wskazanie przewidywanego wpływu na środowisko, jaki może być spowodowany realizacją ustalonych lub dopuszczonych w studium form zagospodarowania terenów;
- analiza uwarunkowań lokalizacji i zagospodarowania terenu zawartego w projekcie studium na tle uwarunkowań istniejących pod kątem konsekwencji, jakie przedsięwzięcia mogą spowodować w zakresie ochrony lub utraty walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego w kolejnych etapach planistycznych, a w końcu na etapie realizacji i eksploatacji.

W prognozie dokonano oceny ustaleń projektu zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchowo w świetle opracowań planistycznych i strategicznych. Przeprowadzona analiza wykazała, iż projekt dokumentu realizuje cele i zadania określone w dokumentach przyjętych na różnych poziomach: wspólnotowym, krajowym, regionalnym i lokalnym.

Prognoza przedstawia także charakterystykę środowiska przyrodniczego obszaru opracowania. Poniżej przedstawiono najważniejsze informacje dotyczące obszaru objętego zmianą studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego:

- Gmina znajduje się w części południowo – wschodniej województwa zachodniopomorskiego, na terenie powiatu drawskiego, jej powierzchnia wynosi 229,19 km² stanowiąc 13% ogólnej powierzchni powiatu drawskiego. W jej skład wchodzi 19 miejscowości zgrupowanych w 13 sołectwach.
- Pod względem geograficznym dominuje charakterystyczny krajobraz typowy dla Pojezierza Wałeckiego oraz Równiny Wałeckiej. Gmina rozcięta jest rynną polodowcową o przebiegu południkowym, w której położone są jeziora Busko i Dramienko, jej długość to ok. 5 km, szerokość 200 m, w rejonie Żeńska rynna jest sucha, zadrzewiona. Wysokości bezwzględne przyjmują wartości od ok. 120 m n.p.m. w okolicach jeziora Wąsosze do 211,3 m n.p.m. Racza Góra.
- Według opracowania „Klimat województwa zachodniopomorskiego” Cz. Koźmiński et al, ZUT, 2012 r. gmina Wierzchowo położona jest na granicy dwóch krain klimatycznych – VII Drawsko-Szczecineckiej (północno-zachodni fragment gminy) oraz VIII Wałeckiej (pozostała część gminy).
- Na terenie gminy Wierzchowo występuje jedno udokumentowane złoże kopalin – złożo glin ceramiki budowlanej i pokrewnych „Wierzchowo”. Na terenie gminy brak jest wyznaczonych terenów i obszarów górniczych.
- Sieć hydrograficzna gminy jest uboga, co jest charakterystyczne dla piaszczystych terenów sandrowych. Gmina Wierzchowo położona jest w dorzeczu Odry, w zlewni Warty. Przez obszar gminy przebiega dział wodny rozgraniczający zlewnie niższego rzędu, tj. zlewnię Drawy (zachodnia część gminy) i zlewnię Gwdy (wschodnia część gminy) – dział wodny IV rzędu.
- Na terenie gminy Wierzchowo według „Atlasu jezior Polski” pod redakcją J. Jańczaka (1996 r.) znajduje się sześć jezior o powierzchni powyżej 10 ha. Największym z nich jest jezioro Busko (28,5 ha) położone w sąsiedztwie miejscowości Żabin i Żabinek. Niewiele mniejsze jest jezioro Machlinko (24,2 ha) zlokalizowane przy granicy z gminą Czaplunek.
- Zachodnia oraz południowo zachodnia część gminy Wierzchowo znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 125 Zbiornik międzymorenowy Wałcz-Piła.
- Podmiotem odpowiedzialnym za zaspokojenie potrzeb ludności gminy w zakresie dostawy wody, odbioru i oczyszczania ścieków jest Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Wierzchowie. Zgodnie z danymi BDL GUS w 2020 r. na terenie gminy Wierzchowo z sieci wodociągowej korzysta 95,0% ludności zaś z sieci kanalizacyjnej 59,0%.
- Według regionalizacji przyrodniczo-leśnej teren gminy Wierzchowo zaliczany jest do:

Krainy Bałtyckiej, Mezzoregionu Pojezierza Drawskiego oraz Krainy Wielkopolsko-Pomorskiej i mezzoregionów Równiny Wałeckiej, Pojezierza Wałeckiego oraz Równiny Drawskiej. Dominującą formacją roślinną na obszarze gminy stanowią lasy, które zajmują ok. 64,6% jej ogólnej powierzchni.

- Obecny charakter roślinności w gminie jest wynikiem naturalnych tendencji rozwoju (oraz działalności antropogenicznych. Generalnie występują tu przede wszystkim następujące grupy roślinności: zbiorowiska wodne i błotne, zbiorowiska łąkowe, murawowe i wrzosowiska, zbiorowiska torfowisk, zbiorowiska leśne, zbiorowiska segetalne i ruderalne, zieleń urządzone.
- Charakterystyka flory prawnie chronionej - we florze roślin naczyniowych gminy Wierzchowo występuje 10 gatunków objętych ochroną ścisłą oraz 9 gatunków objętych ochroną częściową.

Do obszarów i obiektów objętych ochroną prawną na mocy ustawy o ochronie przyrody znajdujących się na terenie gminy Wierzchowo należą:

- rezerwat przyrody „Sośnica”;
- obszar Natura 2000 „Ostoja Drawska” PLB320023;
- obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Drawskie”;
- użytek ekologiczny;
- pomniki przyrody – łącznie 15 pomników.

W sąsiedztwie gminy Wierzchowo występują:

- obszar Natura 2000 „Jezioro Lubie i Dolina Drawy” PLH320023, „Jeziora Czaplineckie” PLH320039, „Miroslawiec” PLH320045, „Puszcza nad Gwdą” PLB300012;
- obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy”;
- otulina Drawskiego Parku Krajobrazowego.

W wyniku przeprowadzonej analizy postanowiono zaproponować ustanowienie następujących form ochrony dla obszarów i obiektów:

- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Busko – Dramienko”;
- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Świerczyna”;
- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Świerczyna – Wierzchowo”;
- użytki ekologiczne – „Liliowe Jezioro”, „Żabie Mszary”, „Zadrzewione Bagno”, „Wełniankowe Mszary”, „Torfowisko Rosiczka”, „Dwa Jeziora”, „Osoka”, „Wierzbowe Oczko”, „Polodowcowe Kociołki”,

- pomniki przyrody.

Potencjalne oddziaływanie na obszary Natura 2000:

- nie przewiduje się znacznych negatywnych oddziaływań na środowisko przyrodnicze – na terenach przeznaczonych pod zabudowę oraz w ich najbliższym sąsiedztwie, nie stwierdzono gatunków roślin, grzybów i zwierząt objętych ochroną gatunkową;
- planowane zagospodarowanie nie naruszy istniejących korytarzy ekologicznych – istniejące tereny leśne, łąkowe i wodne, a także większość terenów rolniczych zostanie zachowana w dotychczasowym użytkowaniu;
- negatywne oddziaływania planowanej zabudowy wiązać się będą ze zmniejszeniem powierzchni biologicznie czynnej, likwidacją pokrywy glebowej, przekształceniem powierzchni ziemi w zakresie ograniczonym do gruntów zajętych przez nowe obiekty;
- nowa zabudowa może spowodować wzrost emisji zanieczyszczeń do powietrza pochodzących ze spalania paliw wykorzystywanych do ogrzewania budynków, a także stanowić może potencjalne źródło zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych;
- podczas funkcjonowania nowej zabudowy do negatywnych oddziaływań zaliczyć można wzrost poziomu hałasu, w zależności od funkcji pełnionej przez daną kategorię terenu. Jednakże wzrost ten nastąpi w przypadku braku zastosowania się do ograniczeń wynikających z ustaleń studium i przepisów odrębnych w tym przepisów o ochronie przyrody, ograniczeń form ochrony przyrody.

W Prognozie przedstawiono rodzaje oddziaływań ustaleń zmian studium na środowisko, w tym m. in. na:

- bioróżnorodność, faunę i florę;
- ludzi;
- środowisko wodne;
- powietrze atmosferyczne i klimat;
- powierzchnię ziemi i glebę;
- krajobraz, zabytki i dobra materialne;
- zasoby naturalne;
- klimat akustyczny.

Ze względu na charakter zmian środowiskowych związanych z realizacją kierunków rozwoju sformułowanych w studium oraz znaczną odległość gminy Wierzchowo od granic lądowych państwa, nie wystąpią niekorzystne oddziaływania transgraniczne.

W czasie sporządzania projektu studium, kierowano się zasadą zrównoważonego

rozwoju, zgodnie z którą starano się wybierać te spośród rozwiązań alternatywnych, które najlepiej łączą potrzeby społeczne, ekonomiczne i ochrony środowiska. W prognozie przeanalizowano możliwe skrajne warianty alternatywne realizacji najistotniejszych rozwiązań planistycznych. Porównano wariant przyjęty w studium oraz warianty ekonomiczne – służące maksymalizacji zysku oraz wariant środowiskowy, będący najkorzystniejszy dla środowiska naturalnego.

Propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektu studium oraz częstotliwości jej przeprowadzania

Analiza skutków ustaleń studium w zasadzie nie jest możliwa, ponieważ studium jest tylko materiałem wyjściowym do sporządzenia stosownych planów miejscowych. Dopiero realizacja planu miejscowego w drodze pozwolenia na budowę, a w zasadzie analiza realizacji inwestycji, może dać odpowiedź na skutki ustaleń studium.

Zgodnie z art. 32 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym Wójt jest zobowiązany do dokonania w ciągu kadencji rady gminy analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy oraz przekazania radzie gminy wyników tej analizy, po uzyskaniu opinii gminnej komisji urbanistyczno-architektonicznej. Rada gminy podejmuje uchwałę w sprawie aktualności studium, a w przypadku za uznanie studium za nieaktualne przystępuje do jego zmiany.

12. Spis załączników

- 1) Prognoza oddziaływania na środowisko ustaleń zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchowo – stan środowiska na analizowanym obszarze, obszary chronione

13. Spis rysunków

<i>Rysunek 1. Położenie gminy na tle województwa, powiatu i sąsiadujących gmin (opracowanie własne)</i>	<i>15</i>
<i>Rysunek 2. Położenie gminy na tle jednostek fizyczno-geograficznych (opracowanie własne)</i>	<i>16</i>
<i>Rysunek 3. Widok z drogi Żabin - Nowe Laski w kierunku południowo-wschodnim na nienazwany zbiornik wodny, w tle zabudowa fermy trzody chlewnej oraz kompleks leśny</i>	<i>17</i>
<i>Rysunek 4. Kompleks leśny kryjący najwyższe wzniesienie gminy – górę Rzecza. Krajobraz charakterystyczny dla Pojezierza Wałeckiego (zdjęcie w miejscowości Nowe Laski)</i>	<i>18</i>
<i>Rysunek 5. Widok na kościół św. Wojciecha w Wierzchowie</i>	<i>20</i>
<i>Rysunek 6. Lokalizacja udokumentowanego złoża surowców "Wierzchowo" (źródło: geoportal.gov.pl)</i>	<i>23</i>
<i>Rysunek 7. Rzeka Świerczyniec w miejscowości Wielboki</i>	<i>25</i>
<i>Rysunek 8. Jezioro Busko</i>	<i>26</i>
<i>Rysunek 9. Jezioro Dramienko</i>	<i>27</i>
<i>Rysunek 10. Jezioro Dolne</i>	<i>27</i>
<i>Rysunek 11. Lokalizacja GZWP na tle granic gminy Wierzchowo</i>	<i>30</i>
<i>Rysunek 12. Zmeliorowany obszar łączący jezioro Dolne oraz jezioro Wąsocze</i>	<i>31</i>
<i>Rysunek 13. Obszar Natura 2000 Ostoja Drawska na tle gminy (geoserwis.gdos.gov.pl)</i>	<i>53</i>
<i>Rysunek 14. Obszar Chronionego Krajobrazu "Pojezierze Drawskie" na tle gminy (geoserwis.gdos.gov.pl)</i>	<i>56</i>
<i>Rysunek 15. Lokalizacja korytarza ekologicznego Lasy Wałeckie na tle granic gminy Wierzchowo (opracowanie własne na podstawie Projektu korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce. Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża 2011)</i>	<i>68</i>

14. Spis tabel

Tabela 1. Struktura użytkowania gruntów w gminie Wierzychowo w 2014 r., materiały pozyskane w 2021 r. (Bank Danych Lokalnych GUS)	19
Tabela 2. Charakterystyka krain klimatycznych na terenie gminy Wierzychowo (opracowania własne na podstawie „Klimat województwa zachodniopomorskiego” Cz. Koźmiński et al, ZUT, 2012 r.).....	21
Tabela 3. Udokumentowanie złoża surowców na terenie gminy Wierzychowo (opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Instytutu Geologicznego)	23
Tabela 4. Charakterystyka jezior występujących na terenie gminy „Atlasu jezior Polski, tom I” pod redakcją J. Jańczaka (1996 r.)	28
Tabela 5. Wykaz ujęć wody do zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę (na podstawie danych Urzędu Gminy Wierzychowo)	32
Tabela 6. Wykaz stanowisk gatunków chronionych i częściowo chronionych stwierdzonych na terenie gminy Wierzychowo (Inwentaryzacja 2002/2003 – Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny) Szczecin 2004 r.	41
Tabela 7. Charakterystyka parków wiejskich i podworskich na terenie gminy Wierzychowo (Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny) Szczecin 2004 r.)	43
Tabela 8. Dopuszczalne poziomy hałasu generowane przez drogi (Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku).....	47
Tabela 9. Dopuszczalne poziomy hałasu generowane przez pozostałe obiekty i działalności będące źródłem hałasu (Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku).....	47
Tabela 10. Pomniki przyrody ustanowione na terenie gminy Wierzychowo (opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ - geoserwis.gdos.gov.pl).....	58
Tabela 11. Charakterystyka proponowanego Zespołu przyrodniczo-krajobrazowy „Busko – Dramienko” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin) 60	
Tabela 12. Charakterystyka proponowanego Zespołu przyrodniczo-krajobrazowy „Świerczyna” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin) 61	
Tabela 13. Charakterystyka proponowanego Zespołu przyrodniczo-krajobrazowy „Wierzychowo-Świerczyna” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin).....	62
Tabela 14. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Torfowisko Rosiczka” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)	63
Tabela 15. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Weńniankowe Mszary” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)	63
Tabela 16. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Zadrzewione Bagno” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)	63
Tabela 17. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Żabie Mszary” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)	64
Tabela 18. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Liliowe Jezioro” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)	64
Tabela 19. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Dwa Jeziorka” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)	65
Tabela 20. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Polodowcowe Kociołki” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin) 65	
Tabela 21. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Osoka” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)	66
Tabela 22. Charakterystyka proponowanego użytku ekologicznego „Wierzbowe Oczko” (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin)	66
Tabela 23. Proponowane pomniki przyrody (źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzychowo (operat	

<i>generalny), 2004, Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin).....</i>	<i>66</i>
<i>Tabela 24. Prognoza oddziaływania ustaleń studium na poszczególne komponenty środowiska (opracowanie własne).....</i>	<i>88</i>
<i>Tabela 25. Prognoza oddziaływania ustaleń studium na poszczególne komponenty środowiska (opracowanie własne).....</i>	<i>88</i>